

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

Ahmet AKTAŞ

COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE SOSYOEKONOMİK AÇIDAN
DEZAVANTAJLI ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN UZAKTAN
EĞİTİME YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ (MARDİN İLİ
- DERİK İLÇESİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ-2023

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

Ahmet AKTAŞ

COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE SOSYOEKONOMİK AÇIDAN
DEZAVANTAJLI ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN UZAKTAN
EĞİTİME YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ (MARDİN İLİ
- DERİK İLÇESİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Dr. Öğr. Üyesi Yunus ANTER

MUŞ-2023

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖZET.....	IV
ABSTRACT	VI
ÖNSÖZ.....	VIII
KISALTMALAR DİZİNİ.....	IX
TABLolar DİZİNİ	X
ŞEKİLLER DİZİNİ	XI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

COVID-19 PANDEMİSİNİN ETKİLERİ VE DEZAVANTAJLI GRUPLAR

1.1. COVID-19 PANDEMİ KAVRAMI	6
1.1.1. Covid-19 Pandemisinin Toplumsal Etkileri.....	7
1.1.2. Covid-19 Pandemisinin Eğitimsel Etkileri.....	9
1.2. DEZAVANTAJLI GRUPLAR	10

İKİNCİ BÖLÜM

COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE TEKNOLOJİ VE EĞİTİM

2.1. TEKNOLOJİ KAVRAMI	13
2.2. TEKNOLOJİ VE EĞİTİM.....	14
2.3. PANDEMİ SÜRECİNDE EĞİTİM TEKNOLOJİLERİNİN KULLANIMI ..	14

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE TEKNOLOJİ VE EĞİTİM

3.1. UZAKTAN EĞİTİM.....	18
3.1.1. Uzaktan Eğitim Kavramı.....	18
3.1.2. Uzaktan Eğitimin Özellikleri ve Kapsamı.....	19
3.1.3. Dünyada Uzaktan Eğitim.....	21
3.1.4. Türkiye’de Uzaktan Eğitim.....	23
3.1.4.1. MEB’in Covid-19 Pandemi Sürecine Yönelik Aldığı Tedbirler.....	26
3.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	27
3.2.1. Yurtiçi Araştırmalar.....	27
3.2.2. Yurtdışı Araştırmalar.....	31

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
EĞİTİM VE SOSYOEKONOMİ	
4.1. SOSYOEKONOMİK DÜZEY	35
4.2. EĞİTİM VE SOSYOEKONOMİ İLİŞKİSİ	35
4.3. SOSYOEKONOMİK DEĞİŞKENLERİN ÖĞRENCİLERİN AKADEMİK BAŞARISI ÜZERİNE ETKİLERİ.....	37
BEŞİNCİ BÖLÜM	
YÖNTEM	
5.1. YÖNTEM	39
5.1.1. Araştırmanın Modeli.....	39
5.1.2. Araştırma Grubu.....	40
5.1.3. Veri Toplama Aracı.....	40
5.1.4. Verilerin Toplanması.....	41
5.1.5. Verilerin Analizi.....	41
ALTINCI BÖLÜM	
BULGULAR VE TARTIŞMA	
6.1. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	43
6.1.1. Öğrencilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	43
6.1.2. “Ailenizin sosyoekonomik durumu nasıldır? Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz?”.....	44
6.1.3. “Pandemi sürecinde uzaktan eğitime erişimde ne tür olumsuzluklarla karşılaştınız?.....	47
6.1.4. “Devam zorunluluğunun olmadığı Pandemi sürecinde okula devam edebildiniz mi? Eğer devam edemediyseniz niçin devam edemediniz? ”.....	48
6.1.5. “Uzaktan eğitim sürecinde öğrenme kayıplarınız oldu mu? Öğrenme kayıplarınız olduysa niçin ve nasıl oldu?”.....	51
6.1.6. “Pandemi sürecinde yapılan sınavlarda size haksızlık yapıldığını düşünüyor musunuz? Nasıl?”.....	52
6.1.7. “Pandemi salgınından sonra telafi eğitimi aldınız mı? Aldıysanız yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?”.....	55
6.1.8. “Uzaktan eğitimin yararlı olması için önerileriniz nelerdir?”.....	57
SONUÇ VE ÖNERİLER	61

KAYNAKÇA.....	74
EKLER.....	86

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE SOSYOEKONOMİK AÇIDAN DEZAVANTAJLI ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN UZAKTAN EĞİTİME YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ (Mardin İli - Derik İlçesi Örneği)

Ahmet AKTAŞ

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Yunus ANTER

2023, 106 sayfa

Bu araştırmada Covid-19 pandemi süreciyle birlikte uygulanmaya başlayan uzaktan eğitim faaliyetlerine yönelik olarak; sosyoekonomik açıdan dezavantajlı olan ortaöğretim öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik görüşlerinin belirlenerek; eğitime erişim durumları ile teknoloji bağlamında ortaya çıkan fırsat eşitsizliği nedeniyle eğitime erişimde yaşadıkları sorunların belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Mardin İli, Derik İlçesi'nde farklı ortaöğretim türlerinde öğrenim görmekte olan 40 öğrencinin görüşlerine başvurulmuştur. Nitel araştırma yöntemlerinden olan durum çalışması ile gerçekleştirilen araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir.

Bu araştırmada; Covid-19 Pandemi döneminde okulların kapanması ile beraber sosyoekonomik açıdan dezavantajlı olan öğrenciler uzaktan eğitime sınırlı erişebilmişlerdir. Bu durum var olan dijital uçurum ve eğitimde fırsat eşitsizliğini daha da derinleştirmiştir. Özellikle fırsat eşitliği bağlamında eğitim teknolojilerine sahip olabilme açısından eğitim sistemindeki sorunlar Covid-19 ile daha da belirginleşmiştir. Uzaktan eğitim sürecinde yoksul ailelerin çocuklarına eğitime eşit erişimlerini sağlayacak olanakların sunulmaması, onların eğitim sisteminin dışına itilmesine neden olmuştur. Covid-19 salgın döneminde sosyoekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin yaşadıkları olumsuzluklar arasında sayılabilecek durumlar değerlendirildiğinde, teknolojik araç ve internet altyapısına sahip olamama, eğitime erişememe, öğrenme kaybı, telafi eğitimin yetersizliği ve sosyal-duygusal kırılmalar olarak görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 Pandemi, Eğitime Erişim, Mardin, Sosyoekonomi, Uzaktan Eğitim.

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
INVESTIGATION OF INEQUALITY OF OPPORTUNITIES IN STUDENTS
WITHSOCIOECONOMIC DISADVANTAGES DURING THE PANDEMIC
PERIOD (MARDIN-DERIK DISTRICT EXAMPLE)

Ahmet AKTAŞ

Advisor: Assistant Prof. Yunus ANTER

2023, Page: 106

In this study, for the distance education activities that started to be implemented with the Covid-19 pandemic process; It is aimed to determine the problems that socioeconomically disadvantaged students experience in accessing education due to their access to distance education and inequality of opportunity in the context of technology. For this purpose, the opinions of 40 students studying in different levels Derik District of Mardin Province were applied. A semi-structured interview form was used as a data collection tool in the research conducted with case study, which is one of the qualitative research methods. The data obtained within the scope of the research were analyzed by the content analysis method.

With the closure of schools during the pandemic period, students with low socioeconomic status could not access or partially accessed to education. This situation has further deepened the existing digital gap and inequality of opportunity in education. Especially in the context of equality of opportunity, the problems in the education system have become more evident in terms of having educational technologies. The fact that the children of low-income families are not provided with equal access to education in the distance education process has caused them to be excluded from the education system. When the situations that can be accepted among the negativities experienced by students with low socioeconomic status during the Covid-19 epidemic period are evaluated, it is seen as not having technological tools and internet infrastructure, not being able to access education, learning loss, inadequacy of compensatory education and social-emotional breaks.

Key Words: Covid-19 Pandemic, Access to Education, Mardin, Socioeconomics, Distance Education.

ÖN SÖZ

Dünyada ilk olarak Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıktığı iddia edilen Covid-19 salgınının Türkiye'deki ilk vakaları 11 Mart 2020 tarihinde Sağlık Bakanı tarafından açıklandı. Salgının çok kısa bir süre zarfında yayılması ile beraber birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da bir takım olumsuzlukları beraberinde getirdi. Bu olumsuzlukları asgari düzeye çekmek için MEB tarafından uzaktan eğitim modeli benimsenerek uygulamaya sokuldu. Uygulanan bu model ile uzaktan eğitime erişim bağlamında özellikle sosyoekonomik açıdan dezavantajlı olan öğrencilerde eğitime erişememe ve fırsat eşitsizliklerin doğmasına neden oldu. Bu araştırma ile Covid-19 pandemi sürecinde sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ortaöğretim öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik görüşleri incelenmeye çalışılmıştır.

Bu araştırmayı yaparken kullandığım görüşme tekniğiyle, lise öğrencileriyle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Gerçekleşen bu görüşmeler, Covid-19 tedbirleri kapsamında tüm kurallara riayet edilerek ve veli izinleri alınarak gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte bazı öğrenciler görüşme talebimizi geri çevirerek araştırmaya dâhil olmamıştır. Bu öğrencilerin yerine aynı okullardan farklı öğrenciler ile görüşme sağlanarak çalışmaya devam edilmiştir.

Tez konusunun belirlenmesinde ve hazırlanma sürecinin her aşamasında bana içtenliğiyle yol gösteren, bilgisi ve önerileriyle destekleyip tezimle ilgili çalışmalarımda sabırla sorularımı yanıtlayan, her fırsatta yardımcı olmaya çalışan değerli danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Yunus ANTER'e teşekkürü bir borç bilirim.

Muş-2023

Ahmet AKTAŞ

KISALTMALAR DİZİNİ

COVID-19	:	Koronavirüs
EBA	:	Eğitim Bilişim Ağı
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
NVIVO	:	Nitel Araştırma Programı
SPSS	:	Sosyal Bilimler için İstatistik Programı
TDK	:	Türk Dil Kurumu
TRT	:	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
TV	:	Televizyon
YEĞİTEK	:	Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü
WHO	:	Dünya Sağlık Örgütü

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 6.1. Öğrencilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	40
--	----

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 6.1. Öğrenci Ailelerinin Öğrenci Sayısı Dağılımı.....	44
Şekil 6.2. Ailelerinin Sosyoekonomik Durumlarına İlişkin Öğrencilerin Verdiği Cevapların Dağılımı.....	45
Şekil 6.3. Ailelerin Geçimlerini Nasıl Sağladığına İlişkin Öğrencilerin Verdiği Cevapların Dağılımı.....	45
Şekil 6.4. Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitime Erişimde Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunların Dağılımı.....	47
Şekil 6.5. Pandemi Sürecinde Öğrencilerin Okula Devam Durumları ve Devam Edememe Nedenlerine İlişkin Öğrencilerin Verdiği Cevapların Dağılımı.....	49
Şekil 6.6. Öğrenme Kayıplarına ve Nedenlerine İlişkin Öğrencilerin Verdiği Cevapların Dağılımı.....	51
Şekil 6.7. Pandemi Sürecinde Yapılan Sınavlara İlişkin Öğrencilerin Verdiği Cevapların Dağılımı.....	53
Şekil 6.8. Pandemi Sürecinde Telafi Eğitimini Yeterli Bulma Durumlarına İlişkin Öğrencilerin Verdiği Cevapların Dağılımı.....	55
Şekil 6.9. Uzaktan Eğitim Sürecinin Verimliliğini Artırmaya Yönelik Öğrencilerin Verdiği Önerilerin Dağılımı	57

GİRİŞ

Bu araştırmada, Covid-19 pandemi süreciyle birlikte uygulanmaya başlanan uzaktan eğitim faaliyetlerine yönelik olarak; Mardin İli Derik İlçesi'nde farklı türde eğitim ve öğretim yapan 4 ortaöğretim okulunun farklı sınıflarında öğrenim gören 40 öğrencinin uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları sorunların belirlenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden olan durum çalışması ile gerçekleştirilen araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir.

Araştırma sonucunda farklı sınıflarda öğrenim görmekte olan ve sosyoekonomik yönden dezavantajlı durumda olan ortaöğretim öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecinde bilgisayar, tablet, telefon, TV gibi teknolojik donanım ile internet alt yapısına sahip olmamaları gibi nedenlerle derse katılımlarının yeterli düzeyde sağlanıp sağlanamadığı sorgulanmıştır. Daha önce bilişim araçlarıyla tanışmayan fakat MEB tarafından öğrencilerin bir kısmına dağıtılan tabletler aracılığıyla uzaktan eğitime erişmek isteyen sosyoekonomik açıdan dezavantajlı öğrencilerin, EBA ve zoom gibi uygulamalara erişememe ve bölgede sıklıkla yaşanan elektrik kesintileri gibi problemlerle yüz yüze kaldığı görülmüştür. Ayrıca araştırmanın yapıldığı yerleşim yeri göz önünde bulundurulduğunda, ailelerin kalabalık bir demografik yapıya sahip olduğu ve bu ailelerdeki öğrenci sayısının da fazla olduğu görülmektedir. Bu durum uzaktan eğitimde kullanılan internet ve donanım ile ailedeki öğrenci sayısı arasında bir oransızlık ilişkisi olduğunu göstermektedir. Ayrıca Covid-19 pandemi salgını sürecinde sosyoekonomik açıdan düşük gelirli öğrenci velilerinin eğitime daha duyarsız ve uzak kaldığı, çocuklarını daha çok ekonomik alana çekmeye mecbur kaldığı tespit edilmiştir.

Genel itibariyle veli farkındalığının asgari seviyede olduğu yoksul ailelerde; veli ve öğrenciyle etkili iletişim sürecinin sağlanamadığı, duygusal bağın kurulamadığı, çocukların uzaktan eğitim sürecine aktif katılımlarının sağlanamadığı gibi sorunlarla karşılaşmıştır. Sosyoekonomik açıdan dezavantajlı olan öğrencilerin; bilgisayar, tablet, telefon gibi teknolojik donanım ihtiyaçlarının karşılanması, bölgede sık sık karşılaşılan elektrik kesintilerinin çözüme kavuşturulması, internet teknik altyapısının oluşturulup uzaktan eğitime erişimlerinin sağlanmasıyla var olan fırsat eşitsizliği durumunu fırsat eşitliğine doğru daha yakın bir seviyeye getireceği düşünülmektedir.

Problem Durumu

Bu araştırmada; Covid-19 pandemi sürecinde sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ortaöğretim öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik görüşlerinin belirlenerek, onların uzaktan eğitime erişim bağlamında karşılaştıkları olumsuz durumları ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Bunun yanında araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında gelecekte uzaktan eğitim ile ilgili yapılacak araştırmalara kaynak teşkil etmesi bakımından önem kazanmaktadır. Araştırmanın problem durumunu belirlemek için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1) Ailenizin sosyoekonomik durumu nasıldır? Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz?
- 2) Pandemi sürecinde uzaktan eğitime erişimde ne tür olumsuzluklarla karşılaştınız?
- 3) Devam zorunluluğunun olmadığı Pandemi sürecinde okula devam edebildiniz mi? Eğer devam edemediyseniz niçin devam edemediniz?
- 4) Uzaktan eğitim sürecinde öğrenme kayıplarınız oldu mu? Öğrenme kayıplarınız olduysa niçin ve nasıl oldu?
- 5) Covid-19 pandemi sürecinde yapılan sınavlarda size haksızlık yapıldığını düşünüyor musunuz? Nasıl?
- 6) Pandemi salgınından sonra telafi eğitimi aldınız mı? Aldıysanız yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
- 7) Uzaktan eğitimin yararlı olması için önerileriniz nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı; Covid-19 pandemi salgını nedeniyle okulların eğitime kapalı olduğı 2020-2021 eğitim ve öğretim yılında, Mardin İli Derik İlçesi'ndeki Anadolu, İmam Hatip ve Meslek Lisesi türlerinde eğitim yapan ortaöğretim okullarında öğrenim görmekte olan ve sosyoekonomik açıdan dezavantajlı öğrencilerin uzaktan eğitim sürecine yönelik görüşlerinin alınarak; bu süreçte yaşadıkları sorunların neler olduğunun belirlenmesidir. Ayrıca Covid-19 pandemi sürecinde sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ortaöğretim öğrencilerinin uzaktan eğitime ilişkin ihtiyaç, beklenti ve gereksinimlerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Önemi

2019 yılında Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıktığı iddia edilen COVID-19 pandemi salgını, 2020 yılında tüm dünyada etkili olmuş ve küresel bir sağlık krizi halini almıştır. Bu süreçten sağlık, ekonomi, ticaret, turizm, spor, eğlence, sosyal hayat vb. alanlar olumsuz etkilendiği gibi eğitim ve öğretim faaliyetleri de olumsuz etkilenmiştir. COVID-19 pandemi salgını, dünya genelinde okulların kapanmasını beraberinde getirmiş ve eğitim-öğretim sistemi uzaktan çevrimiçi yürütülerek yeni bir yaklaşım benimsenmiştir. Eğitim sürecinin uzaktan ve çevrimiçi uygulanmasıyla beraber alışılmış olan eğitim ortamının dışına çıkılmıştır. Öğrencilerin daha önce karşılaşmadıkları bu yeni deneyim, beraberinde yeni ihtiyaçların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu olumsuz durumdan sosyoekonomik açıdan dezavantajlı olan öğrenciler ise en çok etkilenen kesimi teşkil etmiştir. Covid-19 pandemi salgını önlemleri çerçevesinde ortaya çıkan kapanma sürecinde, öğrencileri eğitim teknolojileri aracılığıyla kesintisiz bir şekilde eğitime ve bilgiye erişimleri zorunlu hale getirmiştir. Çünkü eğitimde süreklilik ilkesi bağlamında bireylerin eğitimlerinin yaşam boyu sürmesi ve kesintiye uğramadan devam etmesi esastır.

Öğretmenlerin bu süreçte sundukları katkıların verimlilik düzeyi yüz yüze eğitim faaliyetlerine göre farklılık göstermiştir. Okulların bir kısmı uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmış ve bu durum sosyoekonomik düzeyi düşük olan öğrencilere sahip okullar ile yeterli donanımına sahip okullar arasındaki öğrenme farklılıklarının artmasına neden olmuştur (Ziauddeen vd., 2020: 2). Okula giden öğrencilerin sosyoekonomik profili, okulun konumu ve disiplin anlayışı, okulun kaynakları, öğretmen kalitesi ve okul içerisinde uygulanan politikalar öğrencilerin akademik başarısızlığını etkileyen nedenler arasında yer almaktadır (Rumberger, 2011). Ekonomik geliri düşük olan aileler genellikle yoğun mesai koşullarına sahip işlerde çalıştıkları için okul içerisinde bir etkinliğe katılma konusunda esnek şartlara sahip değillerdir. Ailelerin karşılaştıkları finansal zorluklar onların eğitimi geri plana atan çözümler (büyük çocuğun kardeşlerine bakmak için evde kalması ya da ev ekonomisine katkı sağlamak için çalışmak durumunda kalması vb.) üretmelerine sebep olabilir (Çelik, 2017: 30).

Bu araştırmada da Covid-19 pandemi sürecinde sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ortaöğretim ğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik görüşlerinin belirlenmesi incelenmiştir. Ayrıca literatür incelendiğinde yapılacak olan çalışmaya yönelik herhangi bir araştırma bulunmadığından, bu araştırmanın alanyazına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Alanyazında ğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin uzaktan eğitim ve pandemi sürecine ilişkin görüşlerinin incelendiği yerli ve yabancı birçok çalışma bulunurken, Covid-19 pandemi sürecinde sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ortaöğretim ğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik görüşlerinin belirlenmesine yönelik benzer bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda da Covid-19 pandemi sürecinde sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ortaöğretim ğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik görüş ile karşılaştıkları sorunların belirlenmesini amaçlayan bu araştırmanın alanyazında yer alan bu eksikliği gidermesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmada; dünyada ve Türkiye’de yaşanan Covid-19 pandemisi süreci sonucunda eğitim ve ğretim faaliyetlerinin zorunlu bir unsuru haline gelen uzaktan eğitim modeline yönelik ortaöğretim ğrencilerinin görüşlerini belirlemektir.

Bu araştırmada, sosyoekonomik açıdan dezavantajlı olan ortaöğretim ğrencilerinin görüşleri belirlenerek; planlanacak olan eğitim politikalarına yön vermesi, eğitim-ğretim programlarının geliştirilmesi ve müfredatın planlanması alanlarına katkı sağlayacağı, araştırmada elde edilecek bulguların sosyoekonomik durumu iyi olmayan öğrencilerin eğitime erişimleri ve fırsat eēitliėini sağlama hususlarında da katkı sağlaması beklenmektedir.

Sayıtlar

Araştırmaya katılan ortaöğretim ğrencilerinin görüşmeye gönüllü katıldıkları ve görüşme formundaki sorulara samimiyetle cevap verdikleri, ayrıca ğrenci görüşlerinin alınmasının uzaktan eğitim sisteminin değerlendirilmesine katkı sağlayacağı varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma,

1. 2020-2021 eğitim ve ğretim yılıyla,

2. Mardin ili Derik ilçesinde farklı türlerde eğitim öğretim yapan 4 ortaöğretim okulunda öğrenim gören 40 öğrenciden alınan verilerle,

3. Mardin İli, Derik İlçesinde öğrenim görmekte olan ve e-okul sistemi aracılığıyla tespit edilen sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ortaöğretim öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik görüşleriyle,

4. Veri toplama aracı olarak kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular ile sınırlıdır.

Tanımlar

Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT): Yeni bilgiler oluşturmak ve hâlihazır bilgilere erişebilmek amacıyla kullanılan dijital, sanal ve teknolojik her türlü kaynaktır (Özel, 2016: 272).

Covid-19: Yeni Koronavirüs Hastalığı (Covid-19), ilk olarak Çin'in Wuhan şehrinde solunum yolu belirtileri (ateş, öksürük, nefes darlığı) ile gelişen bir grup hastada yapılan araştırmalar sonucunda 13 Ocak 2020 tarihinde tanımlanan bir virüstür (T.C. Sağlık Bakanlığı).

EBA(Eğitimde Bilişim Ağı): Eğitim Bilişim Ağı (EBA), bireylerin ücretsiz bir biçimde kullanımına sunulmuş, çevrimiçi bir sosyal eğitim platformu olarak tanımlanmaktadır (EBA, 2016).

Uzaktan Eğitim: Yüz yüze eğitim ve öğretim etkinliklerinin gerçekleştirilmesinin mümkün olmadığı durumlarda; öğrenci ve öğretmenlerin çeşitli teknolojik araç, gereç, cihaz ve uygulamalarla yürüttükleri bir eğitim modelidir (TDK, 2021).

Pandemi: Aynı anda bir veya birden fazla ülkede ya da bir kıtada hastalığın yaygın olarak görülmesi durumudur (TDK, 2021).

Teknoloji: Kazanılmış kabiliyetlerin işe koşulmasıyla tabiata egemen olmak için araç ve gereçler yardımıyla gerekli işlevsel yapılar oluşturmak olarak ifade edilir (Alkan, 2011).

BİRİNCİ BÖLÜM

COVID-19 PANDEMİ, ETKİLERİ VE DEZAVANTAJLI GRUPLAR

1.1. COVID-19 PANDEMİ KAVRAMI

Dünya Sağlık Örgütüne (DSÖ) göre pandemi, dünyanın tamamına sirayet eden ve insan ile toplum hayatını tehdit eden bulaşıcı hastalıklara verilen genel bir isimdir (WHO, 2020). Yayılım özelliği gösteren bir hastalığın pandemi olarak kabul edilmesi için önce belirli şartları sağlaması elzemdir. Bu durumda ortaya çıkan bulaşıcı hastalık ilk defa ortaya çıkıyorsa, hastalığa yol açan şeyin insanlara bulaşma tehlikesi yüksekse ve ayrıca hastalık insanlar arasında çok kolay bir şekilde bulaşıyorsa pandeminin varlığından söz edilebilir. COVID-19 pandemisi belirlenmiş açık seçik bir sebebi olmaksızın gelişen, tedavi ve aşıya cevap vermeyen bir zatürre olduğu ifade edilmektedir (Aslan, 2020: 35-41). COVID-19 pandemi salgını geçmiş zamanlarda yaşanan diğer pandemiler gibi bulaşıcı olması nedeniyle, insanların gündelik hayatlarını derinden etkilemekle beraber eğitim ve öğretim süreçlerinde de köklü değişikliklere sebep olmuştur.

2020 yılı itibariyle dünya genelinde Covid-19 pandemisine karşı başta toplum sağlığı olmak üzere ekonomik, sosyolojik, psikolojik ve pedagojik bir mücadele ile girilmiştir. 2020 yılının aralık ayı sonunda Çin'in Hubei Eyaleti'nin Wuhan şehrinde görülen ilk Covid-19 vakası, kısa bir zaman zarfında çok hızlı bir bulaşma göstererek birkaç aylık sürede tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Dünya Sağlık Örgütü tarafından 11 Mart 2020 tarihi itibarıyla pandemi olarak ilan edilen bu virüsün yol açtığı bulaşıcı hastalık, insan ve toplum hayatını derinden etkilemiştir (WHO, 2020).

Covid-19 virüsünün sebep olduğu hastalık, çeşitlilik gösteren basit bir soğuk algınlığından ağır akut solunum hastalık belirtisine kadar değişkenlik arz etmektedir. Koronavirüsler hayvanlardan insanlara ve insanlardan insanlara bulaşabilmektedirler. Koronavirüs ve Ebola gibi farklı virüslerin doğal olarak konakladıkları yer vahşi hayvanlardır. Covid-19 virüsünün yarasalardan bulaştığı tahmin edilmektedir. Buna rağmen yine de henüz net bir bulguya rastlanılmamıştır. Covid-19 virüsünün hangi kaynaktan çıktığını tespit etmek, insanlara daha fazla bulaşmasını önleyerek virüsün kimliğini tanınamaya ve buna göre tedavi geliştirilmesine katkıda bulunabilir (Uğraş vd., 2020: 29-36).

Covid-19 virüsü bulaşmış bir bireyde ilk etapta hafif şikâyetler nüksederken daha sonraki günlerde öksürük ve nefes darlığı gibi ağır belirtiler ortaya çıkmaktadır. Covid-19 virüsüne yakalanan hastalarda, ilk yedi günün sonunda artık dayanamayıp hastaneye başvuracak derecede ağır belirtiler seyretmektedir. 60 yaş üzerinde olan ve süreğen rahatsızlıkları olanlar, COVID-19 salgınından en çok etkilenen kesimlerin başında gelmektedir (Arslan ve Karagül, 2020: 1-36).

1.1.1. Covid-19 Pandemisinin Toplumsal Etkileri

2019 yılının sonlarında dünyada ortaya çıkan COVID-19 salgını dünyayı derinden etkilemiştir. Tüm dünyayı etkisi altına alan pandemi, sağlık başta olmak üzere psikolojik, ekonomik, sosyal yaşam ve eğitim üzerinde derin etkileri ve yansımaları olmuştur (Can, 2020: 11-53). Dünyada eğitim, sağlık, ticaret gibi birçok alan; hizmet ve süreçlerini uzaktan yürütmek durumunda kalmıştır. Salgından etkilenen eğitim kurumları ise; eğitim ve öğretim sürecini devam ettirebilmek için dijital alternatifler geliştirmişlerdir. Ancak öğrenmenin kalitesi bu süreçte büyük ölçüde dijital erişimin düzeyine ve kalitesine bağlı olmaktadır (Gilani, 2020).

Yakın bir zaman diliminde tüm dünyaya yayılan yeni koronavirüs salgını, kısa süre zarfında küresel bir sağlık sorunu hâline geldi. Salgının süresi uzadıkça ve etkili olduğu coğrafya genişledikçe, salgından etkilenen insanların sayısı da her geçen gün artış gösterdi. Ağır fiziksel belirtilere neden olabilen virüs sadece insan bedenini değil, toplumsal hayatı da etkiledi. Böylece salgının sebep olduğu toplumsal etkiler, Covid-19 pandemi salgının biyolojik olduğu kadar toplumsal bir olgu olduğu gerçeğini de insanlara hatırlattı. Esasen hastalığın ve insan sağlığının mikro ya da makro ölçekte toplumsal, ekonomik, siyasi ve pedagojik yönlerden güçlü bağlamları bulunur. Tabii ki bireylerin karşılaştıkları veya karşılaşma ihtimallerinin yüksek olduğu hastalıklar; cinsiyet, yaş, kalıtım gibi biyolojik etkenlere bağlıdır. Ancak bireylerin, grupların, toplumların sağlık ve hastalık durumlarını belirleyen pek çok sosyal değişken bulunur. Bunlar; medeni durum, gelenek, görenek, örf ve adetler, eğitim, meslek, toplumsal sınıf, yaşam tarzı, inanç sistemleri olarak sıralanabilir. İfade edilen sosyal etkenlere ek olarak toplumsal doku ve kültürden de bahsetmek gerekir. Sağlık ve hastalık algısı kültürün bir parçasıdır. Bu nedenle sağlık ve hastalık kavramlarını; toplumsal yapı ve kültür bağlamında incelemek, sağlık ve toplum ilişkisinin daha iyi anlaşılmasına olanak

sağlayacaktır. Yeni koronavirüs hastalığının yayılımı ve alınan tedbirler çerçevesinde değerlendirildiğinde küresel ölçekte benzer sonuçlar doğurmuşsa da farklı toplumsal yapılarda farklı iz düşümleri oldu. Bunun yanında aynı toplum içindeki sosyoekonomik belirlenimlere bağlı olarak değişik toplumsal tepkilere yol açtı.

COVID-19 salgını öncesi ile sonrası arasında, toplumsal doku ve ilişkilerde derin farklar oluştu. Salgına karşı alınan tedbirler toplumsallaşma süreçlerinin de karantina altına alınmasına yol açtı. Öyle ki yeni yaşam tarzı, hareket kısıtlılığı ve fiziksel teması azaltma üzerine inşa edildi. Tıp biliminin otoritesi ve yönergeleriyle toplum yaşamının “yeni normal”leri belirlendi ve bu “yeni normallere” göre toplumsal yapı yeniden şekillendirilmeye çalışıldı. Burada ortaya çıkan önemli soru şu: Yeni yaşam pratikleri toplum hayatına nüfuz ederek kalıcı bir biçimde değiştirecek mi? Pek çok kimsenin bu soru karşısındaki algı ve beklentisi, salgının toplumsal hayatı değiştireceği yönünde olmasına karşın; toplumun “manevi kültür” unsurları böylesi bir değişim için direnç oluşturacaktır. Özellikle kültürel açıdan güçlü olan toplumların bu değişime karşı direnci yüksek olacaktır. Ayrıca şunu da unutmamak gerekir: “Yeni normal” hayatımıza çok hızlı girdi. Oysa toplumsal norm ve alışkanlıkların kalıcı biçimde değişmesi birden bire gerçekleşmez. Toplumsal bir değişim ve dönüşümün gerçekleşmesi için uzun bir zaman ve kültürel yapıda çözülme gibi pek çok farklı dinamiğe ihtiyaç vardır. Türk toplumunda da salgın sürecindeki değişime karşı bir direncin var olduğu “normalleşme” sürecinde açıkça görüldü. “Normalleşme” sürecinin tekrar başlamasıyla birlikte yerleşik toplumsal alışkanlıklarımıza hızla geri dönüldü. Yakın ve yüz yüze ilişkilerin vazgeçilmez olduğu bir toplumda; içe kapanma ve fiziksel mesafe koyma uygulamasına alışılması sancılı ve dirençli olacaktır. Ancak salgının devam etme sürecinin uzaması halinde “yeni normal” toplumda kabul görerek toplumsal alışkanlıkların değişmesine, yaşam tarzının dönüşmesine, toplumsal yapımızın bir takım bileşenlerinde değişikliğe sebep olabileceği de bir gerçektir. Şu anda geleceğe ilişkin belirsizlikler halen sürmektedir. Covid-19 pandemisi ya da benzer durumların devam etmesi halinde bize düşen sorumluluk; “yeni normal” in el yıkama ve maske takmaktan öte toplumsal bir değişim ve dönüşüme karşılık geldiğinin farkında olarak yaşamımızı sürdürmektir. Salgın sürecinin bu olumsuz etkilerini bertaraf etmek için de toplumsal değerlerin önemi unutulmamalıdır.

1.1.2. Covid-19 Pandemisinin Eğitimsel Etkileri

Covid-19 pandemisi ile bütün dünyada ve Türkiye’de mevcut eğitim sistemlerinin, eğitimin devamlılığını bütün şartlarda sağlamak adına hazırlıksız olduğu ve öğrenenlerin; okullarından, ğretenlerden ve diğer öğrenenlerden fiziksel olarak ayrıldığı görülmektedir (Daniel, 2020: 1-6). Covid-19 pandemisinin başlamasıyla beraber tüm dünyada uzaktan eğitim sistemine geçişler, eş zamanlı olmamıştır. Salgın ncesi dönemde uzaktan eğitim sisteminin alt yapısını oluşturan ülkeler, diğer ülkelere nazaran uzaktan eğitim sistemine daha erken geçiş yapmışlardır. Türkiye’de de öğrencilerin devamlılığını sağlamaya yönelik hayata geçirilen uzaktan eğitim sistemi her ne kadar erken başlatılmaya çalışılmış olsa da sosyoekonomik açıdan dezavantajlı kesimleri tam olarak kapsamadığı görülmektedir.

Eşitsizlik her toplumda kendini gösterirken, pandemi sürecinde yaşanan eşitsizliğin dağılımı dahi eşitsiz olmaktadır (d’Orville, 2020: 1-5). Aslında eşitsizlik yalnızca koronavirüs pandemisine has bir durum değildir. Bununla birlikte eşitsizliğe hâlihazırda maruz kalanların koronavirüs pandemisinde etkilenme dereceleri pek çk kesime göre daha yüksektir. Koronavirüs pandemisiyle birlikte okulların kapanmasıyla yalnızca eğitim kesintiye uğramamakta, devamında zincirleme etkisiyle daha fazla eşitsizliğe neden olan pek çk sorun ortaya çıkmaktadır. Öğrenciler koronavirüs pandemisiyle birlikte kaygı, stres ve travma dolu süreçlerinin üstesinden gelmek zorunda kalmakta, ayrıca pandemi ile ortaya çıkan sosyal eşitsizlik yaşanan travmatik durumun katlanarak hissedilmesine sebep olmaktadır (Van Lancker ve Parolin, 2020: 243-244). Sosyoekonomik açıdan dezavantajlı kesimler, Covid-19 pandemi salgını öncesinde eşitsizliğe muhatap iken; koronavirüs pandemisiyle beraber bu durum daha da belirginleşerek hayatlarının diğer alanlarına da sirayet etti. Bu alanların başında eğitim geldi. Maddi durumu elverişli olmayan öğrenciler çeşitli sıkıntılarla karşı karşıya kaldığı için uzaktan eğitime ya kısmen katılabildi ya da hiçbir şekilde uzaktan eğitim sitemine dâhil olamadı.

lkeler Covid-19 pandemisinin yayılmasını yavaşlatmak ve etkisini azaltmak amacıyla evden çalışma ve uzaktan eğitime geçiş yapmışlardır. Ayrıca sokağa çıkma yasakları, virüslü ve virüslü kişilerle etkileşime geçen insanların karantinaya alınması ve sosyal mesafenin korunması gibi önlemler alınmıştır (Zhao, 2020: 29-33). Belirtilen

kapama döneminde insanların kalabalık bulunabileceği kafeler, restoranlar, sinemalar, tiyatrolar ve okullar kapamıştır. Okulların kapaması ile beraber uzaktan eğitim faaliyetlerine erişim ve öğrencilerin karşılaşmış olduğu sıkıntıların öğrenme kayıplarını derinleştirdiğini göstermektedir. Okulların kapamasıyla beraber ortaya çıkan bu öğrenme kayıplarından da en çok etkilenen kesim maddi durumu elverişli olmayan aileler olduğu görülmektedir.

Covid-19 pandemi salgını sürecinde; öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin artış gösterdiği, Covid-19’dan dolayı olumsuz duygular yaşadıkları, sosyal yaşam alışkanlıklarının değişiklik gösterdiği, uykusuzluk, depresyon, iştahsızlık, aşırı stres, korku, endişe ve çabuk sinirlenme gibi olumsuzluklar yaşadıkları saptanmıştır. Öğrencilerin genel itibariyle uzaktan eğitime ilişkin hem olumlu hem de olumsuz duygu ve düşüncelere sahip oldukları gözlemlenmiştir. Öğretmenler üzerinde yapılan araştırmalarda ise genç ve bekr öğretmenler ile kadın öğretmenlerin depresyon, kaygı ve psikolojik esneksizlik düzeylerinin yüksek olduğunu göstermiştir (iek vd., 2020: 1091-1104). Salgın dönemi sonrasında sınıflar ve toplumsal tabakalar arasındaki eğitim eşitsizliğinin giderek derinleştiğini görünür kılarken, tmlkelerdeki eğitim kurumlarının işlevlerinin tekrar gözden geçirilmesi, özellikle hassas ve kırılgan olan dezavantajlı ğrenencileri kapsayıcı nitelikli, kamusal, eşit ve ücretsiz eğitim olanaklarının işe koşulması önerilmektedir (Yıldız ve Vural, 2020: 1-10).

1.2. DEZAVANTAJLI GRUPLAR

Dezavantajlı gruplar, sosyoekonomik bakımdan daha asgari seviyede, yaşam kaliteleri düşük, kişisel dayanaklıkları ve gelişme potansiyelleri zayıf, kendi beceri ve yetenekleri ile normal standartlara ulaşmakta güçlük çeken özel sosyal gruplardır (Hong, 2004: 54-71). Bu bağlamda dezavantajlılık; cinsiyet, yaşlılık, engellilik gibi bireyin kendisinden kaynaklanan özelliklere bağlanacağı gibi, birey dışında meydana gelen g, istihdam darlığı, fırsat eşitsizliği, kaynak yetersizliği gibi etkenlere bağlı karşılıklı etkileşim göstererek ivme kazanmaktadır (Ak, 2019: 5). Uzaktan eğitim sürecinde yeterli imkân ve şartlara sahip olamayan lise öğrencileri, eğitime erişimde bazı problemlerle yüz yüze kalmıştır. Bu durum sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ailelerden gelen lise ğrencilerinin uzaktan eğitim sürecinde fırsat eşitsizliğine muhatap kaldığını göstermektedir.

Geçmişten bugüne toplum içerisinde birçok dezavantajlı kesimler bulunmakla beraber bunların sayıları her geçen gün daha da artmaktadır. İçinde bulunduğu durum itibariyle, ülkenin ekonomik ve sosyal imkânlarından yeteri kadar ya da hiç yararlanamayan, özel olarak korunmaya gereksinim duyan ve risk altında olan bu gruplar, dezavantajlı gruplar şeklinde adlandırılmaktadır. Bu gruplar içerisinde başta çocuk olmak üzere genç, yaşlı, engelli, kadın, yoksul, göçmen ve azınlıklar yer almaktadır (Es ve Menteşe, 2018: 525-551). Dezavantajlı gruplar imkân ve fırsatlardan eşit derecede istifade edemedikleri için toplum içerisinde farklı eşitsizliklere uğrayabilmektedir.

Eğitimde fırsat eşitliği olarak yaygın bir biçimde dile getirilen kavram, tüm öğrencilerin eğitime erişimlerinin sağlanmasının yanında, hepsinin mevcut potansiyellerinin gelişimine katkıda bulunmayı da hedeflemektedir. Zira bütün çocuklar, en doğal hakları olarak sahip oldukları farklılıklara hitap eden ve o farklılıklara saygı duyan öğrenme ortamlarına ihtiyaç duyarlar. Bu nedenle öğrencilerin sosyal, ekonomik, bireysel veya etnik özelliklerine bakılmaksızın hepsinin eğitime erişiminin sağlanmasının yanında ihtiyaçlarına cevap verebilecek eğitim öğretim ortamlarına sahip olmaları elzemdir (Coleman vd., 2017). Teknoloji çağında olduğumuz bu süreçte uzaktan eğitimin temelini dijital araçlar oluşturmaktadır. Dijital donanım ve internet konusunda sosyoekonomik açıdan dezavantajlı öğrencilere destek sunulamaması, bu öğrencilerin eğitimden uzak kalmasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra yüz yüze eğitimin sağladığı sınıf ortamından uzak kalan dezavantajlı öğrenciler, birbirleriyle olan iletişim ve sosyalleşmeleri zayıflamıştır. Bu sorunlar uzaktan eğitime ilişkin dezavantajlı grupların fırsat eşitsizliği tartışmasını beraberinde getirmiştir.

Modern toplumların eşitsizlikler üzerine kurulduğunu belirten Sunar (2016: 20-21), tabakalaşmanın toplumda eğitim, sağlık, spor, cinsiyet ve meslek gibi alanlarda kendini gösterdiğini ifade etmektedir. Özellikle özel okul sayısının artması ile eğitim alanında ekonomik temelli eşitsizlikler yaygınlaşmıştır. Aynı zamanda okullaşma oranlarının bölgelere göre farklılık göstermesi eğitimde yaşanan eşitsizliklere örnek oluşturmaktadır. Eğitim var olan eşitsizliklerden etkilenirken diğer yandan eşitsizliklerin sürdürülmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Kısaca sosyal eşitsizlikler eğitimdeki farklılaşmalara sebep olurken, ilerleyen zamanla birlikte bu farklılaşma eşitsizliklerin katlanarak artmasına neden olur (Sunar, 2016: 20- 21). Eğitim sisteminin

sınıf ilişkilerine bağımlı olduğunu belirten Bourdieu ve Passeron (1990: 199), geleneksel eğitim sisteminin sınıf ilişkilerinin yapısını yeniden ürettiğini ifade etmektedir. Eğitim kurumları kültürel sermayeyi aktarırken diğer yandan sınıf ilişkilerini yeniden üretmekte ve eşitsizlikler üzerine kurulan düzeni meşrulaştırmaktadır (Bourdieu ve Passeron, 1990: 199). Toplumsal eşitsizliklerin yeniden üretimi ve meşrulaştırma aracı olarak değerlendirilen eğitim sistemi, uzaktan eğitim sürecinde dezavantajlı grupların maruz kaldığı eşitsizliği daha da pekiştirmiştir.

Bourdieu (1986: 15), kültürel farklılıkların oluşumu, yerleşimi ve toplumsal tabakalaşmayla ilişkisini açıklama amacıyla sermaye üzerinde durmuş ve sermayeyi yalnızca ekonomik teori tarafından kabul edilen bir biçimde değil, tüm biçimleriyle yeniden dahil etmedikçe, sosyal dünyanın yapısını ve işleyişini açıklamanın mümkün olmadığına değinmiştir (Bourdieu, 1986: 15). Eğitim sistemi, bireyler arasındaki mevcut eşitsizlikleri azaltmaktan çok akademik farklılıkları meşrulaştırmaktadır. Toplumsal tabakada yer alan bazı sınıfların eğitimdeki başarıları onların sosyal üstünlükleri gibi vurgulanmaktadır. Bu şekilde toplumda var olan eşitsizlik yeniden üretilmekte ve tabakalaşma düzeni devam ettirilmektedir. Bununla birlikte eğitimdeki eşitsizliklerin uzaktan eğitimle tekrar gün yüzüne çıkması, öğrencilerin bu süreçte sermaye bakımından eşit olmama durumlarını göstermektedir.

Bernstein (2003: 149), çalışmasında II. Dünya Savaşı sonrasında sosyoekonomik düzeyi düşük olan dezavantajlı öğrencilerin başarısızlık oranlarını düşürmek üzere ortaya atılan “telafi eğitimi” (compensatory education) kavramını ele almış ve bu kavramın kullanılmasını eleştirmiştir. Telafi edici eğitim kavramı ailede ve çocukta bazı şeylerin eksik olduğu algısını oluşturur. Dolayısıyla okul çocuğun aileden gelen bu eksikliğini kapatmalıdır görüşüne varılır. Çocukların “kültürel yoksunluk” (culturally deprived) etiketine sahip olması, bir başka deyişle ailelerin kültürünün yetersiz olduğu anlamını doğurur. Bu durumda ailesinin ve kendi alt kültürünün bir parçası olan çocuk ile okulun bir üyesi olan çocuk arasında ciddi bir duvar örülür. Okulda başarıyı sağlamak için çocuktan ve dolayısıyla onun ailesinden beklenen kendi sosyal kimliğini bir kenara bırakıp okulun uygun kıldığı kimliği edinmeleridir (Bernstein, 2003: 149). Dezavantajlı öğrencilerin almış olduğu telafi eğitimleri, onlarda bir eksiklik algısı oluşturabilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

PANDEMİ SÜRECİNDE TEKNOLOJİ VE EĞİTİM

2.1. TEKNOLOJİ KAVRAMI

Teknoloji kavramına yönelik yapılan tanımlarda genellikle “araç, gereç ve aletleri kapsayan” bilgi anlamında kullanıldığı görülmektedir. İnsanların çevrelerindeki maddi öğeleri kontrol edebilmek ve değiştirmek amacıyla geliştirdikleri bilgi ve araçların tümü teknoloji olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2000: 954). Bilimsel deneyimler sonucunda ortaya konulan bir ürün ve araç olan teknolojiler, ilişkili oldukları sorunları çözebilme potansiyeline sahip olurken, bağlantılı olmadıkları sorunları ise çözebilme becerilerine sahip değildir. Bu minvalde teknoloji, problem çözme yeteneğinin problemle bağlantılandırılması süreci olarak tanımlanabilir (Lei ve Zhao, 2007: 288). Teknoloji, belli bir gaye doğrultusunda beşeri bir etkinlik sonucunda ortaya çıkan araçlardır. Belli bir alan ya da temaya ilişkin hedeflerin belirlenmesi, araçların tedarik edilmesi ve kullanılması insani bir zarurettir. Teknoloji her ne kadar bir araç olarak tanımlansa da aynı zamanda bir açıklama şeklidir (Heidegger, 1977: 12). Teknoloji; insan beyninin yapısını, işlevini, nasıl çalıştığını ve davranışlarına yansıtması açısından önemlidir. Toplumsal, siyasal, kültürel ve doğal unsurların doğrudan üzerinde etkili olduğu teknolojinin anlamı, içinde bulunduğu bağlam ve ortamın özelliklerine göre farklı tanımlar yapılabilmektedir (Petrina, 2007: 189).

Günümüz dünyasında hayatın vazgeçilmez bir faaliyeti olan teknoloji, hemen hemen toplumun tüm kesimlerinde ve her yaş gruplarındaki bireyler tarafından aktif olarak kullanılmaktadır. İnsanlar duygu, düşünce, değer ve idealleri ile teknoloji arasında kopmaz güçlü bir bağ kurabilmektedir. Bu durum, insanların gündelik hayatlarında teknolojiyi vazgeçilmez bir unsur haline getirmektedir (Choliz vd., 2012: 290). Bilim ve teknolojide yaşanan gelişmelerle birlikte teknoloji hayatın her alanında vazgeçilmez bir unsur olmuştur (Yavuz ve Coşkun, 2008: 279). Teknoloji, ilk etapta insanların günlük yaşamlarındaki ihtiyaçlarını giderebilmek maksadıyla geliştirilmesine rağmen; bugün artık insan hayatının hemen hemen her alanını kuşatmış vaziyettedir (Lee vd., 2014: 378).

2.2. TEKNOLOJİ VE EĞİTİM

Tarih boyunca eğitim kavramına ilişkin olarak; içinde bulunulan çağın, dönemin ve ülkelerin şartlarına bağlı olarak, literatürde yer alan çalışmalarda birbirlerinden farklı birçok tanımlar yapılmıştır (Ayas vd., 2014: 41). İnsanlık tarihiyle eş zamanlı olarak ortaya çıkan eğitim kavramı, genel anlamda bireylerin belirli bir gaye doğrultusunda yetiştirilmesi olarak ifade edilmektedir (Fidan, 2006: 25). Bireylerin dünyaya gözlerini açmasıyla beraber sahip oldukları kabiliyet ve potansiyellerini ortaya çıkarma süreci olarak da tanımlanan eğitim kavramı; aynı zamanda bireylerin üretken ve güçlü bir yapıya sahip olmalarını da ifade etmektedir. Bireylerin yaşamları boyunca edindikleri bilgi ve birikimleri gereksinimleri doğrultusunda kullanmalarını sağlayan bir süreç olarak da tanımlanır (Çevik, 2008: 9). Eğitim kavramı, genel ve kapsayıcı bir ifadeyle; bireylerin iradesiyle istendik yönde davranış değişikliği oluşturma süreci olarak tanımlanmaktadır (Ertürk, 2013: 7).

Birey, toplum ve ülkelerin gelişmişlik seviyeleri üzerinde doğrudan ilişkili ve etkili olan eğitim, her geçen gün tüm dünya ülkeleri tarafından da daha fazla önemsenip üzerinde durulmaktadır. Bilim ve teknolojik alanlarda hızla yaşanan gelişmelere paralel olarak revize edilen gereksinimler ile bireylerin toplumsal yapıya adapte olmaları bağlamında sistemli ve düzenli eğitim sistemleri oldukça önem kazanmaktadır. Eğitim ve öğretim etkinliklerinin yapılandırılmasında çağın ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması ve ihtiyaç duyulan teknolojik araç, gereç ve donanımlarla desteklenmesi, okulların ve eğitim programlarının başarılı olabilmesinde en etkili öğelerden biridir (Topçu, 2009: 6). Eğitim alanında teknolojinin kullanılmasıyla beraber bireylerin eğitim hayatlarında edindikleri bilgi ve birikimleri teknolojiyle harmanlanıp öğrencilerin gelişim sürecine önemli katkılar sunmuş, somut ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleştirilip pekiştirilmesinde etkili olmuştur. Ayrıca teknolojinin eğitim sahasına yansısıyla birlikte zaman ve mekan kısıtlaması olmaksızın eğitim ve öğretim faaliyetlerinin sürdürülmesi sağlanarak eğitimde süreklilik kazanılmıştır.

2.3. PANDEMİ SÜRECİNDE EĞİTİM TEKNOLOJİLERİNİN KULLANIMI

2019 yılında Çin'in Wuhan şehrinde vuku bulan SARS-COV-2 virüsünün sebep olduğu Covid-19 salgınının büyük bir hızla tüm dünya ülkelerine yayılması, hayatın hemen hemen tüm alanlarında günlük faaliyetlerin aksamasına ya da tamamen

durmasına sebep olmuştur (WHO, 2020). Dünya Sağlık Örgütü'nün Covid-19 salgını pandemi olarak ilan ettikten sonra dünya genelinde yaklaşık 107 ülke salgının yayılmasının önüne geçebilmek amacıyla eğitim kurumlarını kapatarak yüz yüze eğitim faaliyetlerini askıya almıştır (UNESCO, 2020). Pandemi sürecinde yüz yüze eğitime ara verilmesiyle beraber dünya genelinde yaklaşık 962 milyon öğrenci bu salgın durumundan doğrudan etkilenmiştir (Abuhammad, 2020: 1). Türkiye'de 16 Mart 2020 tarihinde MEB'in yaptığı açıklamada; 30 Nisan 2020 tarihine kadar yüz yüze eğitime ara verildiği; ilk, orta ve lise kademelerinde uzaktan eğitim faaliyetlerinin sürdürülebilmesi amacıyla üç farklı TV kanalının yayına başlayacağı, ayrıca öğrencilerin EBA TV içerikleri aracılığıyla eğitimlerinin sekteye uğramadan devam edeceği duyurulmuştur (MEB, 2020).

Covid-19 salgının tüm dünyada ve ülkemizde hızla yayılmasıyla beraber MEB tarafından okullarda ve YÖK tarafından üniversitelerde süresiz olarak eğitim ve öğretim faaliyetlerine ara verdiği ilan edilmiş ve bu gelişen yeni durum eğitim ve öğretim etkinliklerinin devam etmesi için çevrimiçi eğitim uygulamalarına ilişkin çalışmaları hızlandırmıştır (Martinez, 2020). Pandemi sürecinde eğitim ve öğretim çalışmalarının sürdürebilmesi açısından öğrenci ve öğretmenlerin çevrimiçi eğitim uygulamalarına hızlı bir şekilde uyum sağlayabilmeleri ve yeterli teknolojik donanımlara sahip olmaları, uzaktan eğitim sürecinin randımanını ve amacına ulaşmasını doğrudan etkilemiştir. Öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde çevrimiçi eğitim uygulamalarını kullanma konusunda deneyimsiz olmaları ve sosyoekonomik açıdan dezavantajlı bir çok ailenin çocuklarının uzaktan eğitim sürecine dahil olmalarını sağlayabilecek teknolojik imkanlara sahip olamamaları, maddi durumu kötü olan aileleri maddi açıdan büyük bir külfetin altına sokmuştur (Livari vd., 2020: 3). Eğitim kurumları, öğretmenler ile öğrenciler Covid-19 salgını süreciyle birlikte uygulamaya konulan uzaktan eğitim sisteminin ayrılmaz bir parçası haline gelen dijitalleşme sürecine hızlı bir giriş yapmak zorunda kalmışlardır (Papagiannidis vd., 2020: 2).

Eğitim sistemi tarihinde ortaya çıkan sorunların çözümünde teknolojinin kullanımı, Covid-19 pandemi süreciyle birlikte ilk defa ortaya çıkan bir gelişme değildir. Pandemi süreciyle birlikte geleneksel ve klasik eğitimden teknolojiye dayalı çağdaş eğitime, yüz yüze sınıf içi etkinliklerden EBA ve zoom gibi çevrimiçi uygulamalara, yüz yüze eğitim ve öğretim ortamlarından sanal ortamlara ve yüz yüze

etkinliklerden çevrimiçi faaliyetlere doğru bir değişim ve dönüşüm süreci ortaya çıkmıştır (Mishra vd., 2020: 1). Çevrimiçi eğitim faaliyetlerine istinaden yapılan etkinliklerin, kuramların, ilkelerin, ders içeriklerinin öğrenme ve öğretme faaliyetlerine yönelik karşılaştırmaların yapılması, çevrimiçi eğitim faaliyetlerinin etkililik seviyesinin artırılmasında müessir olmaktadır (Bozkurt ve Sharma, 2020: 2).

Yüz yüze gerçekleştirilen eğitim etkinliklerine ara verilmesinin ardından öğretmenler EBA, zoom vb teknolojik içerik ile uygulamalarla eğitim süreçlerine katkıda bulunmuşlardır. Öğretmenlerin bu süre zarfında sundukları katkılarının verimlilik seviyesi yüz yüze eğitim etkinliklerine nazaran farklılık göstermiştir. Eğitim kurumlarının bazıları uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin gereksinimlerini gidermede zorlanmış ve bu durum özellikle sosyoekonomik durumu iyi olmayan öğrencilere sahip okullar ile yeterli donanım ve teknolojik alt yapıya sahip olan okullar arasındaki öğrenme farklılıklarının daha da artmasına sebep olmuştur (Ziauddeen vd., 2020: 2). Devlet okullarında görev yapmakta olan 6.360 öğretmenin uzaktan eğitim sürecine ilişkin uyguladıkları katkı çeşidinin incelendiği bir araştırmada; öğretmenlerin %51'inin teknolojik dijital uygulamalar aracılığıyla çevrimiçi eğitim ve öğretim faaliyetlerine katılım sağladıkları belirlenirken, %49'unun ise sadece kitap ve fiziki ödevlendirmeler ile eğitim ve öğretim sürecine katılım sağladıklarını ifade ettikleri belirlenmiştir (Teacher Tapp, 2020). Uzaktan eğitim sürecinin ilk zamanlarında ülkemizde yaklaşık olarak 18 milyon öğrenci tek taraflı ve televizyon odaklı bir eğitim almaya çalışırken, daha sonraki süreçlerde EBA ve zoom gibi uygulamalar aracılığıyla öğretmenlerin de sürece dâhil edildiği, öğrenci ve öğretmen iletişim ve etkileşiminin sağlanabildiği etkinlikler yapılabilmektedir (Can, 2020: 22).

Öğrenciler, pandemi salgını ile beraber uygulamaya konulan uzaktan eğitim sistemi ile ilgili olarak; teknolojik alanlarda problem yaşadıklarını belirtmişlerdir. Uzaktan eğitim ile beraber uygulamaya konulan dijital platformlar ile ilgili benzer literatürler incelendiğinde; araştırmanın bulgularını destekler mahiyette çalışmaların olduğu belirlenmiştir (Karakaya vd., 2021: 17-30). Covid-19 salgınına bağlı olarak hayata geçirilen uzaktan eğitim sistemi ilgili olarak; yetersiz etkileşim, verimsizlik, teknolojik alt yapının ihtiyaca cevap verememesi ile öğretmen yeterliklerinin eksikliğine bağlı olarak öğretmenler bakımından olumsuz görüşlerinin olduğu belirlenmiştir (Balaman ve Hanbay Tiryaki, 2021: 52-84). Teknolojik anlamda donanım

ve internet alt yapı eksikliği, motivasyon eksikliği, duyguların ifade edilememesi ile tek yönlü eğitim ve öğretim faaliyetlerinde öğrencilerden geri dönüt sağlanamaması gibi sebeplerden dolayı uzaktan eğitimin dezavantajlı olduğu, ayrıca pandemi süreci boyunca gerçekleşen eğitimlerin yetersiz kalması nedeniyle öğrencilerin akademik performanslarını da olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir (Sintema, 2020).

Çevrimiçi eğitim etkinlikleri eş zamanlı ve eş zamansız olmak üzere iki farklı ortamda sunulabilmekte, bu sunulan ortamlarının özellikleri ve gereklilikleri birbirlerinden farklılık göstermektedir. Ayrıca eğitim ve öğretim faaliyetleri düzenlenip yürütülürken bu farklılıkların da göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Henriksen vd., 2020; Lowenthal vd., 2020). Öğrenci ile öğretmenler arasında karşılıklı iletişim ve etkileşim kurulmasına olanak sağlayamaması sebebiyle çevrimiçi eğitim faaliyetleri verimlilik açısından yetersiz kalmaktadır (Joshi vd., 2020: 6). Çevrimiçi eğitim faaliyetlerinin kahir ekseriyeti teknolojik uygulamalar öncülüğünde yapılsa da televizyon, radyo ve fiziki materyallerin de bu süreçte kullanıldığı örneklerle rastlanılabilmektedir (Bozkur ve Sharma, 2020: 2). Pandemi süreci ile birlikte uygulanan uzaktan eğitim faaliyetlerinin ancak teknolojik uygulamalar ile gerçekleşebilmesi, beraberinde birtakım problemlerin ortaya çıkmasına da sebebiyet vermiştir. Uzaktan eğitim sürecinde; teknolojik donanım eksikliği, internet ve teknolojik altyapı problemleri, sınav tarihlerinin ertelenmesi ile öğrenme ve öğretme müfredatlarında yapılan değişiklikler gibi hususlar, öğrencilerin sosyal ve kişisel gelişimlerini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu bağlamda Türkiye’de uzaktan eğitim sürecinin verimliliğini inceleyen bir araştırmada; öğrencilerin % 63’ünün kişisel internet erişimine sahip oldukları, % 66’sının kendilerine ait bir bilgisayar ya da tabletlerinin olduğu, % 64’ünün kişisel bilgisayar ve tabletlerinden uzaktan eğitim etkinliklerine erişim sağladıkları, % 32’sinin uzaktan eğitim içeriklerini akıllı telefonlarından takip ettikleri ve %23’ünün ise farklı nedenlerle uzaktan eğitim faaliyetlerine katılım sağlayamadıkları belirlenmiştir (Karadağ ve Yücel, 2020: 188).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE UZAKTAN EĞİTİM VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

3.1. UZAKTAN EĞİTİM

Covid-19 salgınının dünya genelinde ve Türkiye’de hızla yayılmasıyla beraber birçok dünya devleti; eğitim kurumlarının kapatılmasına ve yüz yüze eğitim faaliyetlerinin geçici bir süre ile askıya alınmasına karar vermişlerdir. Ülkeler, eğitim faaliyetlerinin dondurulması halinde meydana gelebilecek olumsuzlukları minimum seviyeye çekebilmek amacıyla uzaktan eğitim modeline geçiş yaparak, eğitim ve öğretim etkinliklerini akamete uğratmadan devam ettirmeye çaba göstermişlerdir. Ülkelerin önemli bir oranı; eğitim faaliyetlerinin devam edebileceği, fakat akademik başarıyı sağlayabilme açısından yeterli ve gerekli donanım ile teknolojik altyapıya sahip olmayan bir uzaktan eğitim sistemine sahiptiler. Ülkeler, Covid-19 salgını sürecinde mevcut eğitim sistemlerinin devamı niteliğinde içerik ve platformlar kurarak uzaktan eğitim faaliyetlerini gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Tarihi 18. yüzyıla kadar uzanan uzaktan eğitim sistemi, pandemi süreci ile birlikte tüm dünyada hızlı bir şekilde yayılmıştır (Kırık, 2014: 76). İlk defa 1728 yılında Boston Gazetesi’nde yayımlanan ve “steno dersleri” adı verilen bir mektup aracılığıyla uzaktan eğitimin ilk örneği uygulanmıştır (Çoban, 2013). 1890 senesinde ise Avustralya’da bir üniversite tarafından okul harici öğretim sistemine esas olarak geliştirilen uzaktan eğitim faaliyetleri hayata geçerken, 1920’li yıllara gelindiğinde ise buna benzer bir program da Columbia Üniversitesi tarafından uygulanmıştır (Özbay, 2015: 379).

3.1.1. Uzaktan Eğitim Kavramı

Uzaktan eğitim kavramı ile ilgili literatürde yer alan çalışmalarda birtakım farklı tanımlamalar yapılmıştır. Öğrenim görmekte olan bireylerin farklı mekânlardan katılmasıyla gerçekleştirilen, kendine has yöntem, teknik ve öğretim müfredatları bulunan ve zengin dijital gereçler aracılığıyla ders içeriklerinin aktarıldığı sistemli ve kurumsal yapıları uzaktan eğitim şeklinde tanımlamışlardır (Moore ve Kearsley, 2005: 376-394). Uzaktan eğitim kavramı; eğitim ve öğretim sürecinde öğrenci ve öğretmenlerin farklı eğitim ortamlarında birbirleriyle etkileşim halinde bulundukları bir eğitim türü olarak tanımlanmıştır. Öğrenci ve öğretmenlere zaman ve mekândan

bağımsız öğrenme ortamları oluşturan uzaktan eğitim faaliyetleri; ayrıca dijital materyaller, basılı dokümanlar ile farklı öğretim metotlarının hep bir arada kullanılmasına da imkân sağlayabilmektedir (Uşun, 2006). Uzaktan eğitim kavramına ilişkin yapılan farklı bir tanımlama ise; zaman ve mekan engeli olmaksızın hem yazılı hem de dijital materyallerin bir arada kullanılmasına imkan sağlayan düzenli ve sistemli eğitim-öğretim sistemi olarak ifade edilmiştir (Gökmen vd., 2016: 29-51). Hayat boyu eğitimin bireye yüklediği sorumluluk, sorunların da esasını oluşturmaktadır. Tam zamanlı bir işte çalışmakta olan birey, kişisel gelişimine katkıda bulunacak eğitim süreci için yeterli zaman ayıramamaktadır. Burada örgün eğitim olarak tanımlayabileceğimiz; öğrenci ve öğretmen paydaşlarının aynı mekânı paylaştığı geleneksel ve klasik eğitim modelinden farklı bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyacı giderecek eğitim modelini, uzaktan eğitim olarak tanımlamak mümkündür (Al ve Madran, 2004: 261).

Bilim ve teknolojinin baş döndürücü bir hızla gelişmesine bağlı olarak, zaman içerisinde uzaktan eğitim kavramına ilişkin değişik tanımlar yapılmıştır. Uzaktan eğitim kavramına dair yapılan değişik tanımlarda; öğrenci ile öğretmenlerin eğitim ve öğretim sürecinde eş zaman diliminde ve aynı mekânlarda olma mecburiyetinin bulunmadığı, teknolojik gelişmelere paralel olarak zenginleştirilmiş dijital araç, gereç ve materyallerin kullanıldığı, eğitim ve öğretim etkinliklerinin ve kullanılan dokümanların z-kitap biçiminde çevrimiçi platformlarda gerçekleştiği vurgulanmıştır.

3.1.2. Uzaktan Eğitimin Özellikleri ve Kapsamı

Yüz yüze eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yapılmasının mümkün bulunmadığı ve yüz yüze eğitim faaliyetlerini destekleme bağlamında kullanılan uzaktan eğitim sistemi, takdim edilen içeriklerinin farklı olması bakımından yüz yüze yapılan eğitimden farklı niteliklere sahiptir. Uzaktan ile yüz yüze eğitimin birbirilerinden ayrıldığı hususlar aşağıdaki gibidir (Kırık, 2014: 76-77):

- Uzaktan eğitim, eğitim ve öğretim etkinliklerinin kesintiye uğramadan sürekli uygulanabilmesine imkân tanır.
- Uzaktan eğitim, öğrencilerin ilgi, istidat, ihtiyaç ve hazır bulunuşluk seviyelerine göre farklı öğrenme ortamları geliştirmesine olanak sağlar.

- Yüz yüze uygulanan eğitim faaliyetlerinde, öğretmen ve öğrencilerin belli bir zaman diliminde ve aynı mekânda bulunmaları zaruret iken, uzaktan eğitim sisteminde böyle bir zorunluluk bulunmamaktadır.
- Uzaktan eğitimde öğrencinin derse devam ve akademik başarı durumunun takip edilmesi ve karşılaştırılması geleneksel eğitime oranla daha kolaydır.
- Uzaktan eğitim sisteminde öğrenciler klasik okul ortamındaki psikolojik baskıya maruz kalmadan, öğrenme etkinliklerini tamamıyla kendi hür iradesiyle gerçekleştirebilmektedir.
- Uzaktan eğitim, öğretmen ve öğrenciyi birbirleriyle iletişim kurabilecekleri değişik platformlar yardımıyla bir araya getirip buluşturabilmektedir.
- Uzaktan eğitim, eş ya da farklı zamanlı olmak üzere değişik biçimlerde uygulanabilmektedir.
- Uzaktan eğitim, öğrenen ile öğretene arasındaki iletişim ve etkileşimin daimi olarak kesintisiz gerçekleşmesine imkân sunmakla beraber, sunulan eğitim ve öğretim faaliyetlerinin başarısını da artırmaktadır.
- Uzaktan eğitim; öğrenci, öğretmen ile eğitim içeriklerinin eş zamanlı ve daha süratli bir biçimde bir araya getirilmesine imkân tanımaktadır.

Uzaktan eğitim süreci, mekândan bağımsız olma, zaman tasarrufu ve öğrenilenlerin tekrarına olanak sağlaması açısından faydalı olduğu bilinmektedir (Arık vd., 2021: 647). Uzaktan eğitim ve geleneksel yüz yüze eğitim etkinlikleri aynı gayeye hizmet etmelerine rağmen, muhteviyat ve yöntemlerinin farklı olması hasebiyle eğitim faaliyetlerinin birbirilerinden farklılık arz etmesine sebep olmaktadır. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak uzaktan eğitim sisteminde çeşitli ve zenginleştirilmiş ders araç, gereç, materyal ve eğitim içeriklerinin sunulabilmesi, uzaktan eğitimin klasik eğitime nazaran kapsamının daha geniş olmasında etkili olmuştur. Farklı metot ve araçların kullanılabilmesine imkân sağlayan uzaktan eğitim sisteminde, teknolojik gelişmelere paralel olarak kullanılan yöntem ve araçlar da değişip gelişmektedir. Tarihte uzaktan eğitim faaliyetlerinin ilk denemesi bir mektup ile başlarken, günümüzde ise birçok dijital içerik, teknolojik araç ve çevrimiçi uygulamalarla hayata geçmektedir. Eğitim ve öğretim etkinliklerinin çok geniş alanlara sirayet eden etkin yapısı, hem uzaktan hem de

geleneksel klasik eğitimin teknolojik gelişmelere bağlı olarak sürekli değişmesini gerektirmektedir.

3.1.3. Dünyada Uzaktan Eğitim

Dinamik ve değişken bir yapıya sahip olan eğitim sistemi, bu özelliği sayesinde bilim ve teknolojik değişimlerden doğrudan etkilenip bu minvalde değişip dönüşmektedir. Değişim ve gelişimin kaçınılmaz olduğu ve çok hızlı bir şekilde sirayet ettiği günümüzde, eğitim faaliyetleri de yaşanan bu gelişme ve değişimlere uyum sağlayabilmek amacıyla tarihsel süreç zarfında sürekli değişim ve yenilemeler geçirmiştir. Pandemi salgını dönemiyle birlikte eğitim ve öğretim faaliyetlerinde kullanımı artan uzaktan eğitim, günümüzde teknolojik imkânlarla uygulanabilmesine karşın, geçmişi üç asır öncesine uzanmaktadır. Teknolojik gelişmelere paralel olarak uygulanan uzaktan eğitim sisteminin içerikleri de dönemin gereksinimleri ve toplumun talepleri doğrultusunda gelişip dönüşmüştür. Uzaktan eğitim sisteminin temeli 1728 yılında yayınlanan bir gazete aracılığıyla ve mektuplaşma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Mektup vasıtasıyla hayata geçen uzaktan eğitim faaliyetleri İngiltere’de 1840 yılında İsaac Pitman tarafından İncil öğretiminde faal olarak kullanılmıştır (Kırık, 2014: 77). İngiltere’nin kullanmış olduğu bu mektup yönteminden ilham alan ABD, 1833 yılında “Mektupla Eğitim Üniversitesi”ni kurmuş, lakin bu üniversite bir müddet sonra kapanmıştır (Özbay, 2015: 376-394).

Uzaktan eğitim sistemini kullanan öncü ülkelerden biri olarak Almanya, 1856 yılından bu yana uzaktan eğitimi uygulamıştır. 1907 yılında uzaktan eğitimi sistemini hayata geçiren Fransa, 1939 yılı itibariyle halka hizmet götürmek gayesiyle uzaktan eğitim merkezleri kurulmuştur. Rusya da aynı dönemlerde geliştirdikleri farklı proje ve uygulamalar aracılığıyla uzaktan eğitim çalışmalarını benimseyip uygulamıştır. 1948 yılında Japonya’da mesafenin uzak olması sebebiyle eğitime erişim olanağı bulamayan, farklı nedenlerle okula devam edemeyen öğrencilere ve dönemin öğretim mevzuatı kapsamında ordudaki askerlere uzaktan eğitim aracılığıyla ders verme uygulaması gerçekleştirilmiştir. Günümüzde ise uzaktan eğitim sisteminin en başarılı uygulandığı ülke olan Kanada, uzaktan eğitim sistemini geliştirirken ABD’yi kendilerine emsal almıştır (Kırık, 2014: 77). Eğitim tarihi boyunca ortaya çıkan farklı uzaktan eğitim uygulamaları yardımıyla toplumların tüm kesimlerinin eğitime erişimleri sağlanmaya

alışılıp bireylerin eğitim ve ğretim faaliyetlerine dâhil olma imkânı elde edebilmelerine olanak sağlamıştır.

Eğitim ve ğretim süreçlerini akamete uğratan pandemi, savaş, sel, doğal afetler gibi unsurların beraberinde getirdiği olumsuzlukların günümüzde artması ile ekonomik koşullar nedeniyle uzaktan eğitim sisteminin önemi her geçen gün daha da artmaktadır. Bu nedenlerden dolayı gelişmiş ülkeler başta olmak üzere gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin de uzaktan eğitim sistemlerini oluşturma ve geliştirme çalışmaları hız kazanmaktadır. 1873 senesinde Güney Afrika ülkesinde kurulan Ümit Burnu Üniversitesi'nde uzaktan eğitime yönelik programlar açılmıştır. Avustralya'da 1910 yılı itibariyle uzaktan eğitim sisteminin temelleri atılarak üniversite öğrencilerinin eğitim ve ğretim faaliyetlerine katılması sağlanmıştır. Uzaktan eğitim sisteminin alt yapısını oluşturup desteklemeye ve geliştirmeye ilişkin tarihsel süreç içerisinde İtalya, Kanada, İspanya, Polonya ve Hindistan gibi farklı ülkelerde de değişik çalışmalar hayata geçmiştir. Uzaktan eğitim sistemlerinin hayata geçirilmesi ve geliştirilmesine yönelik Avrupa kıtasında olduğu gibi Asya'da da birçok farklı teşebbüsler gerçekleştirilmiştir. 1950'li yıllarda Japonya'dan sonra Çin'de de uzaktan eğitim merkezi kurulurken, 1960'lı yıllara gelindiğinde ise Malezya, Zambiya, Hindistan ve Japonya gibi ülkelerde mektup yöntemiyle eğitim veren kurumlar kurularak uzaktan eğitim faaliyetleri gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Teknolojik yeniliklere bağlı olarak insan hayatına dâhil olan televizyon, Polonya'da 1966-1968 yılları arasında uzaktan eğitim uygulamalarını hayata geçirmek gayesiyle kullanılmıştır. Bilim ve teknolojideki gelişmelere paralel olarak dünyada yaygınlaşan ve değişik amaçlar doğrultusunda kullanılan kitle iletişim araçları, tarihsel süreç içerisinde uzaktan eğitim alanında da kullanılmaya başlanmıştır. Uzaktan eğitim sisteminin oluşturulup geliştirilmesine yönelik çalışmalar tarihsel süreç içerisinde durmadan devam etmiş ve 1972 yılında İspanya'da kurulan uzaktan ğretim üniversitesi ile daha geniş bir yelpazede kullanılmıştır. Avrupa devletlerinde bilim ve teknolojik gelişmelere paralel olarak ilerleyen süreçlerde günümüzdeki uzaktan eğitim sisteminin alt yapısı oluşturulmuş ve ilk defa 1974 yılında İngiltere'de kurulan National College ve Almanya'da kurulan Hagen Açık ğretim Üniversitesi ile uzaktan eğitim uygulamaları daha gelişmiş bir üst seviyeye çıkarılmıştır (Uşun, 2006: 39). Bilim ve teknolojik gelişmelerle eş zamanlı olarak Avrupa ülkelerinde uzaktan eğitim sistemi

yaygın bir biçimde uygulanmasına rağmen, Yeni Zelanda ancak 1990'lı yıllarda ilk uzaktan eğitim atılımı olan mektupla öğretim okulunu kurabilmiştir.

3.1.4. Türkiye’de Uzaktan Eğitim

Pandemi salgını sürecinde ülkeler sahip olduğu altyapı ve imkânları ölçüsünde farklı eğitim politikaları geliştirip uygulamıştır. Ülkeler genel itibariyle mevcut eğitim sistemini dijital sisteme entegre ederek uzaktan eğitim faaliyetlerine geçmişlerdir. Covid-19 pandemisi ile beraber uygulanması yaygınlaşan uzaktan eğitim sistemi, dünya ülkelerinin çoğunda olduğu gibi ülkemizde de tarihsel süreç içerisinde kullanılmıştır. Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte eğitim ve öğretime verilen önem daha da artmış ve özellikle eğitim alanında muasır ülkelerin seviyesine ulaşabilmek amacıyla önemli atılımlar gerçekleştirilmiştir. Harf inkılâbı ile birlikte başlatılan okuma ve yazma seferberliği, eğitim alanında uygulanan yeniliklerin ilk hamlesi olmuştur. Uzaktan eğitim sistemi, dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de teknolojik gelişmeler doğrultusunda revize edilmiştir. Pandemi salgınıyla beraber zaruri olarak yaygın bir biçimde kullanılan uzaktan eğitim sistemine ilişkin literatürde birçok farklı çalışma yapılmıştır. Uzaktan eğitim sistemine geçiş ile ortaya çıkan sorunların belirlenmesi, uzaktan eğitime yönelik eğitim paydaşlarının görüş ve tutumlarının belirlenmesi ile uzaktan eğitimde kullanılan teknolojilerinin etkililik ve verimlilik seviyelerinin karşılaştırılması literatürde yapılan çalışmalarda ele alınan temel konular olduğu görülmektedir.

Uzaktan eğitim sürecine yönelik öğretmenlerin tutum ve görüşlerinin belirlendiği araştırmalarda, genel itibariyle öğretmenlerin uzaktan eğitime ilişkin olumlu görüş ve tutumlara sahip olduğu, eğitim ve öğretim sürecinde uzaktan eğitimi kullanmaya meyilli oldukları ve uzaktan eğitim sürecine olumlu anlamda katkı sağladığını düşündükleri belirlenmiştir (Çelen vd., 2013). Uzaktan eğitim süreci ile ilgili olarak; akademisyenlerin tutum ve görüşlerinin belirlenmeye çalışıldığı başka bir araştırmada ise uzaktan eğitimin öğrenme ve öğretme süreçlerine önemli kolaylıklar getirdiğini ve eğitim bileşenleri tarafından faydalı olduğunu düşündükleri belirlenmiştir (Horzum, 2003: 246-262). Uzaktan eğitim faaliyetlerine ilişkin akademisyen görüşlerinin araştırıldığı bir başka bir araştırmada ; öğrenme ve öğretme etkinliği üzerinde uzaktan eğitimin etkili olduğunu düşündükleri (Alakoç, 2001: 403-413); uzaktan eğitim sürecine

yönelik öğrencilerin ise bariz olarak olumlu ya da olumsuz bir tutuma sahip olmadıkları belirlenmiştir (Birişçi, 2013: 24-40). Lisans seviyesinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik tutumlarının; sahip oldukları teknolojik imkânlar ve öğrenim gördükleri alan ile bölüm değişkenlerine bağlı olarak anlamlı düzeylerde değiştiği ve uzaktan eğitim ile ilgili genel olarak olumsuz bir tutumda oldukları belirlenmiştir (Barış, 2015: 36-46). Çakmak (2013), araştırmasında Karabük Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrencilerin uzaktan eğitim sistemine yönelik algı ve beklentilerini belirlemeye çalışmış ve bu araştırma sonucunda öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin algı düzeylerinin beklenti seviyelerinden daha düşük olduğunu belirlemiştir. Turizm öğrencilerinin uzaktan eğitim faaliyetlerine ilişkin tutum seviyelerini tespit etmeyi amaçlayan bir diğer çalışmada ise; uzaktan eğitimin yer ve zaman bağlamında herhangi bir kısıtlama olmaksızın öğrencilerin derse katılım ve devamının sağlanması açısından iyi bir fırsat olduğunu, ayrıca bu durumun eğitim maliyetlerinin düşürülmesinde etkili olacağını; ancak tüm bu faydalarına rağmen uzaktan eğitimin tüm alanlarda kullanılamayacağını düşündükleri belirlenmiştir (Olca ve Döş, 2016). Uzaktan eğitime ilişkin öğrenci görüşlerinin incelendiği başka bir çalışmada; öğrencilerin hem sosyal hayatta çalışmak istemeleri hem de eğitim yaşamlarıyla beraber devam ettirmek istemelerinin uzaktan eğitime ilişkin olumlu görüşlere sahip olmalarını sağladığı; uzaktan eğitim sürecinde üniversite hocalarıyla etkili iletişim kurabildiklerini, ancak internet ve diğer teknik sorunlar sebebiyle dersleri takip etme noktasında sorunlar ile karşı karşıya kaldıklarını ifade ettikleri belirlenmiştir (Özyürek vd., 2016: 592-605).

Öğretmen ve okul idarecilerinin uzaktan eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunların tespit edilmesinin hedeflendiği bir diğer çalışmada; öğrencilerin internet ile teknolojik araç, gereç ve materyallere erişememe, insan kaynaklarının yetersiz oluşu ve sınıf yönetimini sağlamanın zor olması bakımlarından paydaşların sorun yaşadıkları, öğrencilerin kapanma döneminde uzaktan eğitim sürecini tatil olarak algılamalarının sonucu olarak dersleri ciddiye almamaları ve istikrarlı bir şekilde katılım göstermemelerine neden olduğu belirlenmiştir. Araştırmada ayrıca öğretmenlerin EBA, zoom gibi online platformları kullanmakta zorluk çekmeleri ve öğrencilerin tatilde oldukları algısının derslere gereken ehemmiyetin verilmemesine sebep olduğu, hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin uzaktan eğitime dair hazır bulunuşluklarının yetersiz

olmasının uzaktan eğitim sürecinin verimlilik düzeyini düşüren en önemli problem olduğu belirlenmiştir (Sarı ve Nayır, 2020: 328-360). Uzaktan eğitim yoluyla öğrenim gören öğrencilerin sürece dair görüşlerinin araştırıldığı bir diğer araştırmada, öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde herhangi bir olumsuz durum yaşamadıklarını ve uzaktan eğitime ilişkin olumlu bir tutuma sahip oldukları belirlenmiştir (Serçemeli ve Kurnaz, 2020: 40-53).

Uzaktan eğitim yoluyla gerçekleştirilen arduino etkinliklerinin, 5. sınıf öğrencilerine sorun çözme becerisi kazandırmadaki etkisinin araştırıldığı bir diğer araştırmada; sekiz hafta boyunca çevrimiçi platformlarda arduino etkinlikleri yapılmıştır. Sekiz haftanın sonunda; öğrencilerin uzaktan eğitim sürecine ilişkin görüşleri, problem çözme becerilerindeki değişim ve öğrencilerin bu süreçte gösterdikleri davranışlar incelenmiştir. Yapılan bu araştırma sonucunda uzaktan eğitim ile gerçekleştirilen arduino faaliyetlerinin, öğrencilerin sorun çözme becerileri üzerinde olumlu yönde etki ettiği ve öğrencilerin bu sürece dair pozitif görüşlere sahip oldukları belirlenmiştir (Akman, 2021). Pandemi süreciyle beraber uygulanmaya başlanan uzaktan eğitim sürecinde, karşılaşılan tüm olumsuzluklara karşın gerçekleştirilen faaliyetlerin eğitimsel açıdan faydalı olduğu ancak uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimin yerini kesinlikle dolduramayacağını belirlemişlerdir (Arı ve Kanat, 2020). Uzaktan eğitim dönemine dair öğretmen adaylarının görüşlerinin belirlendiği bir araştırmada ise katılımcıların kahir ekseriyeti cep telefonları ile uzaktan eğitim faaliyetlerine iştirak ettikleri, sabit internet bağlantısına sahip oldukları, uygulamalı olmayan sözlü ve teorik derslerde uzaktan eğitim sürecinde faydalı olan en etkili öğretim metodu olduğunu düşündükleri, eş zamanlı olarak yapılan uzaktan eğitim faaliyetlerine ilişkin tutumlarının olumsuz doğrultuda olduğu ve mesleki hayatlarında uzaktan eğitimi sistemini kullanmak istemediklerini ifade ettikleri belirlenmiştir (Karatepe vd., 2020: 1262-1274). Öğrencilerin internet tabanlı uzaktan eğitim faaliyetlerine dair öğrenci görüşlerinin incelendiği başka bir araştırmada ise; öğrencilerin uzaktan eğitimin sisteminin kendine göre bazı avantaj ve dezavantajlarının bulunduğunu, buna rağmen Covid-19 pandemi sürecinde uygulanabilecek etkili ve yeni bir öğretim metodu olduğunu düşündükleri belirlenmiştir (Keskin ve Özer, 2020: 59-67).

Türkiye’de salgının bir yılı dolduğunda yüz yüze eğitime yeni başlanmış ve okulların kapalı olduğu süre zarfında önemli sayıda öğrenci okullardan uzak kalmıştır.

Böylece Türkiye’de uygulanan eğitim politikaları nedeniyle dünyanın önde gelen ülkeleri arasında okulları en uzun süre kapalı tutan ülke pozisyonuna girmiştir (EBS, 2021: 20). Türkiye’de her ne kadar erken dönemde dijital araçlar ile uzaktan eğitim sistemi benimsenip uygulanmışsa da, yüz yüze eğitime geç başlanıldığı için özellikle sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ailelerin öğrencileri bu durumdan en fazla etkilenip en çok öğrenme kaybı yaşayanlar olmuştur.

Covid-19 pandemi salgını ile beraber uygulanmaya başlanan uzaktan eğitim sürecine dair yapılan araştırmalar incelendiğinde; genel itibariyle araştırmaların pandemi öncesi ve sonrasına ilişkin çalışmalar olarak iki farklı şekilde tasnif edilebilir. Pandemi salgını öncesinde uzaktan eğitime ilişkin yapılan çalışmalarda; genel olarak paydaşların tutum, isteklendirme, ilgi ve algıları belirlenmeye çalışılırken; pandemi salgını sonrasındaki çalışmalarda ise paydaşların pandemi süreci ile birlikte karşı karşıya kaldıkları olumlu ve olumsuz vaziyetler belirlenmiştir. Araştırmalarda; Covid-19 salgını öncesi ve sonrasına dair katılımcı ve paydaşlardan elde edilen veriler ışığında değerlendirildiğinde, uzaktan eğitim sürecine dair gerçek ve güvenilir sonuçlara ulaşıldığı söylenebilir.

3.1.4.1. MEB’in Covid-19 Pandemi Sürecine Yönelik Aldığı Tedbirler

Ülkemizde Covid-19 pandemi salgınının eğitim boyutundaki olumsuz etkilerini önlemeye yönelik MEB-YEĞİTEK tarafından birtakım tedbirler alınmıştır. Koronavirüs salgının ülkemizde yayılım göstermesiyle beraber yüz yüze eğitime ara verilmiş ve akabinde MEB-TRT işbirliği ile TRT EBA TV İLKOKUL, TRT EBA TV ORTAOKUL ve TRT EBA TV LİSE kanalları hayata geçirilerek 23 Mart 2020 tarihinden itibaren 112 farklı alandan 1000 öğretmenin gönüllü katılımıyla yaklaşık 8.914 saatlik ders videoları kaydedilmiştir. İnternet, bilgisayar, telefon ve tablet gibi teknolojik donanım, alt yapı ve materyallere erişemeyen öğrenciler için çevrimiçi etkinliklere katılım sağlayabilmeleri amacıyla okullarda EBA Destek Noktaları oluşturulmuş ve bu destek noktalarında sistemi kullanamayan ya da sistem hakkında yeterli bilgilere sahip olmayan öğrencilere yönelik destek hizmetleri verilmiştir. MEB, pandemi salgını sürecinde dünya ülkeleri ile birlikte dört temel hususu ele almıştır. Bunlar;

1. Düzenli ve etkili el temizliği,

2. İyi solunum hijyeni,
3. Gelişkin temizleme düzenleri,
4. Sosyal ve fiziki mesafedir.

MEB, bu dört temel ilke doğrultusunda planlamalar yaparak aşağıdaki kararları almıştır:

- Okullarda dönüşümlü eğitim ve öğretim uygulamasıyla daha az öğrencinin okulda bulunabildiği fiziksel mesafe kurallarının sağlanması amaçlanmıştır.
- Eğitim kurumlarının dönüşümlü öğretim uygulamasına geçmesiyle birlikte her iki metrekarelik alana bir öğrenci düşecek biçimde, her sınıfta en fazla 20 öğrenci olabilecek sınıf düzenlemeleri yapılacaktır.
- Her okul bünyesinde “Pandemi Kurulları” kurulmak suretiyle pandemi sürecinde okulların sağlık ve güvenlik koşulları düzenlenecektir.
- Eğitim paydaş ve aktörlerinin katılımı ile süreç yönetimi gerçekleştirilecek ve sürece dair edinilen gözlemler düzenli olarak değerlendirilecektir.
- Sağlık Bakanlığı tarafından ilan edilen Covid-19 kapsamında riskli grupta yer alan çalışanlar, e-devlet uygulaması üzerinden almış oldukları raporları kendi kurumlarına ibraz etmeleri şartı ile idari izinli sayılacaktır.
- Devam ve devamsızlık mevzuatı yeniden revize edilerek okula devam kurallarına ilişkin esneklik getirilecektir.
- Sağlık kurulu raporu ya da risk sınıfında olduğunu kanıtlayan öğrencilerde; ölçme ve değerlendirme süreçlerine katılma ve devam mecburiyeti aranmayacaktır (MEB, 2020).

3.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

3.2.1. Yurtiçi Araştırmalar

Uzaktan eğitim sistemine ilişkin literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde; ülkemizde pandemi salgını süreci ile birlikte bir ivme kazansa da, üniversitelerin bünyelerinde uzaktan eğitim yapılarının mevcut olması ve pandemi öncesinde uzaktan eğitim ile ilgili yapılan araştırmaların niceliksel açıdan fazla olması, daha önceki

dönemlerde uzaktan eğitim uygulamalarının eğitim sistemimizde var olduğunu göstermektedir. Uzaktan eğitime dair ülkemizde yapılan çalışmalar incelendiğinde; eğitim bileşenlerinin ekseriyetle uzaktan eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlar, memnuniyet seviyeleri ile paydaş görüşlerinin araştırıldığı görülmektedir. Literatüre mal olmuş araştırmaların büyük bir çoğunluğunun uzaktan eğitim sisteminin teorik derslerdeki uygulamalarına ilişkin olduğu; uygulamalı derslere yönelik ise uzaktan eğitim sistemine dair araştırmaların nispeten daha az olduğu görülmektedir. Uzaktan eğitim uygulamaları konusunda yapılan araştırmaların pandemi ile beraber ivme kazanmasının bu durum üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Türkiye’de pandemi salgınıyla ivme kazanan uzaktan eğitim uygulamalarının, okul öncesi dönemi öğrencilerin gereksinimlerini karşılama düzeyine etkisini incelendiği bir araştırmada; öğrencilerin vakitlerinin büyük bir kısmını evde geçirdiklerini, bu durumun velilerin uzaktan eğitim sürecine dâhil olmasında etkili olduğunu, öğrenciler ile öğretmenler arasında etkili iletişim kurulamadığını, bu sebeple uzaktan eğitim sürecine ilişkin verimliliğinin düştüğü belirlemiştir. Velilerin uzaktan eğitim döneminde öğretmenlerin bilgilendirme ve rehberlik desteğine gereksinim duydukları, bu minvalde okul rehberlik servisleri tarafından çevrimiçi platform ve diğer kitle iletişim vasıtalarıyla bilgilendirme, dönüt alma ve yönlendirme çalışmaları yapmalarının velilerin eğitim ve öğretim sürecine aktif olarak iştirak etmelerinin sağlanmasında etkili ve önemli olabileceği ifade edilmiştir. Araştırmada ayrıca öğretmen ile veli etkileşiminin kurulması ile uzaktan eğitim sürecinin verimlilik düzeyinin artacağı, aksi takdirde öğrencilerin derse aktif katılım gösterme ve dersi takip etmeleri hususlarında problemlerle karşılaşabileceği belirlenmiştir (Alan, 2021: 987-994).

Uzaktan eğitimin uygulamalarının, öğrencilerin aldığı Temel Tasarım dersi üzerindeki etkisinin araştırıldığı bir çalışmada; bir devlet üniversitesinde öğrenim görmekte olan 50 öğrencinin uzaktan eğitim yoluyla işledikleri Temel Tasarım dersine dair fikirleri belirlenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara; öğrencilerin büyük bir kısmının uzaktan eğitimden istenilen seviyede verim alamadıklarını, pandemi sürecinin eğitim ve öğretim faaliyetlerine ket vuracağını düşündükleri, büyük bir bölümünün uzaktan eğitim yoluyla işlenen derslerde başarı seviyelerini düşeceğini düşündüklerini; lakin uzaktan eğitim faaliyetleriyle işlenen konuları öğrendiklerini,

öğrencilerin birçoğunun ise uzaktan eğitim etkinlikleri ile ilgili olarak dersleri daha eğlenceli bir hale getirdiğini ve bu süreçte karşılaşılan birçok olumsuz duruma karşın Temel Tasarım dersinde orijinal tasarımlar meydana getirebildikleri belirlenmiştir. Elde edilen bu bulgular ışığında öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin önyargılara sahip olduğunu, ancak uzaktan eğitim etkinliklerinin uygulanmasıyla beraber bu önyargılarının kırıldığını göstermektedir (Kahraman, 2020: 44-56).

Üniversitede öğrenim gören öğrencilerinin uzaktan eğitime dair fikir ve görüşlerinin belirlemeyi amaçlandığı bir araştırmada; öğrencilerin büyük bir bölümünün öğrenci ile öğretmen arasında iletişim ve etkileşimin kurulamaması, klasik ve geleneksel eğitim alışkanlıklarına sahip olunması nedeniyle yaşanan uyum sorunları, sınav ve zaman yönetimi ile ödevlendirme konularında uzaktan eğitim sisteminin dezavantajlarının olduğunu ifade ettiklerini belirlemiştir. Ayrıca öğrenciler çevrimiçi derslerde öğretmenlere soru sorabilecek ve dönüt alabilecek olanağa sahip olamadıklarını ve bu olumsuz durumun uzaktan eğitim sürecinin en önemli dezavantajı olduğunu; yer ve zaman engeli olmadan derslere katılım olanağı sağlaması, öğrencinin öğrenme ve öğretme sürecine aktif olarak katılımına olanak sağlaması ve yapılan sınavlar için daha rahat ortamlar sağlanmasının ise öğrenciler açısından en önemli avantajı olduğunu ifade ettikleri belirlenmiştir (Akyıldız, 2020: 322-334).

Uzaktan eğitim sürecine ilişkin hemşirelik bölümü öğrencilerinin görüşlerinin incelendiği bir araştırmada; hemşirelik bölümünde öğrenim görmekte olan 516 öğrencinin görüşleri alınmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında; 4. sınıfta öğrenim gören hemşire adayları başta olmak üzere öğrencilerin büyük bir bölümünün uzaktan eğitimin uygulamalı dersler için yeterli bulmadıklarını ancak sözel ve teorik derslerde ise uzaktan eğitimin yeterli olduğunu ifade ettikleri belirlenmiştir. Araştırmada ayrıca öğrencilerin büyük bir bölümünün uygulamalı olarak işlenen derslerin değerlendirmesinde ödev ya da sunumların daha uygun olduğunu, uzaktan eğitimin yararlı olacağına dair kuşkularının olduğunu ifade ettikleri belirlenmiştir (Kürtüncü ve Kurt, 2020: 66-77).

Erümit (2020: 75-94), Türkiye’de 12. sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerin uzaktan eğitime ait görüşleri incelendiğinde; bir kısım öğrencilerin uzaktan eğitim faaliyetlerine dair olumlu bir davranışa sahip olduğu, bir kısmının uzaktan eğitim

etkinliklerinin dezavantajları olmasına karşın işlevsel olduğunu, bir kısmının da yüz yüze eğitim ile uzaktan eğitim faaliyetlerinin birlikte kullanılabileceği hibrit öğretim modeli uygulanmasının daha faydalı olabileceğini düşündükleri belirlenmiştir. Araştırmada ayrıca velilerin internet ve teknolojik sorunların çözümü, öğrencilerin derse katılımının takip edilmesi ve uzaktan eğitim sürecinde öğrenciye rehberlik etmelerinin uzaktan eğitimin verimliliği bakımından önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Uzaktan eğitime ilişkin konservatuar öğrencilerinin görüşlerinin incelendiği diğer bir araştırmada; öğrencilere yarı yapılandırılmış görüşme formları uygulanmıştır. Araştırma sonucunda uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin derslere motive olma seviyelerinde bir gerileme yaşadıklarını, çalgı performanslarının türlü nedenlerle düştüğü tespit edilmiştir (Umuzdaş ve Baş, 2020: 204-220). Teknolojik donanım ya da internet erişimi olmayıp aynı anda birçok öğrencinin çevrimiçi eğitime erişmeye çalışması nedeniyle televizyon ve radyodan yayın yapmak, yerinde bir alternatif olmuştur (Eken vd., 2020: 123). Süğümlü (2021: 174-190), uzaktan eğitim sürecine dair Türkçe öğretmenlerinin görüşlerini incelediği araştırmasında; internet erişiminin sağlanamaması, bağlantı sorunları, sınıf yönetimi problemleri ve ders akışı içerisinde meydana gelen problemlerin öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde en fazla yüz yüze kaldıkları sorunlar olduğunu belirlemiştir. Uzaktan eğitim sürecinde etkili iletişim ve etkileşimin sağlanamaması nedeniyle Türkçe öğretimini güçleştiren önemli problemlerden biri olduğu, yapılan araştırmada tespit edilen bir başka önemli bulgudur. Araştırmada ayrıca internet bağlantısının kesilmesi, internet erişimine sahip olunamaması, teknolojik donanım ve materyal eksikliği, derse katılımın yeterli düzeyde sağlanamaması ve iletişim kopukluğu gibi olumsuz durumların uzaktan eğitim sürecinde yaşanan iletişim ve etkileşim eksikliğinin belirmesinde etkili olduğu ifade edilmiştir.

Orhan ve Beyhan (2020: 8-44), çalışmalarında uzaktan eğitim döneminde öğrencilerin derse katılım göstermeleri ile devam etme durumlarının beklentilerinden daha düşük seviyede gerçekleştiğini ve bu olumsuz durumun uzaktan eğitim sürecinin dezavantajlı olduğunu düşündüklerini; bazı öğretmenlerin ise uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin derse katılım oranlarında artış olduğunu ifade ettiklerini belirlemişlerdir. Araştırmada elde edilen bulgularda ayrıca velilerin, öğrencilerin, öğretmenlerin ve

idarecilerin uzaktan eğitim sürecine ilişkin olumlu görüş ve tutumlarının, sürecin verimlilik düzeyinin artmasını sağladığı ile öğrencilerin ekonomik durumları, veli desteği alma seviyeleri ile teknolojik imkânlarla sahip olma olanaklarının derse katılımlarını pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir. Uzaktan eğitim sürecine dair lisansüstü öğrencilerinin görüşlerinin incelendiği araştırmada; öğrencilerin büyük bir kısmının uzaktan eğitim sürecine ilişkin olumlu bir tutumlara sahip oldukları belirlenmiştir (Gül ve Arabacı, 2018: 79-88).

Uzaktan eğitim süreci ile ilgili öğrenci ve öğretmen görüşlerinin belirlenmeye çalışıldığı araştırmalar incelendiğinde; paydaşların genel itibarıyla olumlu bir tutumlara sahip oldukları belirlenmiş, bazı araştırmalarda ise bazı katılımcıların olumsuz tutumlara sahip oldukları da gözlenmiştir. Uzaktan eğitim sürecine dair üniversite öğrencilerine ait görüşlerinin araştırıldığı bir araştırmada; genel olarak öğrencilerin uzaktan eğitim sürecine ilişkin olumsuz tutumlara sahip oldukları; teknolojik araç, gereç, donanım ve internet bağlantısına sahip olan öğrencilerin, belirtilen olanaklara sahip olmayan diğer öğrencilere nazaran daha yüksek seviyede olumlu tutuma sahip oldukları belirlenmiştir (Barış, 2015: 36-46).

Hebeci vd. (2020: 267-282), uzaktan eğitim faaliyetlerine dair öğrenci ve öğretmenlerin görüşlerini araştırdıkları çalışmalarında; öğrenci görüşlerinin homojen bir yapıya sahip olduklarını, öğrencilerin çoğunluğunun uzaktan eğitim süreci ile ilgili olarak olumsuz görüşlere sahip olduklarını, öğrencilerin bazılarının öğretmenlerinden memnun olmadıklarını ve uzaktan işlenen derslerde anlatılanları anlayamadıklarını ifade ettiklerini, öğretmenlerin ise uzaktan eğitim sürecinin öğrencilerle iletişim ve etkileşim kurulmasına imkân sağlayamamasının olumsuz tutumlarının en önemli nedeni olduğunu ifade ettiklerini belirlemişlerdir.

Bu araştırmada ise; sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ortaöğretim öğrencilerinin gerekli donanım, internet vb imkânlarla sahip olamamaları nedeniyle eğitim sürecinin dışında kaldıklarını algıladıklarından uzaktan eğitime yönelik olumsuz tutum geliştirmelerine sebep olmuştur.

3.2.2. Yurtdışı Araştırmalar

Covid-19 salgınının ortaya çıkmasıyla birlikte eğitim kurumları kapanarak yüz yüze eğitime ara verilmiş ve uzaktan eğitim faaliyetleriyle eğitim ve öğretim süreçleri

devam ettirilmeye çalışılmıştır. Bu minvalde uzaktan eğitim uygulamalarının dünya ülkelerinin eğitim sistemlerine etkisinin belirlenmesi açısından diğer ülkelerde yürütülen çalışmaların incelenmesi önem arz etmektedir.

Simonson vd. (2019), uzaktan eğitim sürecinde eğitimcilerin karşılaştıkları sorunları belirlemeyi hedefledikleri çalışmalarında; öğrencilerin bir bölümünün yüz yüze eğitim faaliyetleriyle derslerin işlenmesini istemelerinin, bir kısmının ders öncesi ve sonrasında arkadaşlarıyla sohbet etmek istemelerinin, bir kısmının da ders işlenecek zamanın öğrenciler tarafından tayin edilmesine imkân sağlayan uzaktan eğitim sistemiyle eğitimlerine devam etmek istemelerinin, karşılaşılan sorunların temel kaynağı olduğunu belirlemişlerdir.

Endonezya'da yapılan bir araştırmada; çevrimiçi eğitim uygulamalarına ilişkin ilkökul öğretmenlerinin görüşleri incelenmiştir. Araştırmada; öğrencilerin ilerleyen zamanlarda uzaktan eğitime dair ilgi düzeylerinin düştüğü ve bu sebeple çevrimiçi faaliyetlere katılımları konusunda öğrencilerin teşvik edilmesinin önemli olduğu, değişik metot ve tekniklerinin işe koşulmasıyla öğrencilerin çevrimiçi derslere olan ilgi ve alakalarının artırılabilceğı, öğrencilerin uzaktan eğitim sürecine katılımlarını teşvik etmek ve artırmak için gereksinim duydukları teknolojik araç, gereç, donanım, materyal ve uygulamaları sağlamak için bütçe ayrılmasının gerektiğı ve bu bütçeyi ayırmada Endonezya ekonomisinin yetersiz kalmasının, sürecin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi açısından en önemli problem olduğu belirlenmiştir (Rasmitadila vd., 2020).

Hoq (2020: 457-464), araştırmasında; teknolojik yeniliklere paralel olarak eğitim ve öğretim süreçlerinin değiştiğini, bu minvalde öğrenci ve öğretmenlerin bu değişimlere uyum sağlayabilmeleri için öncelikle teknolojik değişimleri benimsemelerinin zaruri olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca araştırmada öğretmen merkezli klasik ve geleneksel eğitim yöntemlerinin, değişen ve dönüşen bireysel ve toplumsal ihtiyaçları karşılayabilecek bireylerin yetiştirilmesine imkân sağlayan modern ve öğrenci merkezli öğretim yöntemlerine bıraktığı, bu durumun klasik eğitim sistemlerinde kullanılan sınıf içi tartışmaların önemini yitirmesine sebep olduğu, yer ve zaman engeli olmaksızın öğrenen ve öğretenlerin etkileşimde bulunabilmelerine imkân sağlayan uzaktan eğitim sisteminin ön plana çıkmasını sağladığı ifade edilmiştir.

Bergdahl ve Nourhl (2020: 1-17), araştırmalarında; elde ettikleri sonuçları dört başlık altında toplamışlardır. Araştırmada elde edilen ilk sonuç, covid-19 salgın sürecinin yarattığı sosyal ve fiziksel uzaklık, bireylerin okuma ve araştırma yapma oranlarını ykseletecek ve bu durum sratlı ve istikrarlı bir teknolojik alt yapıyı gerektirecektir. Araştırmanın ikinci sonucuna göre; salgın süreciyle beraber insanların refah seviyelerinde bir gerilemeye yol açarak onların sorun yaşama riskleri ve depresyon yaşamalarının göz önünde bulundurulması önemlidir. Özel eēitime ihtiyaç duyan ērencilere özel eēitim hizmetleri veren ēretmenlerin, uzaktan eēitim sürecinde kullanabilecekleri strateji ve yöntemler ile ērencileri desteklemeye dönük kullanacakları uygulamalar hakkında rehberlik etmenin, sürecin verimliliēi yönünden önemli olduēu araştırmada elde edilen üçüncü sonuçtur. Uzaktan eēitim çalışmalarını etkili sürdürülebilecek eēitim kurumlarının işlevsel ve zengin dijital içerik ile araçlara gereksinim duyacaēı da araştırmada ulaşılan dördüncü sonuçtur.

Tabata ve Johnsrud (2008: 625-646), uzaktan eēitime sistemine dair ērenci ve eēitimcilerin görüşlerini belirlemeyi amaçladıkları araştırmalarında; paydaşların teknolojiyi kullanabilme becerilerinin uzaktan eēitim sürecine yönelik olumlu bir tutuma sahip olmasında etkili olduēu sonucuna ulaşmışlardır. Bates (2005), eēitimde teknolojinin kullanılmasıyla birlikte uzaktan eēitimin yanı sıra yüz yüze eēitim sürecini de pozitif anlamda etkilediēi; eēitim kurumlarında kullanılmaya başlanan akıllı tahta ile ēretmenler tarafından düzenlenen dijital eēitim içeriklerin, yüz yüze eēitim ortamlarında yapılan derslerin somutlaştırılıp kalıcı ērenmeler saēlamasında etkili olduēunu, uzaktan eēitim sistemini devam ettirebilmenin teknolojik altyapıya baēlı olduēunu, geleneksel ve klasik eēitimin ise teknolojinin henüz geliřmediēi ya da teknolojik altyapının yeterli olmadıēı yerlerde de uygulanabileceēini ifade etmiştir.

Gelinen aşamada Türkiye’de olduēu gibi dünya genelinde de okulların yüz yüze eēitime açılmasıyla beraber Covid-19 salgınının sebep olduēu ērenme kayıpları, ülkelerin eēitim sistemleri açısından telafisi zor bir duruma sokmuştur. Bu süreçte ērencilerin okullardan ayrı kalması ve uzaktan eēitime erişim saēlayamaması ērenme kayıplarına neden olmuş ve eēitim sistemi içindeki yoksul ile zengin arasındaki makas farkı daha da açılmıştır. Covid-19 pandemi sürecinde uygulanan uzaktan eēitim sistemi özellikle sosyoekonomik açıdan dezavantajlı kesimler için büyük bir kayıp olmuştur.

Bu kapsamda dünya ülkeleri çeşitli uygulamaları hayata geçirerek öğrenme kayıplarını asgari seviyeye çekmeye çalışmışlardır.

DÖRTÜNCÜ BÖLÜM

EĞİTİM VE SOSYOEKONOMİ

4.1. SOSYOEKONOMİK DÜZEY

Sosyoekonomik düzey; İnsanların sahip olduğu ekonomik ve toplumsal yaşama ilişkin durumunu yansıtan düzeydir (Kılıçarslan, 1997). Sosyoekonomi, ekonomik anlamda kaydedilen gelişimin toplumsal ilerleme ile aynı doğrultuda bütünleşmesidir. Ekonomik bağlamda gelişen olumlu ya da olumsuz her durum aynı zamanda toplumsal doku ve münasebetleri de etkilemektedir.

Bazı toplumsal araştırmalarda; bireyin sosyoekonomik özellikleri kavramı, genel itibariyle bireyin eğitim ve gelir seviyesi, meslek durumu vb. için kullanılmıştır (Kessler, 1985: 131). Bireyin toplum nezdinde sahip olduğu sosyal konumu ile maddi ve manevi sermaye durumu bireyin sosyoekonomik kimliğini teşkil etmektedir. Eğitim ve sosyoekonomi arasında çok yakın bir korelasyon vardır. Bir ülkenin, eğitime sistemine yönelik yaptığı harcamalar, tıpkı maddi ve ekonomik sermayeye yapılan yatırımlar gibi, birey ve toplumun bilgi ve beceri birikimine yapılan bir yatırım olarak görülebilir.

4.2. EĞİTİM VE SOSYOEKONOMİ İLİŞKİSİ

Aile, bireylerin ilk sosyalleşme aracıdır; özellikle çocukluğun ilk dönemlerinde diğer sosyal kurumların etkisi ile bireye rehberlik eder. Aile etkisi; ailenin demografik yapısı ile çocuğun belirli yapısal karakteristiklere bağlıdır (Kıncal, 1993: 63-69). Eğitim kurumlarında başarılı olamayan öğrenciler için akla ilk gelen sebep, zekâlarının yeterli olup olmadığıdır. Zekâ seviyelerinin önemli ve temel bir etmen olduğu açıktır. Fakat bireyin genetik yoluyla sahip olduğu zihin ve zekâ gelişimi, içinde yaşadığı çevresel koşullara da bağlıdır (Oktay, 1983: 21).

Ailelerin sosyoekonomik yapısına ilişkin olarak; bireyin mesleği ve eğitim düzeyi gibi özellikler bu yapının belirlenmesine öncül teşkil eder. Eğitim kademeleri içinde okul öncesi eğitim, sosyoekonomik durumu düşük olan ailelerin çocukları için büyük önem taşımaktadır (Kandır ve Orçan, 2009: 1-13). Ailenin sahip olduğu sosyoekonomik düzeye paralel olarak öğrencilerin aynı zamanda akademik başarıları üzerinde de önemli bir etkiye sahiptir. Öğrenci ailesinin sosyoekonomik durumunun iyi ya da kötü

olması, öğrencinin genel anlamda eğitim ve öğretim hayatını da aynı oranda etkilemektedir.

Sosyoekonomik yönden dezavantajlı ailelerde yetişen çocuklar çevresel uyaranlar bakımından eksiklik yaşayabilmekte ve ihtiyacı olan desteği ev ortamından alamamaktadır. Dinamik değerlendirme ile çocukların ihtiyacı olan destek türü ve miktarı belirlenerek, değerlendirme sonucunda öğretmenlere ve ailelere çocukların bilişsel ve zihinsel gelişimini desteklemek için dönütler verilebilmektedir. Bu sayede çocuğun tespit edilen eksik yanları telafi edilip, bilişsel gelişiminde etkisi olan sosyoekonomik faktörlerin olumsuz etkileri en aza düşürülebilir (Akşin Yavuz, 2016). Yapılan araştırmalarda; çocukların akademik başarı ve zekâ puanları ile ailelerinin sosyoekonomik düzeyleri arasında güçlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Şirin, 2005:417-453).

Okul ortamı ile eğitim ve öğretim süreci, çocuğu çevreleyen sosyoekonomik şartlardan büsbütün ayrı düşünülemez. Bir yanda bir türlü çözüme kavuşturulmamış ülke sorunları dururken, diğer yanda ise sorunsuz bir eğitim ortamı ve süreci oluşturulamaz. Öğrenciler, eğitim ortamında başarılı olabilmek için oraya aksetmiş sorunlarla da mücadele etmek zorunda kalmaktadır (Apuhan, 2006: 48). Sosyoekonomik yapı ve eğitim ilişkisi bağlamında yapılan araştırmalarda; genellikle bu iki değişken arasında anlamlı yönde pozitif bir ilişki olduğu ifade edilmektedir. Bu alanda yapılan araştırmalar genel itibarıyla daha avantajlı bir altyapıdan gelen öğrencilerin eğitim ortamlarında daha başarılı olduğunu, yoksul ailelerin çocuklarının ise daha yoğun biçimde akademik başarısızlık riski altında olduğunu göstermektedir (Şirin, 2005: 417-453). Akademik başarısızlığı sadece zihinsel ve bilişsel faktörlere bağlı olarak değerlendirmek yetersizdir. Zihinsel ve bilişsel faktörlerin yanında aile ve çevresel faktörlerin de etkili olduğu bilinmektedir. Çocuk, doğduğu andan itibaren ailesinin içinde bulunduğu sosyoekonomik ve kültürel yapının da etkisi altında kaldığı söylenebilir. Düşük sosyoekonomik düzeye sahip aileler; düşük eğitim, düşük gelir düzeyi ve genellikle olumsuz çevresel uyarıcılara maruz kaldıkları için çocukları okul sürecine daha az katılım sergilemektedirler.

4.3. SOSYOEKONOMİK DEĞİŞKENLERİN ÖĞRENCİLERİN AKADEMİK BAŞARISI ÜZERİNE ETKİLERİ

Öğrencinin akademik başarısını etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Anne ve baba eğitimi, ebeveynlerin mesleği, ailenin ekonomik durumu ve ailede öğrenim gören kardeş sayısı gibi etmenler öğrenci başarısını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen faktörlerdendir. Sosyal, kültürel ve ekonomik nedenlerin öğrenci başarısını etkilediği görülmüştür. Yıldız (1999), farklı sosyoekonomik düzeydeki ailelere mensup ortaokul yedinci sınıf öğrencilerinin okul başarıları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını, bu farklılığın sosyoekonomik nedenlerden kaynaklanıp kaynaklanmadığını tespit etmek, başarısızlıkla ilgili problemin çözümünde okula, ailelere ve topluluklara düşebilecek görev ve sorumlulukların neler olduğunu ortaya çıkarmak amacıyla; İstanbul'da 1997-1998 öğretim yılında on ayrı ilköğretim okulunun yedinci sınıfına devam eden öğrenciler arasından sosyoekonomik durumları dikkate alınarak seçilen 450 öğrenci üzerinde bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda okul başarısının;

- Anne ve babanın eğitim durumu,
- Anne ve babanın sahip oldukları meslekler,
- Aile içerisinde yaşayan birey sayısı,
- Ailenin ortalama aylık geliri,
- Ailenin ikamet ettiği mahalın durumu,
- Öğrencinin devam ettiği okulun türü,
- Ailenin içerisinde yaşadığı sosyal çevrenin yapısı,
- Öğretmenlerin farklı sosyoekonomik yapıya sahip ailelerin çocuklarına karşı bir tutum içerisine girmelerine bağlı olduğu tespit edilmiştir (Yıldız, 1999).

Ekonomik olarak iyi durumda olan aileler, çocuklarının eğitim sorunları ile çok yakından ilgilendikleri için oluşabilecek sorunları zamanında ya da evvelinde çözebilme fırsatı elde etmelerini sağlamıştır. Maddi açıdan durumu elverişli olan ailelerin, çocuklarına her türlü akademik destek verebilmeleri, onları okul ve yaşam boyu öğrenimde başarılı kılmıştır. Bu durum, çocuklarının akademik başarı sağlamada olumlu etki yapmış olabilir. Ekonomik düzeyi iyi olan öğrencilerin kendilerine olan

güveni ve öz saygısı, onların gelişimlerine doğrudan etkisi olan önemli bir etkidir. Ekonomik açıdan refah düzeyi yüksek olan ailelerde yetişen ergenlerin özgüven ve benlik saygılarının yüksek bireyler olduğu gözlenmektedir. Bu durum, ekonomik düzeyi yüksek olan bireylerin, ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilere nazaran akademik başarı bakımından daha iyi olmalarına imkân sağlamaktadır (Keskin ve Sezgin, 2009: 4-18). Farklı sosyoekonomik düzeydeki ebeveyn çocuklarının akademik başarılarının incelendiği bir araştırmada, ailelerin sosyoekonomik düzeyleri yükseldikçe çocukların bilişsel performanslarının ve akademik başarılarının da arttığı belirlenmiştir (Yıldız, 1999).

Ailenin sosyoekonomik durumu, öğrencilerin akademik başarısını etkileyen ve belirleyen önemli bir faktördür. Öğrencilerin içinde yaşadığı kültürel ve sosyal ortam, ekonomik koşulların getireceği imkânlar doğrultusunda olumlu ya da olumsuz etkileri oluşturmaya yeterli sebeplerdir. Ayrıca ailenin ekonomisine katkıda bulunmak için annenin çalışmasının çocuğun gelişimi ve akademik başarısı üzerine olumsuz etkileri vardır. Öğrencinin göstereceği başarı grafiği ve performansı, yılsonu başarı durumu gibi öğrencinin gelişim göstergesi olarak kabul edilen faktörler, ailenin sosyokültürel ve sosyoekonomik düzeyi ile doğrudan veya dolaylı olarak bağıntılı olduğu söylenebilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

5.1. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, araştırma grubu, veri toplama aracının hazırlanması ve geliştirilmesi, verilerin toplanması ve verilerin analiz sürecine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Bu çalışmada, nitel araştırma yönteminden durum çalışması tekniği kullanılmıştır. Durum çalışması tekniği, sınırlı bir sistem içerisinde gelişen olayların derinlemesine incelenmesidir (Merriam, 2013). Ayrıca durum çalışması tekniğinin uygulandığı çalışmalarda insanların, problemlerin veya programların tüm ayrıntılarıyla incelenmesi gerçekleştirilebilir (Hays, 2004). Bu çalışmada, Covid-19 pandemi sürecinde uygulanan uzaktan eğitim hakkında sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ortaöğretim öğrencilerinin görüşlerinin derinlemesine incelenip belirlenmesi amacıyla durum çalışması tekniği kullanılmıştır.

5.1.1. Araştırmanın Modeli

Covid-19 pandemi sürecinin etkili olduğu 2020-2021 eğitim ve öğretim yılında, resmi devlet okullarının Anadolu, İmam Hatip ve Meslek Liseleri türlerinin farklı sınıflarında öğrenim görmekte olan ve sosyoekonomik açıdan dezavantajlı öğrencilerin uzaktan eğitim sistemiyle ilgili görüşlerinin detaylı bir şekilde ele alınması amacıyla hazırlanan bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden olan durum çalışması tekniği kullanılmıştır.

Mevcut bir olay ya da olgunun belli bir amaç doğrultusunda ele alınarak kapsamlı bir şekilde derinlemesine incelenmesi nitel araştırma olarak tanımlanmıştır (Ekiz, 2015). Genel itibariyle nitel çalışmalarda uygulanan durum çalışması yöntemi bir olay, olgu ya da duruma dair kapsamlı bir inceleme yapmayı amaçlayan araştırma yöntemidir. Keşfetmeye odaklanan ve katılımcılara açık uçlu sorular yöneltilen görüşme yönteminin amacı, araştırma grubunda yer alan bireylerin düşüncelerini, duygularını ve bakış açılarını detaylı bir şekilde ortaya çıkarmayı hedeflemektedir (Baş vd., 2008). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile gerçekleştirilecek olan görüşmelerde uygulanmak üzere sorular önceden hazırlanıp, katılımcılara sorulacak olan sorular aynı sıra ile sorulmaktadır. Ancak görüşme esnasında katılımcıların istediği şekilde soruları yanıtlamasına izin verilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2003).

Bu araştırmada da seçilen örneklemdeki öğrencilerin samimi ve rahat yanıtlar vereceği düşünülerek görüşme tekniği kullanılmış ve katılımcılara açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır.

5.1.2. Araştırma Grubu

Araştırmada ulaşılan sonuçların genelleneceği unsurların tamamı evren olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2009). Araştırma grubunu; Mardin İli Derik İlçesindeki resmi devlet okullarında öğrenim görmekte olan ortaöğretim öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmada önceden belirlenen kriterler doğrultusunda belli bir konunun detaylı olarak incelenebilmesi için, çalışma grubu amaçlı örneklem alma tekniklerinden olan ölçüt örneklem tekniği ile belirlenmiştir. Araştırmada alışma grubunu sürece daha kolay dahil edebilmek, ulaşılabilirliğini artırmak, araştırmanın amacına yönelik uygun verilerin sağlanabileceği kişi, olay, olgu ve durumlardan oluşmasını sağlayabilmek amacıyla ölçüt örneklem tekniği kullanılmıştır (Başaran, 2017; Ekiz, 2015).

2020-2021 eğitim ve ğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi devlet okullarında öğrenim gören ve sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ortaöğretim ğrencilerinin pandemi sürecinde okulların kapalı olması nedeniyle uzaktan eğitim erişememeleri, araştırma grubunun belirlenmesinde kullanılan temel ölçüt olmuştur. Araştırmaya konu olan sosyoekonomik açıdan dezavantajlı öğrenciler, e-okul sistemi üzerinden alınan verilerle seçilmiştir. Bu araştırmada uygulanan görüşme formlarından elde edilen veriler belirli bir süre sonra kendisini tekrar ettiğinden araştırmaya konu olan ğrenci sayısı 40 ile sınırlandırılmıştır. Bu bağlamda araştırma grubunu Mardin İli, Derik İlçesi, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi devlet okullarında öğrenim görmekte olan 40 ortaöğretim ğrencisi oluşturmuştur.

5.1.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak uzman görüşleri doğrultusunda araştırmacı tarafından geliştirilen, 2 bölümden ve toplam 11 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Formun ilk bölümünde, araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerinin belirlenmesine yönelik sorular yer almaktadır. Formun ikinci bölümünde ise araştırmanın amacı doğrultusunda hazırlanan yedi soru yer almaktadır. Formun giriş bölümünde, katılımcılara araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmacı tarafından oluşturulan görüşme formu hazırlanırken konuya ilişkin literatür incelenmiş ve görüşme formu taslağı oluşturulmuştur. Görüşme formu hazırlanırken açık, anlaşılır ve katılımcıları yönlendirmeyen sorulardan oluşmasına azami düzeyde özen gösterilmiştir. Hazırlanan taslak formun kapsam geçerliliğini sağlayabilmek amacıyla uzman görüşüne başvurulmuş ve uzman değerlendirmesinden sonra son şeklini almıştır.

Görüşme formunda yer alan soruların amaca hizmet edip etmediğini ve okuyucular tarafından doğru bir şekilde anlaşılıp anlaşılmayacağını tespit edebilmek amacıyla ilkin 5 öğrenciye uygulanarak pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Uygulama sürecinde süre sınırlaması olmaksızın katılımcı öğrencilerin soruları cevaplamaları istenmiştir. Araştırmanın geçerlilik düzeyinin artırılması amacıyla araştırma grubunda yer alan öğrencilerin sorulara verdikleri yanıtlar objektif olarak olduğu şekliyle yansıtılmıştır. Süreç sonunda son şekli verilen görüşme formu alınan valilik onayıyla Mardin İli, Derik İlçesi, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi devlet okullarında öğrenim görmekte olan toplam 40 ortaöğretim öğrencisine uygulanmıştır.

5.1.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın amacı doğrultusunda araştırma örnekleminde yer alan öğrencilere görüşme formunun uygulanabilmesi için; Mardin Valiliği, Mardin İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli onay ve izinler alınmış olup 01/09/2022 ile 30/09/2022 tarihleri arasında görüşme formu uygulanmıştır. Görüşme formu öğrencilere uygulanmadan önce, formda yer alan sorulara verdikleri cevapların yalnızca araştırma bulgularında kullanılacağı ifade edilmiş ve gönüllülük esasına bağlı olarak her bir öğrencinin görüşme formunda yer alan soruları yanıtlamaları istenmiştir. Süreç sonunda öğrencilerin görüşme formlarında yer alan sorulara verdikleri cevaplar dijital ortama aktarılarak değerlendirilmiştir.

5.1.5. Verilerin Analizi

Araştırmada, yarı yapılandırılmış görüşme formlarından elde edilen veriler içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Belli amaçlar çerçevesinde açıklanabilecek temalar ya da kavramlar doğrultusunda elde edilen verilerin bir araya getirilmesi, içerik analizinin temel amacını oluşturmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Kodlama sürecinde veriler anlamlı bölümler oluşturulacak biçimde isimlendirilir. Kodların oluşturulmasının

akabinde ortak ve farklı yönlerine göre sınıflandırılarak ve birbirleriyle uyumlu kodlar bir araya getirilerek temalar oluşturulmaktadır. Bu şekilde sistematik olarak bir araya getirilen ve düzenlenen veriler, anlamlı bir şekilde araştırmanın amaçlarına bağlı olarak tanımlanmakta ve yorumlanmaktadır (Miles ve Huberman, 1994).

Araştırmada ilçe merkezindeki farklı ortaöğretim okullarında öğrenim gören ve örnekleme yöntemiyle seçilen 40 lise öğrencisinin uzaktan eğitim sürecine yönelik görüşleri alınmış ve bu görüşmeler bir akademisyen ve araştırmacı tarafından bağımsız bir şekilde kodlanmıştır. Ayrı ayrı yapılan kodlamalar sonraki süreçte bir araya getirilmiş ve görüşülüp tartışıldıktan sonra kodlamalara son hali verilmiştir. Araştırmada öğrencilere uygulanan görüşme formları Ö1, Ö2, Ö3,.....,Ö40 olacak şekilde adlandırılmıştır. Görüşme formlarından elde edilen veriler araştırmacı tarafından kavramsallaştırılarak kodlanmış ve verileri açıklayabilecek temalar oluşturulmuştur. Oluşturulan kod ve temalar NVİVO paket programına aktarılarak her bir kodun frekans değeri tespit edilmiş, ulaşılan bulgular araştırmanın amacı doğrultusunda yorumlanmış ve analiz sonuçlarını destekleyen öğrenci görüşlerine yer verilmiştir. Araştırmada ayrıca öğrencilerin demografik özelliklerine ilişkin veriler SPSS paket programına aktarılarak frekans (n) ve yüzde (%) değerleri hesaplanmış ve ulaşılan bulgular tablo halinde sunulmuştur. Analiz sürecinin son basamağında detaylı bir şekilde tanımlanan bulgular değerlendirilmiştir.

ALTINCI BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

6.1. BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde; öğrencilere uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla araştırmanın alt amaçlarına yönelik ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

6.1.1. Öğrencilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, öğrenim durumu ve ailedeki toplam öğrenci sayısına ilişkin bulgular Tablo 6.1.'de verilmiştir.

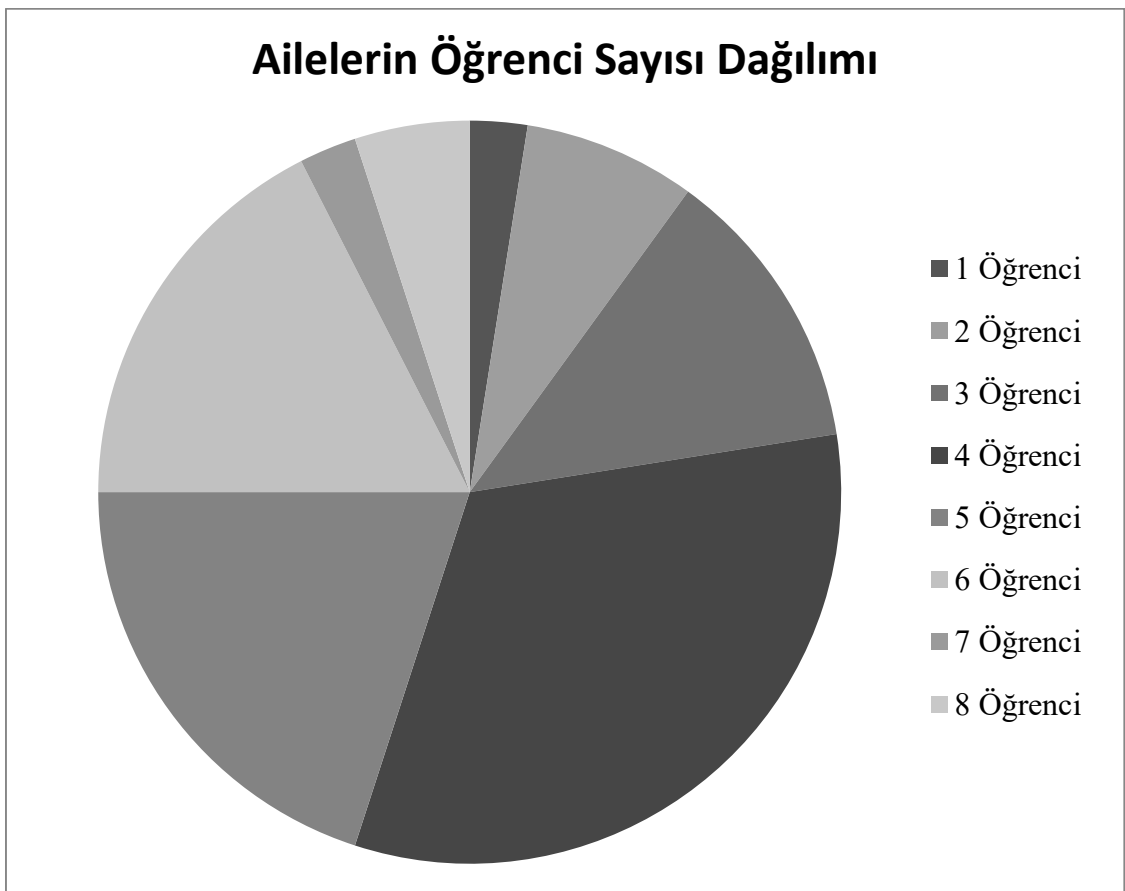
Tablo 6.1. Öğrencilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Cinsiyet	n	%
Kadın	20	50,0
Erkek	20	50,0
TOPLAM	40	100,0
Okul Türü	n	%
Anadolu Lisesi	20	50,0
Meslek Lisesi	10	25,0
İmam Hatip Lisesi	10	25,0
TOPLAM	40	100,0
Sınıf	n	%
9. sınıf	8	20,0
10. sınıf	8	20,0
11. sınıf	12	30,0
12. sınıf	12	30,0
TOPLAM	40	100,0
Ailedeki Öğrenci Sayısı	n	%
1	1	2,5
2	3	7,5
3	5	12,5
4	13	32,5
5	8	20,0
6	7	17,5
7	1	2,5
8	2	5,0
TOPLAM	40	100,0

Araştırmada öğrencilerin demografik özelliklerine ilişkin bulgular incelendiğinde katılımcıların %50'sinin erkek, %50'sinin kadın; %50'sinin Anadolu lisesi, %25'inin meslek lisesi ve %25'inin imam hatip lisesi; %30'unun 11. sınıf, %30'unun 12. sınıf, %20'sinin 9. sınıf ve 20'sinin 10. sınıf olduğu görülmektedir.

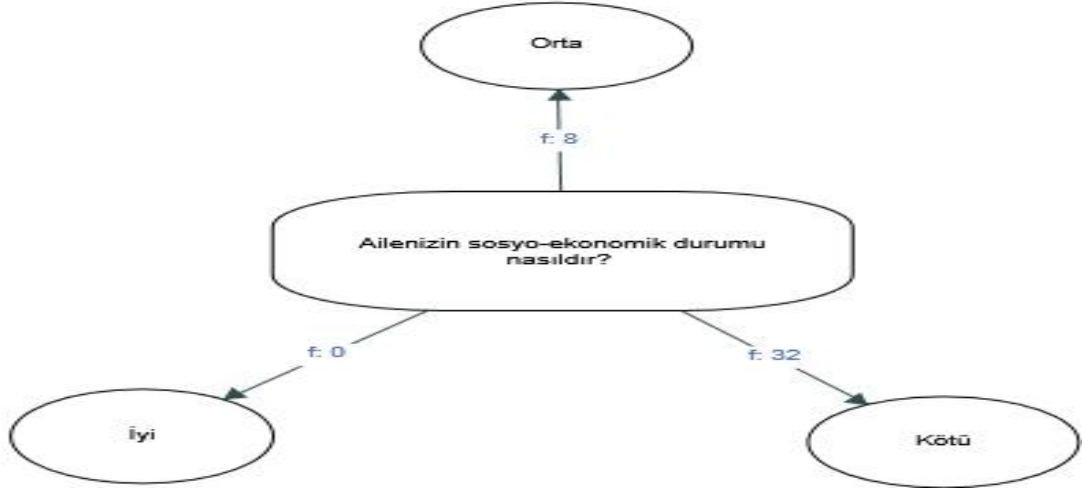
Araştırmada ayrıca öğrencilerin ailelerinin %32,5'inin 4; %20'sinin 5; %17,5'inin 6; %12,5'inin 3; %5,0'inin 8, %7,5'inin 2, %2,5'inin 7 ve %2,5'inin de 1 öğrencisi bulunduğu görülmektedir.

Şekil 6.1. Öğrenci Ailelerinin Öğrenci Sayısı Dağılımı

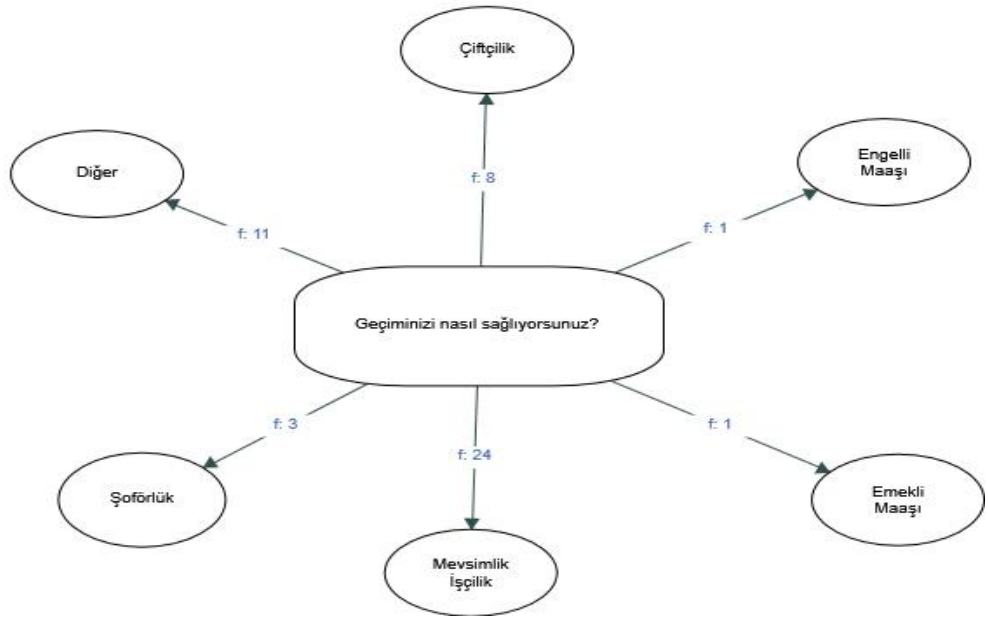
6.1.2. “Ailenizin sosyoekonomik durumu nasıldır? Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz?” sorusuna yönelik öğrencilerin verdikleri cevaplar Şekil 6.1. ve Şekil 6.2.’de verilmiştir.

Şekil 6.2. Ailelerinin Sosyoekonomik Durumlarına İlişkin Öğrencilerin Verdiği Cevapların Dağılımı

Şekil 6.2. incelendiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğunun sosyoekonomik durumlarının “kötü” (f: 32) olduğunu, bir kısmının ise sosyoekonomik durumlarının “orta” (f: 8) düzeyde olduğunu ifade ettikleri yapılan analiz sonucunda görülmektedir. Öğrencilere sosyoekonomik durumlarına ilişkin görüşlerinin yanı sıra geçimlerini nasıl sağladıkları sorusu yöneltilmiş ve bu soruya ilişkin verdikleri cevaplar şekil 6.2.’de gösterilmiştir.

Şekil 6.3. Ailelerin Geçimlerini Nasıl Sağladığına İlişkin Öğrencilerin Verdiği Cevapların Dağılımı

Öğrencilerin geçimlerini sağlama durumlarına ilişkin cevapları incelendiğinde öğrencilerin babalarının “mevsimlik tarım işçiliği” (f: 24), esnaf, inşaat işçisi vb. gibi “diğer” iş grupları (f: 11), “çiftçilik” (f: 8), “şoförlük” (f: 3), “emekli maaşı” (f: 1) ve “engelli maaşı” (f: 1) gibi mesleklerden elde ettikleri gelirlerle sağladıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Araştırmada ulaşılan bu bulguya göre öğrencilerin kırsal alanlarda yaşayan, sosyoekonomik düzeyi düşük, büyük çoğunluğunun geçimlerini mevsimlik tarım işçiliği, tarım ve hayvancılık gibi düşük gelir düzeyine sahip aile yapısına sahip oldukları söylenebilir. Öğrencilerin akademik başarıları üzerinde etkili olan unsurların belirlenmesine yönelik gerçekleştirilen çalışmalarda, sosyoekonomik özelliklerin öğrencilerin akademik başarılarını ve gelişimlerini doğrudan etkilediği ifade edilmektedir (Gelbal, 2008; Erkan, 2011; Çiftçi ve Çağlar, 2014; Kılıç ve Haşiloğlu, 2017). Sosyoekonomik özellikleri düşük düzeyde olan bireyler, ihtiyaç duydukları materyallere erişememe ve ailelerin çocuklarının eğitimlerini maddi açıdan destekleyememe gibi sorunlarla karşı karşıya kalabilmekte ve bu durum akademik başarılarının düşük olmasında etkili olabilmektedir. Sosyoekonomik unsurların etkisinin belirgin bir şekilde yaşandığı pandemi sürecinde, bu bireyler internete erişememe ve donanım eksikliği başta olmak üzere birçok sorunla karşı karşıya kalmış ve bu durum derslerin verimlilik düzeyinin azalmasına neden olmuştur. Araştırmada ulaşılan bu bulgu öğrencilerin sosyoekonomik düzeylerinin düşük düzeyde olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin “Ailenizin sosyo-ekonomik durumu nasıldır? Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz?” sorusuna yönelik verdikleri cevaplardan bazıları şunlardır:

Ö1: Engelli maaşı ile geçimimizi sağlıyoruz. Başka çalışan da yok.

Ö3: Mevsimlik işçi olarak çalışmaya gidiyorum. Annem ev hanımı, çalışmıyor. Başka da geçim kaynağımız yok.

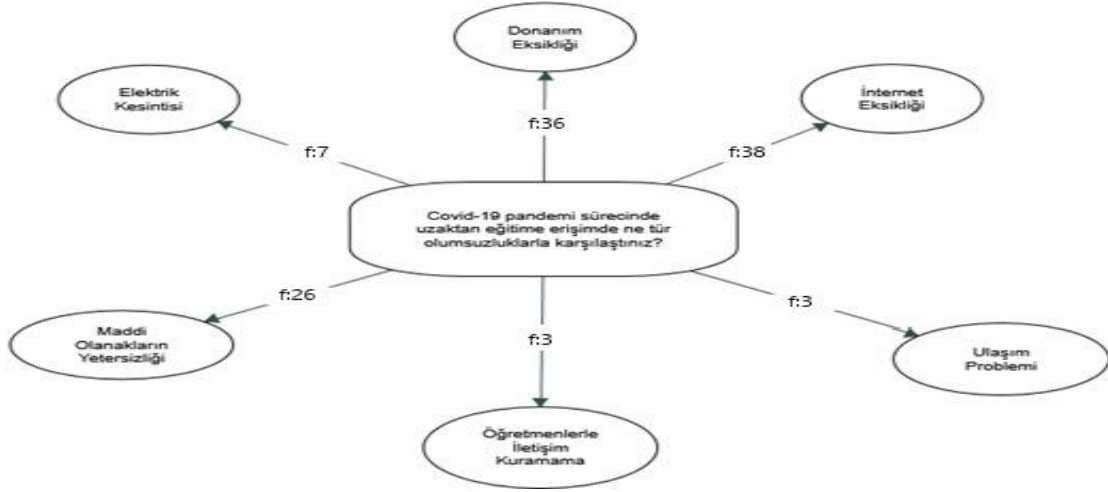
Ö6: Babam çiftçi, annem de ev hanımı. Geçimimizi sağlamada pek iyi bir konumda değiliz.

Ö7: Babam vefat etmiş, annem çalışmıyor ev hanımı. Kardeşim geçimimizi sağlamak için okulu bıraktı. Dükkanda çalışıyor. Başka geçim kaynağımız yok.

Ö11: Serbest, babam ne iş olsa yapar. Annem de ev hanımı geçimimizi zar-zor sağlıyoruz.

6.1.3. “Pandemi sürecinde uzaktan eğitime erişimde ne tür olumsuzluklarla karşılaştınız?” sorusu yöneltilmiş ve öğrencilerin cevapları Şekil 6.1.3.’te verilmiştir.

Şekil 6.4. Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitime Erişimde Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunların Dağılımı

Şekil 6.4. incelendiğinde öğrencilerin pandemi sürecinde en fazla “internet eksikliği” (f: 38), “donanım eksikliği” (f: 36), “maddi olanakların yetersizliği” (f: 26), “elektrik kesintileri” (f: 7), “ulaşım problemi” (f: 3) ve “öğretmenlerle iletişim kuramama” (f: 3) sorunlarıyla karşılaştıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Uzaktan eğitimde öğrencilerin çevrimiçi dijital kaynaklara erişebilmeleri için öğrencilerin yaşadıkları bölgelerde teknolojik altyapının bulunması, öğrencinin akıllı telefon, tablet ve bilgisayar gibi teknolojik donanımlara sahip olmaları gerekmektedir. Köylerin büyük bir bölümünde internet altyapısının olmaması, GSM şebekelerinin çekmeme sorununa bağlı olarak mobil veriye erişim sağlayamamaları uzaktan eğitime katılımlarını engelleyen en önemli sınırlılıklardan birini oluşturmaktadır. Kırsal bölgelerde yaşayan bireylerin geçimlerinin tarım ve hayvancılığa dayanması, sosyoekonomik açıdan düşük gelire sahip olmalarında etkili olmakta ve buna bağlı olarak uzaktan eğitime erişim sağlayabilecekleri bilgisayar, telefon ve tablet gibi araçlara sahip olmalarını kısıtlayabilmektedir. Araştırmada da öğrencilerin pandemi sürecinde uzaktan eğitime erişimde ülke genelinde olduğu gibi en fazla internet bağlantısı; bilgisayar, tablet, telefon gibi uzaktan eğitime erişim sağlayabilecekleri donanıma sahip olmama sorunlarıyla karşılaştıkları, bu sorunların yanı sıra kırsal alanlarda yaşama ve sosyoekonomik düzeylerinin düşük olmasına bağlı olarak maddi olanaklarının yetersiz

olması, okula ulaşım problemi, elektrik kesintileri ve öğretmenlerle iletişim kuramama gibi özel sorunlara sahip oldukları görülmektedir.

Öğrencilerin “Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitime erişimde ne tür olumsuzluklarla karşılaştınız?” sorusuna yönelik verdikleri cevapların bazıları şunlardır:

Ö3: *Donanım ve internetim yoktu. Telefondan bağlanmaya çalışıyordum. Ama köyde internet alt yapısı zayıf olduğundan bağlanamıyordum.*

Ö5: *Okulu ve eğitimi unuttum. Hiçbir imkânımız yok ve ayrıca çalışmak zorundaydık. Donanım ve internet de olmadığından katılamadık.*

Ö15: *O süreçte yaşlı olan ninem ile dedeme bakmak zorunda kaldım. Ayrıca evde donanım ve internet olmadığından ve kardeş sayısı fazla olduğundan bu olumsuzluklar ile karşılaştık.*

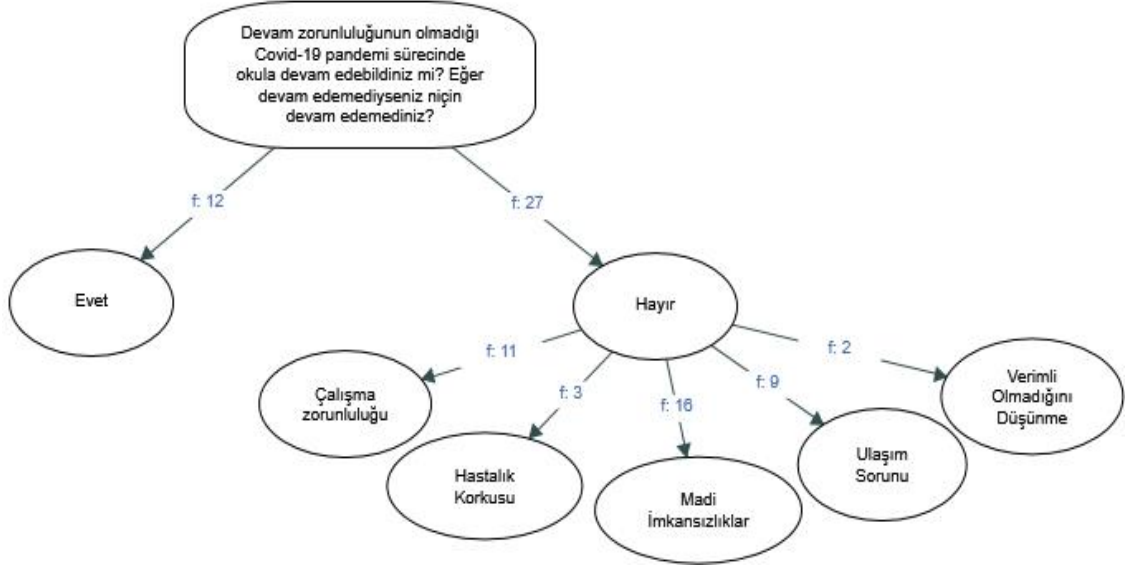
Ö19: *Öğretmenler ile iletişim sorunu çekiyorduk. Pek dönüt alamıyorduk. Online olarak derslerde kesintiler olduğu için pek öğrenemiyorduk. Bilmediğim konu ve soruları öğretmene iletip öğrenemiyordum.*

Ö23: *Tabletim vardı ama internet olmadığından katılamadım. Öğrenci-öğretmen ilişkisi zayıfladı. Okula karşı olumlu bakışımız zayıfladı.*

Öğrencilerin görüşme formlarına verdikleri cevaplar incelendiğinde; Covid-19 pandemi sürecinde sosyoekonomik durumu elverişli olmayan öğrencilerin uzaktan eğitime erişimde yaşadığı olumsuzluklar belirlenmiştir. Ailelerin maddi durumlarının kötü olması, öğrencilerin çalışmak zorunda kalması, uygun çalışma ortamının olmaması, ailenin demografik yapısının kalabalık olması ve gerekli donanım ve internetten yoksun olması eğitim-öğretimin öznesi olan öğrencilerde öğrenme kayıplarına neden olduğu ve fırsat eşitsizliğini beraberinde getirdiği söylenebilir.

6.1.4. “Devam zorunluluğunun olmadığı Pandemi sürecinde okula devam edebildiniz mi? Eğer devam edemediyseniz niçin devam edemediniz? ” sorusu yöneltmiş ve öğrencilerin verdikleri cevaplar Şekil 6.4.’te verilmiştir.

Şekil 6.5. Pandemi Sürecinde Öğrencilerin Okula Devam Durumları ve Devam Edememe Nedenlerine İlişkin Öğrencilerin Verdiği Cevapların Dağılımı

Şekil 6.5. incelendiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğu pandemi sürecinde okula devam edemediklerini (f: 27), bir kısmının ise okula devam ettiklerini (f: 12) ifade ettikleri; öğrencilerin “maddi imkânsızlıklar” (f: 16), “çalışma zorunluluğu” (f: 11), “ulaşım sorunu” (f: 9), “hastalık korkusu” (f: 3) ve “verimli olmayacağını düşünme” (f: 2) gibi nedenlere bağlı olarak pandemi sürecinde okula devam edemediklerini ifade ettikleri görülmektedir. Kırsal alanlarda hanelerin dağınık ve sayıca az olması, coğrafik şartlara bağlı olarak ulaşım güçlüğü, iklimsel faktörler ve öğretmen yetersizliği gibi olumsuzluklara bağlı olarak kent merkezlerindeki gibi donanımlı, kapsamlı ve güçlü bir kadroya sahip bir okul kurulmasını engelleyebilmektedir. Kırsal bölgelerde bu sınırlılıkların yanı sıra öğrenci sayılarının az olması nedeniyle, merkezi bir noktaya okul kurulmakta ve çevre yerleşmelerdeki öğrenciler taşınmalı eğitim vasıtasıyla bu okullara taşınmaktadır. Öğrenciler taşınmalı eğitim kapsamında devlet tarafından temin edilen servisler aracılığıyla yerleşim yerlerinden okullarına taşınmakta ve okul sonrasında yeniden yerleşim yerlerine dağıtılmaktadır. Pandemi sürecinde yüz yüze eğitime ara verilmesi nedeniyle taşınmalı eğitim kapsamında gerçekleştirilen öğrenci servisi ihaleleri gerçekleştirilememiş ve bu durum belli sınıflara yönelik yüz yüze eğitim kararının alındığı dönemlerde kırsal alanlardaki öğrencilerin okula ulaşmalarını zorlaştırmıştır. Bu süreçte okula fiziki olarak yakın bölgelerde bulunan öğrenciler yürüyerek ya da velileri vasıtasıyla okullara erişim sağlayabilirken, maddi olanakları sınırlı olan ve okula

yürüme mesafesinden daha uzak noktalarda ikamet eden öğrenciler ise bu dönemde açık olan okullara ulaşamamışlardır. Araştırmaya katılan öğrencilerin de kırsal alanlarda yaşamaları ve taşınmalı eğitim kapsamında okula ulaşım sağlamalarına bağlı olarak pandemi sürecinde okula erişim sorunu yaşamış ve bu dönemde yüz yüze eğitim faaliyetlerine katılamamışlardır. Bu bağlamda öğrencilerin kırsal kesimde yaşayan, çiftçilik ve mevsimsel tarım işçiliği ile geçimlerini sağlayan dar gelirli ailelere sahip oldukları göz önünde bulundurulduğunda bu bireylerin pandemi döneminde aileleriyle birlikte tarım ve hayvancılık işlerinde çalıştıkları, büyük çoğunluğunun taşınmalı eğitimden faydalandıkları göz önünde bulundurulduğunda okullara kendi imkânlarıyla ulaşmalarının zor olduğu ve bu zorlukların öğrencilerin pandemi sürecinde okullara erişimlerinin engellenmesinde etkili olduğu söylenebilir. Öğrencilerin “Devam zorunluluğunun olmadığı Covid-19 pandemi sürecinde okula devam edebildiniz mi? Eğer devam edemediyseniz niçin devam edemediniz?” sorusuna verdikleri cevapların bazıları şunlardır:

Ö4: Devam ettim. Çünkü köyde ikamet etmeme rağmen ilçe merkezindeki akrabalarımın kalıp yürüyerek okula gelip devam ettim.

Ö5: Devam edemedim. Çalışmak zorunda olduğum için okula devam edemedim. Mevsimlik işçi olarak çalışmaya gittiğimizden devam edemedim.

Ö14: Taşıma servisi gelmediğinden ve imkânlarımız olmadığından devam edemedim.

Ö19: İlk zamanlarda katıldım ama sonradan hiç kimse katılım göstermediği için derse katılamadım.

Ö31: Okula devam edemedim. Çünkü mevsimlik işçi olarak Sakarya’da çalışmaya gitmiştik.

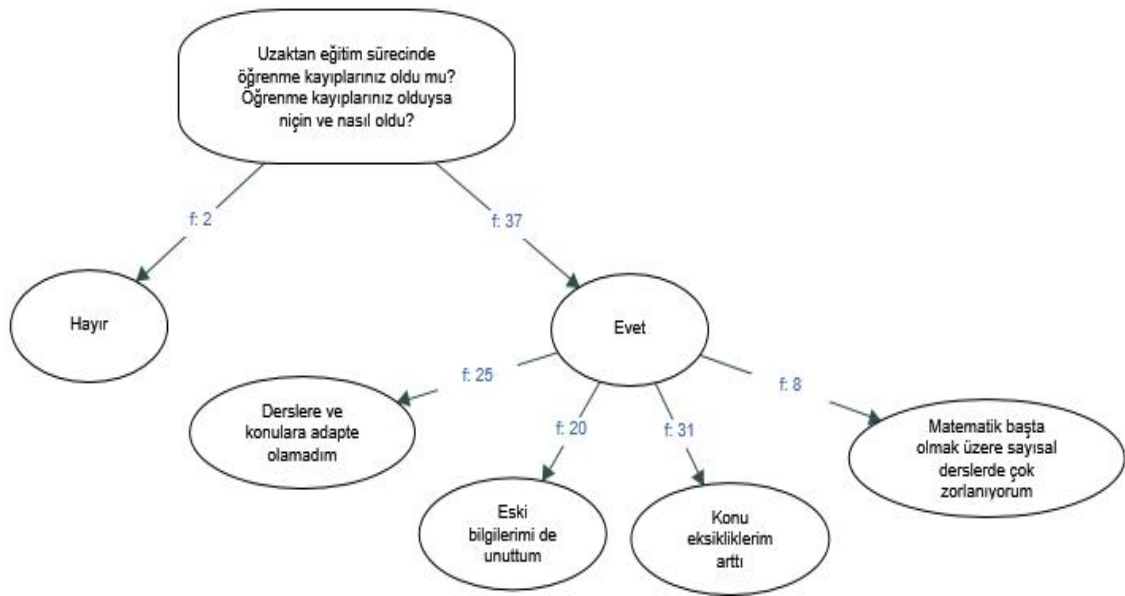
Ö37: Bir hafta gibi katıldım onun dışında köyde babama çiftçilikte yardım ettiğim için devam edemedim.

Öğrencilerin görüşme formlarına verdikleri cevaplar incelendiğinde; Covid-19 pandemi sürecinde öğrencilerin okula devam durumu ile ilgili olumsuzluklar belirlenmiştir. Öğrencilerin, ailelerin maddi durumu elverişli olmadığından çalışmak zorunda kalması, mevsimlik işçi olarak Batı’ya gitmesi, anne ve babasına yardımcı

olmak istemesi, servis ücretini ödeyememesi, arkadaşlarının okula gitmemesi ve hastalık korkusundan dolayı okula devam etmediği ve devamsızlığa neden olduğu söylenebilir.

6.1.5. “Uzaktan eğitim sürecinde öğrenme kayıplarınız oldu mu? Öğrenme kayıplarınız olduysa niçin ve nasıl oldu?” sorusu yöneltilmiş ve öğrencilerin verdikleri cevaplar Şekil 6.6.’te verilmiştir.

Şekil 6.6. Öğrenme Kayıplarına ve Nedenlerine ilişkin Öğrencilerin Verdiği Cevapların Dağılımı

Şekil 6.6. incelendiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğu pandemi sürecinde öğrenme kayıplarının olduğunu (f: 37), çok az bir kısmının ise öğrenme kaybının olmadığını (f:2) ifade ettikleri; öğrenme kaybı yaşayan öğrencilerin “derslere ve konulara adapte olamama” (f: 25), “konu eksikliklerinin artması” (f: 31), “eski bilgilerini unutma” (f: 20) ve “matematik başta olmak üzere sayısal derslerde çok zorlanma” (f: 8) şeklinde öğrenme kaybı yaşadıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Pandemi sürecinde salgının yayılma hızını azaltmak için alınan önlemler kapsamında dünya genelinde birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de yüz yüze eğitime ara verilmiş ve uzaktan eğitime geçilmiştir. Uzaktan eğitim ile birlikte kırsal kesimdeki öğrenciler maddi olanaksızlıklara bağlı olarak bilgisayar, telefon, tablet vb. gibi donanım ve internet altyapısı gibi sorunlar nedeniyle eğitim-öğretim faaliyetlerine erişim olanağı bulamamış, taşınabilir eğitim uygulamasının durdurulmasına bağlı olarak öğrenciler bu

süreçte okullarına erişim sağlayamamışlardır. Kırsal alanlarda öğrencilerin ayrıca tarım ve hayvancılık gibi işlerde çalışmak zorunda olmaları, bu öğrencilerin eğitim-öğretim faaliyetlerinin tamamen durmasına yol açmış ve dolayısıyla bu öğrencilerde öğrenme kayıpları yüksek düzeylerde gerçekleşmiştir. Araştırmada ulaşılan bu bulgu öğrencilerin büyük bir bölümünün kırsal alanda taşınmalı eğitim merkezlerinde öğrenim gören, okul dışı zamanlarında çoğunlukla tarım ve hayvancılık gibi işlerde ailelerine yardım eden ve ayrıca ailenin temel geçim kaynaklarından biri olan mevsimsel tarım işçiliğinde ailelerine yardım eden bireyler olması ve ayrıca taşıma servisleri dışında okula erişim olanakları oldukça kısıtlı olan öğrenciler oldukları göz önünde bulundurulduğunda bu öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde öğrenme kayıplarının yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin “*Uzaktan eğitim sürecinde öğrenme kayıplarınız oldu mu? Öğrenme kayıplarınız olduysa niçin ve nasıl oldu?*” sorusuna yönelik cevaplarından bazıları şunlardır:

Ö2: *Evet, daha önce görmediğim birçok dersten eksikim var. Bu eksikliklerim şu anki performans ve başarıyı etkiliyor. Çünkü uzaktan eğitime katılamadım. İmkansızlıktan ötürü olduğunu söyleyebilirim.*

Ö4: *Oldu. Çünkü hiç uzaktan eğitime katılamadım. Şu an gördüğüm derslerde bunun sıkıntısını çekiyorum.*

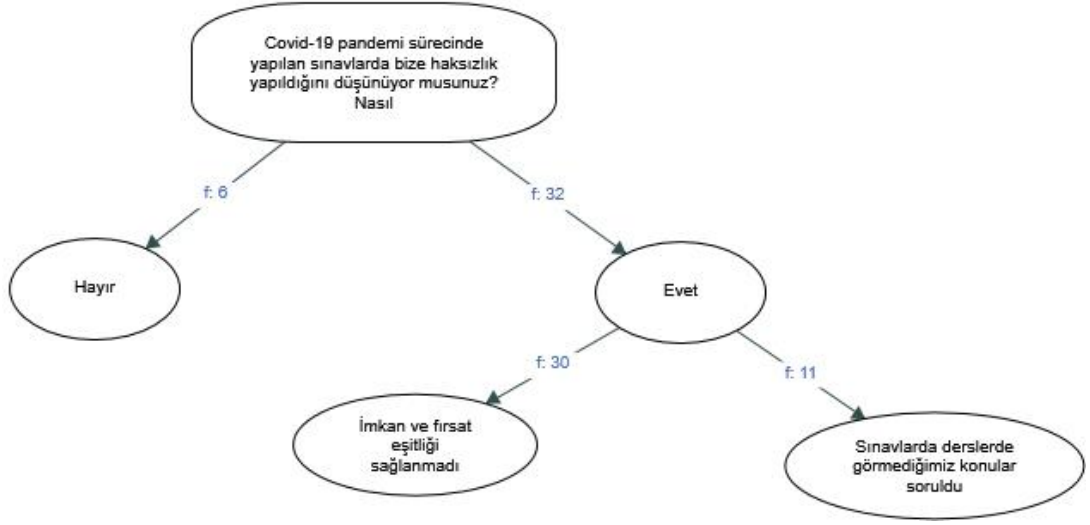
Ö8: *Uzaktan ve yüz yüze okula devam edemediğim için ciddi anlamda öğrenme kayıplarım oldu. Yeni öğrendiğim konular daha önceki konular ile ilişkili olduğundan uyum sağlamada ve öğrenmede sıkıntı çekiyorum.*

Ö17: *Evet, öğrenme kayıplarım çok oldu. Evde tek başıma ders çalışmıyordum. Onun için sınavlarda da istediğim başarıyı yakalayamadım. Yeni ders-konu ve özellikle matematik dersinde çok sıkıntı çekiyorum.*

Ö23: *Özellikle sayısal dersler, matematikte çok şey kaybettim. Şu an bu derslere karşı soğudum diyebilirim.*

6.1.6. “Pandemi sürecinde yapılan sınavlarda size haksızlık yapıldığını düşünüyor musunuz? Nasıl?” sorusu yöneltilmiş ve öğrencilerin cevapları Şekil 6.7.’da verilmiştir.

Şekil 6.7. Pandemi Sürecinde Yapılan Sınavlara İlişkin Öğrencilerin Verdiği Cevapların Dağılımı

Şekil 6.7. incelendiğinde öğrencilerin büyük bir bölümünün pandemi sürecinde yapılan sınavların kendilerine yönelik bir haksızlık olduğunu düşündükleri (f: 32) belirlenirken, bir kısmının da sınavların kendilerine yönelik bir haksızlık olmadığını (f: 6) düşündükleri görülmektedir. Pandemi süreci ile birlikte yüz yüze ara verilmesinin ardından, salgının yayılma hızının yavaşladığı dönemlerde 8 ve 12 sınıflara yönelik kontrollü yüz yüze eğitim verilmesi uygulamasına geçilmiş ve bu dönemde belli sınıf düzeyindeki öğrenciler okullara giderek yüz yüze eğitim alabilmişlerdir. Kent merkezlerinde ve ulaşım olanaklarının geniş olduğu bölgelerde öğrenciler yüz yüze eğitim faaliyetlerine katılarak süreçteki öğrenme kayıplarını telafi edebilme ve yeni bilgiler edinebilme olanakları sağlayabilirken, kırsal alanlarda yaşayan ve özellikle taşıma merkezli okullarda öğrenim gören öğrenciler başta olmak üzere okula ulaşım imkanı bulamayan öğrenciler ise bu dönemde yüz yüze eğitim faaliyetlerine katılamamışlardır. Pandemi sürecinde alınan kararlar doğrultusunda önceden belirlenen sınav tarihlerinin ilerleyen dönemlere ertelenmesi öğrencilerin sürece yönelik kaygılarını artırırken, eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürebilme noktasında sahip oldukları tek imkânları olan okulların kapanması, donanım ve internet altyapısının sınırlı olmasına bağlı olarak uzaktan eğitime erişememeleri kırsal bölgelerde yaşayan öğrencilerin yaşadıkları kaygıyı daha fazla artırmıştır. Bu süreçte kentsel alanlarda yaşayan veya sosyo-ekonomik olanakları yüksek olan öğrenciler pandemi sürecindeki öğrenme kayıplarını çeşitli şekillerde telafi edebilme imkanına sahip olabilirken, kırsal

alanlardaki öğrenciler bu süreçte zamanlarını maddi olanaksızlıklar ve ulaşım sorunlarına bağlı olarak ailelerine tarım ve hayvancılık gibi işlerde yardım etmekle geçirmişlerdir. Pandemi sürecinde yapılan sınavlarda kırsal alanlarda yaşayan öğrencilerin bu sorunlarına rağmen aynı sınava girmeleri öğrencilerin adalet açısından sınavları sorgulamasında etkili olmuştur. Araştırmada ulaşılan bu bulgu kırsal alanlarda yaşayan öğrencilerin büyük bir bölümünün pandemi sürecinde yapılan sınavların adil olmadığını düşündüğünü göstermektedir.

Öğrencilerin kırsal kesimde, tarım ve hayvancılıkla uğraşan ailelerine yardım eden ve internet ve donanım ihtiyaçları karşılanamayan bireyler olduğu göz önünde bulundurulduğunda; ilçe merkezinde okula ve destek eğitim noktalarına rahatlıkla ulaşabilen, internet altyapısı ve bilgisayar, tablet, telefon gibi donanımlara rahatlıkla ulaşabilen öğrencilerle aynı sınava tabi tutulmalarının, pandemi sürecinde uygulanan sınavları, kendilerine yönelik yapılan bir haksızlık olarak algılamalarında etkili olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilerin “Covid-19 pandemi sürecinde yapılan sınavlarda bize haksızlık yapıldığını düşünüyor musunuz? Nasıl” sorusuna yönelik verdikleri cevaplardan bazıları şunlardır:

Ö2: *Sınavlarda görmediğim konulardan sorulardan çıkması bizi ve imkanı olan öğrencileri birbirinden ayırıyordu. Onun için görmediğim konulardan sınav yapılmasını ve düşün not verilmesini kabullenemedim, üzüldüm.*

Ö5: *Mevsimlik işçi olarak çalışmaya gittiğimiz için sınavlara dahi katılamadım. Haksızlık zaten hayatın bir gerçeği.*

Ö6: *Uzaktan ve yüz yüze eğitime erişim sağlayıp durumu iyi olanlar benim gibi öğrencilere nazaran daha başarılı olduklarını söyleyebilirim. Bu durum sınavlarda daha net göründü. Onun için hem süreç hem de sınavların haksızlık ürettiğini düşünüyorum*

Ö9: *Sınavlar basitleştirilmesine rağmen sınavdaki konuları hiç görmediğimden yapmakta sıkıntı çekiyordum. Sınavların benim gibi öğrencilere yönelik adil olduğunu düşünmüyorum*

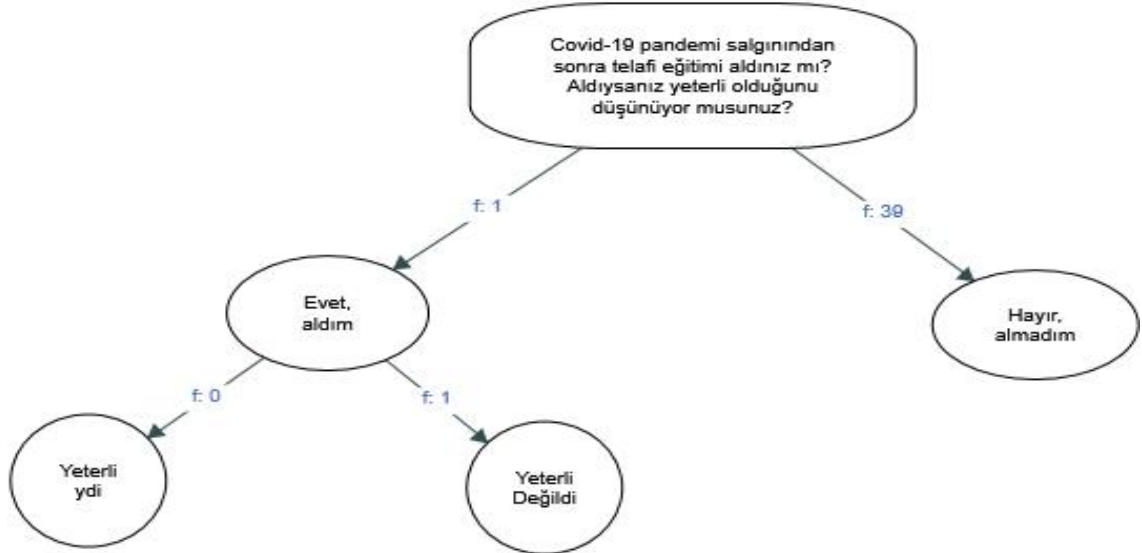
Ö12: Haksızlık yapıldığını düşünmüyorum. Çünkü herkesin imkânları farklı. Toplumun tüm kesimleri arasında eşitsiz bir denge var ve bu da okula yansımadır sadece.

Ö23: Hayır, düşünmüyorum

Öğrencilerin görüşme formlarına verdikleri cevaplar incelendiğinde; Covid-19 pandemi sürecinde öğrencilerin okulda tabi oldukları sınavlar ile ilgili olumsuzluklar yaşadıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin, yüz yüze ve uzaktan eğitime erişemediği, ihtiyaç duyulan materyalleri temin edemediği, çalışmak zorunda kaldığı için sınavlara katılım gösteremediği, öğrenme kayıplarını telafi edemediği, etüt merkezlerine gitme imkânlarının olmadığı ve yeterli imkân ve şartlara sahip olamadıklarından okullarda yapılan ölçme ve değerlendirme işlemlerinde kendilerine haksızlık yapıldığını düşünmektedir.

6.1.7. “Pandemi salgınından sonra telafi eğitimi aldınız mı? Aldıysanız yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiş ve öğrencilerin verdikleri cevaplar Şekil 6.8.’de gösterilmiştir.

Şekil 6.8. Pandemi Sürecinde Telafi Eğitimi Yeterli Bulma Durumlarına İlişkin Öğrencilerin Verdiği Cevapların Dağılımı

Şekil 6.8. incelendiğinde öğrencilerin neredeyse tamamının pandemi süreci sonrasında telafi eğitimine katılım sağlamadıkları (f: 39), çok az bir kısmının telafi eğitimine katıldığı (f:1); telafi eğitimine katılan öğrencilerin de telafi eğitimini yeterli

bulmadıkları (f: 1) görülmektedir. Covid-19 salgının yayılmasını durdurabilmek amacıyla yüz yüze eğitime ara verilmiş ve birçok ülkede uzaktan eğitime geçilmiştir. Salgının kontrol altına alınmadan yüz yüze eğitimin başlanmasının imkansız olduğu dönemde, eğitim alanında ortaya çıkan en büyük sorunlardan biri telafi eğitimlerinin yapılması olmuştur. Öğrencilerin her birinin seviyelerinin ve konu eksikliklerinin doğru bir şekilde belirlenmesi uzaktan eğitimin verimliliği açısından oldukça önemlidir. Kırsal kesimde yaşayan öğrenciler EBA ve TRT EBA TV'ye erişim olanakları daha sınırlı olması, ailelerine tarım ve hayvancılık gibi işlerde yardım etmek zorunda kalmaları ve öğrenmeye yönelik ihtiyaç duydukları koşulların farklı olması gibi durumlar öğrencilerin öğrenmelerini doğrudan etkileyebilmektedir. Öğrenme ihtiyaçlarının, öğrencilerin sahip oldukları şartlara bağlı olarak farklılık göstermesi, telafi eğitimi sürecinde bazı öğrencilere öğrendikleri tekrar etmeye yönelik program uygulanmasını gerektirirken bazı öğrencilere yönelik ise daha önce karşılaşmadıkları konuların öğretilmesi şeklinde bir program uygulanmasını gerektirmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen telafi eğitimi programları okullarda yüz yüze olarak verilmiş ve öğrenciler telafi eğitimi programları kapsamında öğrenme kayıplarını giderebilme ve yeni konuları öğrenebilme olanağı elde etmişlerdir. Kırsal kesimde yaşayan öğrencilerin büyük bir bölümü taşınalı eğitim kapsamında öğrenim görmeleri ve telafi eğitimi sürecinde taşıma servislerinin çalışmaması nedeniyle telafi eğitimlerine katılamamış ve bu durum kent merkezinde yaşayan öğrencilerle kırsaldaki öğrenciler arasındaki makasın daha fazla açılmasına neden olmuştur. Kırsal alanlarda öğrencilerin okula ulaşım problemlerine bağlı olarak telafi eğitimlerine katılamaması araştırmada ulaşılan bu bulguda da görülmektedir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun taşınalı eğitim merkezlerinde öğrenim görmeleri; tarım, hayvancılık ve mevsimsel işçilik gibi işlerde aileleriyle birlikte çalışmaları ve maddi olanaklarının sınırlı olması gibi durumların bu bulgunun ortaya çıkmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Öğrencilerin “Covid-19 pandemi salgınından sonra telafi eğitimi aldınız mı? Aldıysanız yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna yönelik verdikleri cevaplardan bazıları şunlardır:

Ö2: Telafi eğitimini hiç alamadım. Çünkü köyden ilçe merkezine gelme imkanım yoktu. Ayrıca köyde anneme yardımcı oluyordum

Ö6: Telif eğitimi almadım. Köyden gelmek ve gitmek benim için zordu. Ayrıca köyde aileme yardımcı oluyordum.

Ö10: Telif eğitimi alamadım. Telif eğitimi süresinde köye ninemgile gittik. Köyde hayvan işlerinde yardımcı oluyordum. Onun için telif eğitimi alamadım.

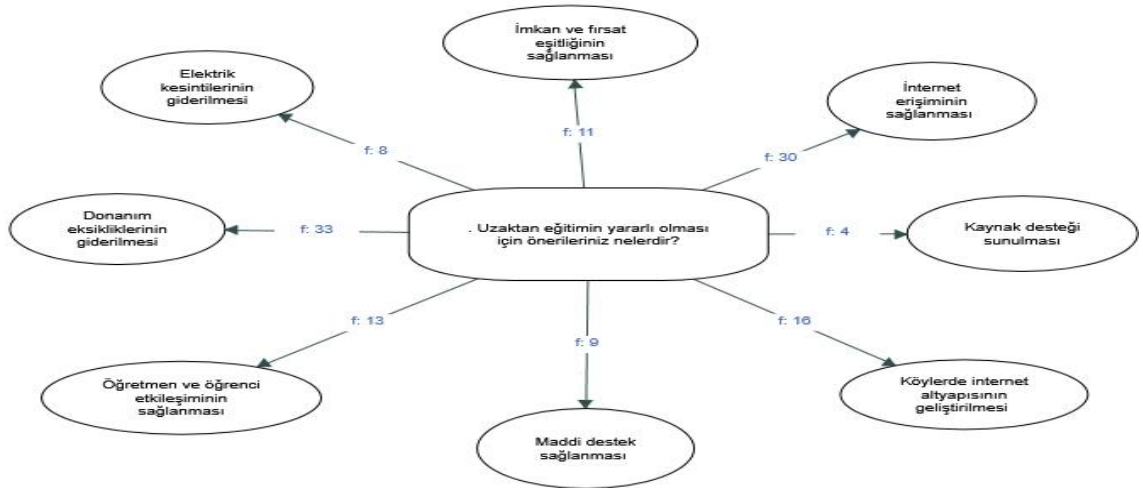
Ö24: Almadım, çünkü mevsimlik iş için Batı'ya gitmek zorunda kaldım.

Ö39: Telif eğitimi aldım. Ama tatile denk gelmesi ve havaların sıcak olmasından ötürü pek katılamadım. Zaten çalışmaya gittiğimizden ötürü de eğitimden tümüyle koptum.

Öğrencilerin görüşme formlarına verdikleri cevaplar incelendiğinde; Covid-19 pandemi sürecinde öğrencilerin, okulda verilen telif eğitimleri ve bu telif eğitimlerinin yeterlilik düzeyi ile ilgili yaşadıkları olumsuzluklar belirlenmiştir. Öğrencilerin köyde ikamet etmeleri ve taşınabilir eğitim imkânlarının yoksun olmaları, aile bütçesine katkı sunmak için çalışmak zorunda kalmaları, mevsimlik işçi olarak Batı'ya gitmek mecburiyetinde olmaları, verilen telif eğitimin öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyelerine uygun olmaması, öğretmenlerin telif eğitimi döneminde tatile gitmesi, yaz tatiline denk gelmesi ve havaların sıcak olması telif eğitiminin yeterince öğrencilerin öğrenme kayıplarını karşılayamadığını göstermektedir.

6.1.8. “Uzaktan eğitimin yararlı olması için önerileriniz nelerdir?” sorusu yöneltmiş ve cevapları Şekil 6.1.8.'de verilmiştir.

Şekil 6.9. Uzaktan Eğitim Sürecinin Verimliliğini Artırmaya Yönelik Öğrencilerin Verdiği Önerilerin Dağılımı

Şekil 6.9. incelendiğinde, öğrencilerin “donanım eksikliklerinin giderilmesi” (f: 33), “internet erişiminin sağlanması” (f: 30), “köylerde internet altyapısının geliştirilmesi” (f: 16), “öğretmen ve öğrenci etkileşiminin sağlanması” (f: 13), “imkan ve fırsat eşitliğinin sağlanması” (f: 11), “maddi destek sağlanması” (f: 9) ve “elektrik kesintilerinin giderilmesi” gibi önlemlerin alınmasının uzaktan eğitimin verimliliğinin artırılmasında etkili olacağını düşündükleri görülmektedir. Uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre sahip olduğu birtakım avantaj ve dezavantajlar bulunmaktadır. Öğrencilerin herhangi bir zaman ve mekâna ihtiyaç duyulmaksızın derse katılımlarına olanak sağlaması uzaktan eğitim sürecinin sağlamış olduğu en önemli avantajlar iken kırsal kesimde yaşayan bireyler başta olmak üzere maddi açıdan yeterli olanaklara sahip olamayan birçok öğrenci internet erişimine sahip olamama, uzaktan eğitime bağlanabilmelerini sağlayacak bilgisayar, tablet, telefon vb. gibi donanımlarının olmaması gibi sorunlarla karşılaşmış ve bu durum uzaktan eğitim sürecinin en önemli dezavantajlarını oluşturmuştur. Kırsal kesimde yaşayan öğrenciler Türkiye genelinde öğrencilerin yaşadıkları sorunların yanı sıra çalışmak zorunda olmak, tarım ve hayvancılık gibi temel geçim kaynağı olan işlerde ailelerine yardımcı olmak, servis imkânlarının olmamasına bağlı olarak okula erişememek ve mevsimlik işçi olarak çalışmalarına bağlı olarak belli bir çalışma düzeni oluşturamamak gibi birtakım özel sorunlarla da karşı karşıya kalmışlardır. Bu sorunlar öğrencilerin uzaktan eğitim ve telafi eğitimlerine katılımlarını engellemiş ve buna bağlı olarak eğitim-öğretim faaliyetlerinden hiçbir verim alamamışlardır. Bu bağlamda öğrenciler kırsal kesimde yaşamının ve maddi olanaklarının kısıtlı olmasına bağlı olarak karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik tedbirlerin alınmasının uzaktan eğitim sürecinin verimliliğinin artırılmasında etkili olabileceğini düşünmüşlerdir. Öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinin verimliliğinin artırılmasına ilişkin önerileri göz önünde bulundurulduğunda, ülke genelinde olduğu gibi özellikle kırsal kesimlerde en fazla yaşanan sıkıntıların çözümüne yönelik çözümler olduğu görülmektedir. Uzaktan eğitim sürecinde yaşanan bu olumsuzlukların giderilmesinin, yaşadıkları coğrafyanın ve sosyoekonomik koşulların etkisiyle eğitimden tam anlamıyla faydalanamayan çocukların eğitim-öğretim eksikliklerinin tamamlanabilmesi amacıyla pandemi sonrası süreçte de kullanılabilmesinde etkili olabileceği söylenebilir. Öğrencilerin “*Uzaktan eğitimin yararlı olması için önerileriniz nelerdir?*” sorusuna yönelik cevaplarından bazıları şunlardır:

Ö7: Donanım ve internet ihtiyaçlarımın karşılanması daha iyi olurdu. Ama yüz yüze yerini tutamaz. Okulların açık olması özellikle durumu iyi olmayan öğrenciler için, eğitime erişimleri için daha iyi bir yol olurdu. Donanım konusunda da kalabalık ailelerle, öğrenci sayısının fazla olduğu ailelerde öğrenci başına olursa daha iyi olurdu.

Ö10: Durumumuz iyi olmadığından bilgisayar vb. donanım ile internetim yoktu. Olsaydı eğitimim için iyi olurdu.

Ö14: Donanım + internet; ayrıca öğretmenler konuları daha somutlaştırıp maket üzerinde işleyeydi daha iyi olurdu.

Ö17: Donanım + internet olsaydı daha faydalı olurdu. Bunun yanında öğretmenlerin öğrencilerle sürekli irtibat halinde olup takibini yapmaları da faydalı olurdu.

Ö23: Herkese eşit imkanlar sunulsaydı uzaktan eğitim daha farklı olurdu. En azından kimsenin mazereti olmazdı. Öğretmen-öğrenci ilişkisi aktif tutulmalıydı.

Ö31: Donanım ve internet olsaydı daha iyi olurdu. Onun dışında maddi olarak destekleyeydi belki mevsimlik işçi olarak değil okula devam eder, derslerimize çalışırdık.

Ö32: Öncelikle uzaktan eğitim için elzem olan donanım ve internetin tüm öğrenciler için temin edilmesi gerekiyor. Ayrıca kırsalda internet alt yapısının güçlendirilmesi gerekir. Okul yönetimi ve öğretmenlerin öğrenciler ile irtibat halinde olmaları da katkı sağlayacaktır.

Ö40: Uzaktan eğitim yerine tedbirli bir şekilde yüz yüze olsaydı daha iyi olurdu. Uzaktan eğitim için yeterli donanım ve internete imkanının sağlanması gerekir.

Öğrencilerin görüşme formlarına verdikleri cevaplar incelendiğinde; Covid-19 pandemi sürecinde öğrencilerin uzaktan eğitime erişim bağlamında bazı sorunlar ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Şekil 8’de belirtilen nedenlerden dolayı sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ortaöğretim öğrencilerinin yeterli imkâna sahip olamamasından ötürü fırsat eşitsizliğine maruz kaldığı görülmektedir. Yapılan görüşmelerde öğrencilerin ifade ettiği üzere uzaktan eğitime erişimi engelleyen bu

sorunların çözüme kavuşturulması uzaktan eğitimi daha yararlı ve işlevsel olmasını sağlayacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada; 2020-2021 eğitim-öğretim yılında, Mardin ili Derik ilçesine bağlı ortaöğretim kurumlarının farklı tür ve sınıflarında öğrenim görmekte olan ve sosyoekonomik açıdan dezavantajlı öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları sorunlara yönelik görüşleri alınarak; bu süreçte yaşadıkları olumsuzluklar belirlenip değerlendirilmiştir. Uzaktan eğitim sürecinde yaşanan sorunların belirlenmesine yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde; sosyoekonomik açıdan dezavantajlı konumda bulunan ortaöğretim öğrencilerinin uzaktan eğitime erişiminin belirlenmesine yönelik yapılan herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu bakımdan literatüre önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca araştırmada ulaşılan bulgunun sonuçlarına yer verilerek, literatürde yer alan benzer araştırmaların sonuçlarıyla karşılaştırılmıştır.

2019 yılının son döneminde Çin’de ortaya çıktığı iddia edilen Covid-19 salgını, kısa bir süre zarfında hızlı bir şekilde yayılarak tüm dünyayı etkisi altına almış ve hayatın her alanında olduğu gibi eğitim alanında da aksaklıkların yaşanmasına neden olmuştur. Ülkeler, pandemi tedbirleri kapsamında eğitim kurumlarının kapanmasına ilişkin kararlar almış ve eğitim ile öğretim faaliyetlerinin kesintiye uğramaması için de birtakım önlemler almışlardır. Ülkemizde de kapanma sürecinde eğitim ve öğretim faaliyetlerinin kesintiye uğramaması için uzaktan eğitim modeli benimsenerek hayata geçirilmiştir. Tüm eğitim kurumları ve eğitim kademelerinin doğrudan etkilendiği pandemi sürecinde şüphesiz en fazla etkilenen kesim sosyoekonomik açıdan dezavantajlı olan öğrenciler olmuştur. Bu durum Doğu-Güneydoğu bölgelerinde yaşayan sosyoekonomik açıdan dezavantajlı öğrencilerin eğitim ve öğretim faaliyetlerine erişebilmelerini ciddi anlamda kısıtlamıştır.

Araştırmada öğrencilerin büyük bir bölümünün sosyoekonomik durumlarının kötü ve bir kısmının ise orta düzeyde olduğu ayrıca öğrencilerinin büyük bir bölümünün geçimlerini mevsimlik işçilik, çiftçilik, şoförlük ve diğer geçim kaynaklarından sağladıkları belirlenmiştir. TÜİK verilerine göre ülkemizdeki işgücünün %23’lük bölümünü tarım işçileri oluşturmakta ve tarım ile uğraşan nüfusun yaklaşık yarısına yakını mevsimlik işçi olarak geçimlerini sürdürmektedirler. Türkiye’de çocuk işçiliğinin yaygın olduğu alanların başında mevsimlik işçilik gelmektedir. TÜİK tarafından 2012 yılında düzenlenen anketin sonuçlarına göre Türkiye’de mevsimlik işçilik yapan 6-17

yaş grubundaki birey sayısının 399 bin (%44,7) olduğu ve bu nüfusun büyük bir bölümünün Çukurova, Karadeniz ve Ege bölgelerinde yaygın olarak çalıştıkları görülmektedir (TUIK, 2012). Bu bağlamda çocuk işçiliğine yönelik yayınlanan resmi verilerin, bu araştırmada ulaşılan verileri desteklediği söylenebilir.

Araştırmada öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde en fazla internet eksikliği telefon-tablet-bilgisayar gibi donanım eksikliği, maddi olanakların yetersizliği ve elektrik kesintisi gibi sorunlarla karşılaştığını ifade ettikleri belirlenmiştir. Covid-19 pandemi salgını tedbirleri kapsamında alınan önlemlerle birlikte yüz yüze eğitime ara verilerek uzaktan eğitim sistemine geçilmiş ve bu durum dünya genelinde öğrencilerin farklı problemlerle yüz yüze kalmasına neden olmuştur (Polat, 2020). Uzaktan eğitim, ülke genelinde öğrencilerin birtakım sorunlarla karşı karşıya kalmasına neden olurken, düşük sosyoekonomik yapıya sahip olan öğrenciler ile öğrenme güçlüğü yaşayan bireyler gibi dezavantajlı grupları daha fazla olumsuz etkilemiştir (Can, 2020). Uzaktan eğitimde öğrencilerin çevrimiçi dijital kaynaklara erişebilmeleri için öğrencilerin yaşadıkları bölgelerde teknolojik altyapının bulunması, öğrencinin akıllı telefon, tablet ve bilgisayar gibi teknolojik donanımlara sahip olmaları gerekmektedir. Köylerin büyük bir bölümünde internet altyapısının olmaması, GSM şebekelerinin çekmeme sorununa bağlı olarak mobil veriye erişim sağlayamamaları uzaktan eğitime katılımlarını engelleyen en önemli sınırlılıklardan birini oluşturmaktadır. Kırsal bölgelerde yaşayan bireylerin geçimlerinin tarım ve hayvancılığa dayanması, sosyoekonomik açıdan düşük gelire sahip olmalarında etkili olmakta ve buna bağlı olarak uzaktan eğitime erişim sağlayabilecekleri bilgisayar, telefon ve tablet gibi araçlara sahip olmalarını kısıtlayabilmektedir. Araştırmada öğrencilerin büyük bir bölümünün uzaktan eğitim sürecinde en fazla internet eksikliği, donanım eksikliği, maddi olanakların yetersizliği ve elektrik kesintisi problemleriyle karşı karşıya kaldıkları belirlenmiştir. Uzaktan eğitim sürecinde internet ve bilgisayar, telefon, tablet gibi donanım cihazlarına ulaşamama sorunu hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin yaygın olarak karşılaştıkları sorunların başında gelmiştir.

Uzun (2021), uzaktan eğitim sürecinde birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin karşılaştıkları sorunları belirlemeyi amaçladığı araştırmasında; öğrencilerin internet ve teknolojik donanım eksikliği nedeniyle uzaktan eğitim etkinliklerine katılamadıklarını belirlemiştir. Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin en

fazla donanım (bilgisayar, telefon, tablet) ve internet eksikliği sorunlarıyla karşılaştıkları, donanım ve internet eksikliğinin yanı sıra elektrik kesintilerinin de öğrencilerin uzaktan eğitime erişim sürecinde karşılaştıkları önemli sorunlardan olduğu literatürde yer alan araştırmalarda da belirlenmiştir (Kurt vd., 2021; Kaplan ve Gülden, 2020; KODA, 2021; Tuner, 2021; Karaca ve Kelam, 2020; Kurnaz, 2020; Bakioglu ve Çevik, 2020; Arthur-Nyarko vd., 2020). Bu bağlamda araştırmada ulaşılan bu sonucun literatürde yer alan araştırmalarda ulaşılan sonuçlarla benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Araştırmada öğrencilerin büyük bir bölümünün devam zorunluluğu olmadığı Pandemi sürecinde okula devam edemediklerini, çok az bir bölümünün devam edebildiklerini ifade ettikleri belirlenmiştir. Kırsal alanlarda hanelerin dağınık ve sayıca az olması, coğrafik şartlara bağlı olarak ulaşım güçlüğü, iklimsel faktörler ve öğretmen yetersizliği gibi olumsuzluklara bağlı olarak kent merkezlerindeki gibi donanımlı, kapsamlı ve güçlü bir kadroya sahip bir okul kurulmasını engelleyebilmektedir. Kırsal bölgelerde bu sınırlılıkların yanı sıra öğrenci sayılarının az olması nedeniyle, merkezi bir noktaya okul kurulmakta ve çevre yerleşmelerdeki öğrenciler taşınmalı eğitim vasıtasıyla bu okullara taşınmaktadır. Öğrenciler taşınmalı eğitim kapsamında devlet tarafından temin edilen servisler aracılığıyla yerleşim yerlerinden okullarına taşınmakta ve okul sonrasında yeniden yerleşim yerlerine dağıtılmaktadır. Pandemi sürecinde yüz yüze eğitime ara verilmesi nedeniyle taşınmalı eğitim kapsamında gerçekleştirilen öğrenci servisi ihaleleri gerçekleştirilememiş ve bu durum belli sınıflara yönelik yüz yüze eğitim kararının alındığı dönemlerde kırsal alanlardaki öğrencilerin okula ulaşmalarını zorlaştırmıştır. Bu süreçte okula fiziki olarak yakın bölgelerde bulunan öğrenciler yürüyerek ya da velileri vasıtasıyla okullara erişim sağlayabilirken, maddi olanakları sınırlı olan ve okula yürüme mesafesinden daha uzak noktalarda ikamet eden öğrenciler ise bu dönemde açık olan okullara ulaşamamışlardır. Araştırmaya katılan öğrencilerin de kırsal alanlarda yaşamaları ve taşınmalı eğitim kapsamında okula ulaşım sağlamalarına bağlı olarak pandemi sürecinde okula erişim sorunu yaşamış ve bu dönemde yüz yüze eğitim faaliyetlerine katılamamışlardır. Bu bağlamda öğrencilerin kırsal kesimde yaşayan, çiftçilik ve mevsimsel tarım işçiliği ile geçimlerini sağlayan dar gelirli ailelere sahip oldukları göz önünde bulundurulduğunda bu bireylerin pandemi döneminde aileleriyle birlikte tarım ve hayvancılık işlerinde çalıştıkları, büyük çoğunluğunun taşınmalı eğitimden faydalandıkları göz önünde bulundurulduğunda

okullara kendi imkânlarıyla ulaşmalarının zor olduğu ve bu zorlukların öğrencilerin pandemi sürecinde okullara erişimlerinin engellenmesinde etkili olduğu söylenebilir. Uzun (2021)'de araştırmasında kırsal bölgelerde görev yapan öğretmenlerin devam zorunluluğunun olmadığı, Covid-19 pandemi sürecinde öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun okula devam edemediklerini belirlemiştir. Araştırmada ulaşılan bu bulgu literatürde yer alan araştırmaların (Bakioğlu ve Çevik, 2020; Arthur-Nyarko, 2020; Karaca ve Kelam, 2020 ve Tuncer, 2021) bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Araştırmada öğrencilerin çok büyük bir bölümünün pandemi sürecinde öğrenme kayıpları yaşadıklarını ifade ettikleri belirlenmiştir. Öğrenilen bilgilerin belli bir periyot dahilinde tekrar edilmemesi ya da uzun süre kullanılmaması halinde zaman içerisinde bu bilgilere erişim çok güç olabilir, hatta bu bilgilere yeniden erişmek mümkün olmayabilir. Bilgi kaybını ifade eden süreci tanımlamak amacıyla kullanılan öğrenme kaybı kavramı, çeşitli sebeplerden dolayı öğrencilerin okula devam edemedikleri süreçte öğrendikleri bilgileri kullanamamalarına bağlı olarak bilgilerinin bir kısmını ya da tamamını unutmaları ya da hatırlayamamaları olarak tanımlanabilir (Arı, 2005). Tarihsel süre zarfında eğitim ve öğretim etkinliklerine; ara tatil, yaz tatili ve olağanüstü tatiller gibi muhtelif sebeplerden ötürü verilen araların öğrenme üzerindeki etkisi, farklı eğitim çalışmalarında araştırılmış ve bu araştırmalarda eğitim ve öğretim faaliyetlerine ilişkin verilen araların süresindeki artışa bağlı olarak öğrenme kayıplarının da arttığı tespit edilmiştir (Turner vd., 2020; Andrabi vd., 2020). Pandemi sürecinde salgının yayılma hızını azaltmak için alınan önlemler kapsamında dünya genelinde birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de yüz yüze eğitime ara verilmiş ve uzaktan eğitime geçilmiştir. Uzaktan eğitim ile birlikte kırsal kesimdeki öğrenciler maddi olanaksızlıklara bağlı olarak bilgisayar, telefon, tablet vb. gibi donanım ve internet altyapısı gibi sorunlar nedeniyle eğitim ve öğretim faaliyetlerine erişim olanağı bulamamış, taşınabilir eğitim uygulamasının durdurulmasına bağlı olarak öğrenciler bu süreçte okullarına erişim sağlayamamışlardır. Kırsal alanlarda öğrencilerin ayrıca tarım ve hayvancılık gibi işlerde çalışmak zorunda olmaları, bu öğrencilerin eğitim ve öğretim faaliyetlerinin tamamen durmasına yol açmış ve dolayısıyla bu öğrencilerde öğrenme kayıpları yüksek düzeylerde gerçekleşmiştir. Araştırmada ulaşılan bu bulgu öğrencilerin büyük bir bölümünün kırsal alanda taşınabilir eğitim merkezlerinde öğrenim gören, okul dışı zamanlarında çoğunlukla tarım ve hayvancılık gibi işlerde ailelerine yardım eden ve

ayrıca ailenin temel geçim kaynaklarından biri olan mevsimsel tarım işçiliğinde ailelerine yardım eden bireyler olması ve ayrıca taşıma servisleri dışında okula erişim olanakları oldukça kısıtlı olan öğrenciler oldukları göz önünde bulundurulduğunda bu öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde öğrenme kayıplarının yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Baz (2021: 25-35), uzaktan eğitim sürecinde meydana çıkabilecek olası öğrenme kayıplarını değerlendirdiği araştırmasında; öğrencilerin bilgisayar, tablet ve telefon gibi donanım eksikliği ile internet erişiminin bulunmaması nedenlerine bağlı olarak eğitim ve öğretim faaliyetlerine katılamadıklarını; belirtilen bu durumlara istinaden öğrenme kayıpları yaşadıklarını belirlemişlerdir. Uzaktan eğitim sürecinde eğitim ve öğretim faaliyetlerine katılamayan öğrencilerin öğrenme kayıpları yaşadığı literatürde yer alan birçok araştırmada belirlenmiştir (Görgülü Arı ve Hayır Kanat, 2020; Sarı ve Nayır, 2020; Wyse vd., 2020; Azevedo vd., 2020). Bu bağlamda araştırmada ulaşılan bu bulgunun literatürde yer alan araştırmalarda ulaşılan bulgularla benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Araştırmada öğrencilerin çok büyük bir bölümünün Pandemi sürecinde yapılan sınavları haksızlık olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir. Pandemi süreci ile birlikte yüz yüze ara verilmesinin ardından, salgının yayılma hızının yavaşladığı dönemlerde 8 ve 12 sınıflara yönelik kontrollü yüz yüze eğitim verilmesi uygulamasına geçilmiş ve bu dönemde belli sınıf düzeyindeki öğrenciler okullara giderek yüz yüze eğitim alabilmişlerdir. Kent merkezlerinde ve ulaşım olanaklarının geniş olduğu bölgelerde öğrenciler yüz yüze eğitim faaliyetlerine katılarak süreçteki öğrenme kayıplarını telafi edebilme ve yeni bilgiler edinebilme olanakları sağlayabilirken, kırsal alanlarda yaşayan ve özellikle taşıma merkezli okullarda öğrenim gören öğrenciler başta olmak üzere okula ulaşım imkânı bulamayan öğrenciler ise bu dönemde yüz yüze eğitim faaliyetlerine katılamamışlardır. Pandemi sürecinde alınan kararlar doğrultusunda önceden belirlenen sınav tarihlerinin ilerleyen dönemlere ertelenmesi öğrencilerin sürece yönelik kaygılarını artırırken, eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürebilme noktasında sahip oldukları tek imkânları olan okulların kapanması, donanım ve internet altyapısının sınırlı olmasına bağlı olarak uzaktan eğitime erişememeleri kırsal bölgelerde yaşayan öğrencilerin yaşadıkları kaygıyı daha fazla artırmıştır. Bu süreçte kentsel alanlarda yaşayan veya sosyoekonomik olanakları yüksek olan öğrenciler

pandemi sürecindeki öğrenme kayıplarını çeşitli şekillerde telafi edebilme imkânına sahip olabilirken, kırsal alanlardaki öğrenciler bu süreçte zamanlarını maddi olanaksızlıklar ve ulaşım sorunlarına bağlı olarak ailelerine tarım ve hayvancılık gibi işlerde yardım etmekle geçirmişlerdir. Pandemi sürecinde yapılan sınavlarda kırsal alanlarda yaşayan öğrencilerin bu sorunlarına rağmen aynı sınava girmeleri öğrencilerin adalet açısından sınavları sorgulamasında etkili olmuştur. Araştırmada ulaşılan bu bulgu kırsal alanlarda yaşayan öğrencilerin büyük bir bölümünün pandemi sürecinde yapılan sınavların adil olmadığını düşündüğünü göstermektedir. Arslan ve Demiröz (2020), araştırmalarında uzaktan eğitim sisteminin özel okullarda öğretmen merkezli yaklaşım ile ölçme-değerlendirme uygulamalarında kullanımının uygun olduğu ancak sosyalleşme ve duygusal duyarlılık bakımlarından birtakım dezavantajlara sahip olduğunu ifade etmiştir. Uzaktan eğitim uygulamasının devlet okullarında dijital materyal, donanım, internet ile veli desteğinin yetersiz kalması nedenlerinden ötürü başarılı olamadığını ve bu durumda yapılan ölçme-değerlendirme işlemlerinin eşitlik ilkesine aykırı olduğunu ifade etmiştir. Uzaktan eğitim sürecinde uygulanan sınavların eğitimin eşitlik ilkesine aykırı olduğuna dair öğrenci ve öğretmen görüşlerinin bulunduğu, literatürde yer alan birtakım araştırmalarda da belirlenmiştir (Pietro vd., 2020; Wyse vd., 2020; Uzun, 2021; Canpolat ve Yıldırım, 2021). Öğrencilerin kırsal kesimde, tarım ve hayvancılıkla uğraşan ailelerine yardım eden ve internet-donanım ihtiyaçları karşılanamayan bireyler olduğu göz önünde bulundurulduğunda şehir merkezinde okula ve destek eğitimlerine rahatlıkla ulaşabilen, internet altyapısı ve bilgisayar, tablet, telefon gibi donanımlara rahatlıkla ulaşabilen öğrencilerle aynı sınava tabi tutulmalarının, pandemi sürecinde yapılan sınavları kendilerine yönelik yapılan haksızlık olarak algılamalarında etkili olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda araştırmada ulaşılan bu bulgunun literatürde var olan araştırmalarda ulaşılan bulgularla uyumlu olduğu söylenebilir.

Araştırmada öğrencilerin tamamına yakın bir bölümü telafi eğitimi almadığını, çok az bir kısmının telafi eğitimi aldığını ve eğitimi yeterli bulmadığını ifade ettiği belirlenmiştir. Covid-19 salgının yayılmasını durdurabilmek amacıyla yüz yüze eğitime ara verilmiş ve birçok ülkede uzaktan eğitime geçilmiştir. Salgının kontrol altına alınmadan yüz yüze eğitimin başlanmasının imkânsız olduğu dönemde, eğitim alanında ortaya çıkan en büyük sorunlardan biri telafi eğitimlerinin yapılması olmuştur.

Öğrencilerin her birinin seviyelerinin ve konu eksikliklerinin doğru bir şekilde belirlenmesi uzaktan eğitimin verimliliği açısından oldukça önemlidir. Kırsal kesimde yaşayan öğrenciler EBA ve TRT EBA TV'ye erişim olanakları daha sınırlı olması, ailelerine tarım ve hayvancılık gibi işlerde yardım etmek zorunda kalmaları ve öğrenmeye yönelik ihtiyaç duydukları koşulların farklı olması gibi durumlar öğrencilerin öğrenmelerini doğrudan etkileyebilmektedir. Öğrenme ihtiyaçlarının, öğrencilerin sahip oldukları şartlara bağlı olarak farklılık göstermesi, telafi eğitimi sürecinde bazı öğrencilere öğrendikleri tekrar etmeye yönelik program uygulanmasını gerektirirken bazı öğrencilere yönelik ise daha önce karşılaşmadıkları konuların öğretilmesi şeklinde bir program uygulanmasını gerektirmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen telafi eğitimi programları okullarda yüz yüze olarak verilmiş ve öğrenciler telafi eğitimi programları kapsamında öğrenme kayıplarını giderebilme ve yeni konuları öğrenebilme olanağı elde etmişlerdir. Kırsal kesimde yaşayan öğrencilerin büyük bir bölümü taşınmalı eğitim kapsamında öğrenim görmeleri ve telafi eğitimi sürecinde taşıma servislerinin çalışmaması nedeniyle telafi eğitimlerine katılamamış ve bu durum kent merkezinde yaşayan öğrencilerle kırsaldaki öğrenciler arasındaki makasın daha fazla açılmasına neden olmuştur. Kırsal alanlarda öğrencilerin okula ulaşım problemlerine bağlı olarak telafi eğitimlerine katılamaması araştırmada ulaşılan bu bulguda da görülmektedir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun taşınmalı eğitim merkezlerinde öğrenim görmeleri; tarım, hayvancılık ve mevsimsel işçilik gibi işlerde aileleriyle birlikte çalışmaları ve maddi olanaklarının sınırlı olması gibi durumların bu bulgunun ortaya çıkmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Uzun (2021), Mardin ili Derik ilçesindeki birleştirilmiş sınıflı okullardaki öğrencilerin telafi eğitimlerine katılım oranlarının oldukça düşük olduğunu ve telafi eğitimlerine katılan öğrencilerin de verilen telafi eğitimlerini yeterli görmediklerini belirlemiştir. Literatürde yer alan araştırmalarda da telafi eğitime yönelik benzer düşüncelerin var olduğu belirlenmiştir (Canpolat ve Yıldırım, 2021; Duman, 2020; Telli ve Altun, 2020).

Araştırmada öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinin verimliliğini artırabilmek için donanım eksikliklerinin giderilmesi, internet erişiminin sağlanması, imkân ve fırsat eşitliği sağlanması ve maddi destek sağlanması gibi desteklerin etkili olabileceğini düşündükleri ifade edilmektedir. Öğrencilerin herhangi bir zaman ve mekâna ihtiyaç duyulmaksızın derse katılımlarına olanak sağlaması uzaktan eğitim sürecinin sağlamış

olduğu en önemli avantajlar iken kırsal kesimde yaşayan bireyler başta olmak üzere maddi açıdan yeterli olanaklara sahip olamayan birçok öğrenci internet erişimine sahip olamama, uzaktan eğitime bağlanabilmelerini sağlayacak bilgisayar, tablet, telefon vb. gibi donanımlarının olmaması gibi sorunlarla karşılaşmış ve bu durum uzaktan eğitim sürecinin en önemli dezavantajlarını oluşturmuştur. Kırsal kesimde yaşayan öğrenciler Türkiye genelinde öğrencilerin yaşadıkları sorunların yanı sıra çalışmak zorunda olmak, tarım ve hayvancılık gibi temel geçim kaynağı olan işlerde ailelerine yardımcı olmak, servis imkânlarının olmamasına bağlı olarak okula erişememek ve mevsimlik işçi olarak çalışmalarına bağlı olarak belli bir çalışma düzeni oluşturamamak gibi birtakım özel sorunlarla da karşı karşıya kalmışlardır. Bu sorunlar öğrencilerin uzaktan eğitim ve telafi eğitimlerine katılımlarını engellemiş ve buna bağlı olarak eğitim-öğretim faaliyetlerinden hiçbir verim alamamışlardır. Bu bağlamda öğrenciler kırsal kesimde yaşamının ve maddi olanaklarının kısıtlı olmasına bağlı olarak karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik tedbirlerin alınmasının uzaktan eğitim sürecinin verimliliğinin artırılmasında etkili olabileceğini düşünmüşlerdir. Öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinin verimliliğinin artırılmasına ilişkin önerileri göz önünde bulundurulduğunda, ülke genelinde olduğu gibi özellikle kırsal kesimlerde en fazla yaşanan sıkıntıların çözümüne yönelik çözümler olduğu görülmektedir. Uzaktan eğitim sürecinde yaşanan bu olumsuzlukların giderilmesinin, yaşadıkları coğrafyanın ve sosyoekonomik koşulların etkisiyle eğitimden tam anlamıyla faydalanamayan çocukların eğitim-öğretim eksikliklerinin tamamlanabilmesi amacıyla pandemi sonrası süreçte de kullanılabilmesinde etkili olabileceği söylenebilir. Araştırmada ulaşılan bu bulgu literatürde yer alan araştırmalarda ulaşılan bulgularla benzerlik göstermektedir (Uzun, 2021; Altıntaş Yüksel, 2021; Canpolat ve Yıldırım, 2021).

Ailenin sosyoekonomik durumu ile eğitime erişimi arasında doğru oranlı bir korelasyon mevcuttur. Ailelerinin sosyoekonomik durumu yükseldikçe öğrencilerin uzaktan eğitimden yararlanma olanakları da artmaktadır. Çünkü bireylerin imkânları artıkça eğitime erişim düzeyleri de artmaktadır. Eğitime erişim ve eğitime devam edebilme koşulları pandemi salgınıyla gittikçe zorlaşırken özellikle sosyoekonomik durumu elverişli olmayan kesimler uzaktan eğitime daha az erişmiş ya da hiç erişememiştir. Bu durum bireyler arasında fırsat eşitsizliğini gündeme getirmektedir. Küresel krizin en çok etkilediği grupların ortak özelliği düşük gelire sahip olma ve

dolayısıyla eğitim imkânlarından yoksun olma olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada eğitim sisteminde riskler yaratan durumun aynı zamanda yoksulluk ve yoksunluk olduğunu söylemek mümkündür. Pandemi ile beraber var olan yoksulluk daha görünür hale gelmiş ve gelir adaletsizliği ile beraber eğitime erişimde fırsat eşitsizliği bir kez daha gün yüzüne çıkmıştır. Bir yandan sosyoekonomik durumu elverişli olan kesimler eğitime erişim konusunda tüm imkân ve argümanlardan faydalanırken diğer yandan imkân ve şartları elverişsiz olan kesimler ise eğitime uzak ve yoksun kalmıştır. Pandemi koşullarında eğitime erişim ve öğrenci devamlarının sağlanmasında en temel sorun, kırılğan nüfusu oluşturan ailelerin, içinde bulundukları ekonomik koşullardır. Ailelerin yoksunluk koşulları eğitimsel sorunların kaynağını oluşturmaktadır. Yoksul aileler çocuklarına harçlık verememiş ve servis ücretini dahi ödeyemediği için çocuklarını okula gönderememiştir.

Pandemi sürecinde toplumun farklı katmanları arasında derinleşen ekonomik uçurum en çok sosyoekonomik durumu elverişsiz olan grup ve kesimleri olumsuz etkilemiştir. Bu olumsuz durumu bizatihi yaşayan kesimlerin ise en fazla etkilendiği alan eğitim alanı olmuştur. Bu süreçte maddi durumu iyi olmayan aileler çocuklarını çalıştırmak zorunda kalmış ve onların eğitimden uzak kalmasına sebep olmuştur. Bir nevi bu kesim eğitim sisteminin dışına itilmiştir. Her ne kadar onları eğitim sistemine entegre etmeye yönelik bazı çalışmalar yapılmış olsa da yapılan bu çalışmalar tatmin ve entegre edici bir boyut kazanamamıştır. Çünkü fırsat eşitsizliğini doğuran sebepler ortadan kaldırılmadığı müddetçe başka çözümlerle yamalamaya çalışmak sadece günü kurtarmaya hizmet etmektedir. Eşit ve adil koşullarda toplumun tüm kesiminin eğitime erişeceği politikalarının belirlenmesine ihtiyaç vardır. Aksi takdirde eğitim sadece bazı kesimlerin tekeline girecek ve yoksul halk kesimleri bundan beri kalacaktır. Bu durumda eğitim sistemi, yoksun olanları eleyici bir işlev üstlenecektir. Sosyoekonomik durumu iyi olmayanların bu durumu içselleştirmesi halinde ise farklı problemlerin doğmasına ve toplumsal dokunun zarar görmesine sebep olur. Bu durumun önüne geçebilmek için dezavantajlı ve kırılğan kesimlere dönük sosyoekonomik politikalar geliştirip uygulamak ve onların eğitime erişimini sağlamakla olacaktır.

İnternet erişimi olmayan, bilgisayar, laptop hatta televizyonu olmayan dar gelirli hane çocukları ve gençleri uzaktan eğitimden yeterince yararlanamamıştır. Özellikle kademeler-arası geçişi sağlayan ulusal merkezi sınavlara girmesi gereken aşamada

bulunan öğrenciler (8. ve 12. Sınıf) açısından bu erişim eşitsizliği daha yoğun yaşanmıştır. Ailesi çalışmaya devam etmek durumunda olan öğrenciler de EBA TV üzerinden sunulan dersleri takip etmekte sorun yaşamıştır. Uzaktan eğitimde kullanılan öğretim programları, ders içerikleri, derslerin anlatım hızı ve öğretimsel materyaller belli düzeyde hazır bulunuşluk, dil yeterliği, öz düzenleme, bilişsel farkındalık, öğrenen otonomisi ve psikomotor yeterlik ve becerilere sahip olduğu varsayılan hedef kitle için uygundur. Bu nedenle giriş özellikleri açısından akademik, sosyal, duygusal yetersizliğe sahip öğrenenlerin eğitime erişiminde yoğun bir eşitsizlik yaşanmıştır (Yıldız ve Vural, 2020: 1-10). İnternet erişimi olmayan, bilgisayar ve hatta televizyonu dahi olmayan dar gelirli ailelerin çocukları uzaktan eğitimden yeterince yararlanamamıştır. Uzaktan eğitime yeteri ölçüde erişim sağlayamayan bu ailelerin çocuklarında büyük oranda öğrenme kayıpları ortaya çıkmıştır. Hatta daha önce okulda öğrendiklerini dahi unutmuş bir duruma gelmişleridir. Buna karşın okullarda yapılan ölçme ve değerlendirme sınavlarında imkân olup her şekilde eğitime erişen ile imkân olmayıp eğitime erişemeyen öğrencilere aynı sınavlar uygulanmıştır. Uygulanan bu kazanım yoklama sınavları görünürde eşit gibi gözükse de aslında farklı sosyoekonomik yapılardan gelen bu öğrencilerin eğitime erişim durumlarının eşit olmadığını görmekteyiz. Hem yerel hem de merkezi düzeyde uygulanan sınavlarda dar gelirli ailelerin öğrencilerinin sistem tarafından elendiğini görmekteyiz. Eşit imkân ve fırsatlar sunulmadan aynı sınava tabi tutmanın aslında içinde fırsat eşitsizliğini barındırdığını göstermektedir. COVID-19 sonrası yeni dönemde salgının yol açabileceği fırsat eşitsizliklerinin toplumlarda kalıcı olmaması ve daha fazla derinleşmemesi için özellikle dezavantajlı okullarda telafi edici ilave eğitimlerin yapılmasının önemine dikkat çekilmektedir. Covid-19 Pandemisi, uzaktan eğitimi gerçekleştirmek için dijital araçlara geçiş ve dijital dönüşüme neden olmuştur. Bu ihtiyaç, sosyoekonomik açıdan dezavantajlı kesimlerde dijital uçurumu daha belirgin kılmıştır. Ayrıca Pandemi koşullarında okulların kapalı kalmasının neden olduğu kayıplar, bireylerin ve toplumun geleceğini etkileyecek bir boyut ve nitelik almıştır. Okulların kapalı olduğu süre uzadıkça dezavantajlı öğrencilerde telafi edilmesi oldukça güç öğrenme kayıpları ve eksiklerin oluşmasına neden olmuştur. Dolayısıyla eğitime erişim sağlayamayan dezavantajlı kesimlerden en çok mağdur konumunda olan dar gelirli ailelerin çocuklarına gerekli donanım, materyal ve internet hizmeti sunularak

fırsat eşitsizliği asgari seviyeye çekilmelidir. Böylece her bir vatandaş eşit koşullarda eğitim gibi kamusal hizmetlere erişim imkânı bulabilecektir.

Pandemi sürecinde okulların kapalı olduğu süre zarfında sosyoekonomik durumu elverişli olmayan ailelerin çocukları eğitim ortamından uzak kalmış ve uzaktan eğitime erişememiştir. Bir yandan okul ve eğitimden uzak kalan, diğer yandan ise aile ekonomisine katkıda bulunmak için çalışmak zorunda kalan bu öğrenciler sosyal ve duygusal anlamda bir kırılmaya uğramış ve bu süreçten olumsuz etkilenmişlerdir. Bu salgın, insanlığı hiç alışık olmadığı bir tür zorunlu sosyal yalıtım sürecine sokarak, hayatımızın kendi inisiyatifimizin dışına çıkmasına neden oldu. Bir eğitim kurumu olarak okul da, sosyoekonomik durumu elverişli olmayan kesimler için daha fazla sosyal bir çevre niteliği taşımaktadır. Her şeyden önce arkadaşları ile görüşmeleri azaldı, okul ortamındaki sosyalleşmeden uzak kaldılar. TV başında daha fazla vakit geçirerek iletişim ve sosyalleşme alanlarında köreldiler. Kırsalda ikamet edip taşınmalı eğitim ile okula devam eden öğrenciler pandemi süreciyle birlikte okulların kapanmasıyla yaşadıkları köylerde arkadaşlarından uzak kalarak yalnızlık duygusuyla yüz yüze kaldılar. Daha sonra yüz yüze eğitimin başlamasıyla beraber okula uyum sağlamada ciddi sıkıntılar ile karşı karşıya kaldılar. Covid-19 salgın sürecinde zengin bir yaşantı ve imkâna sahip olamayan dar gelirli ailelerdeki çocuklar ya çalışmak zorunda kaldılar ya da evde yalnızlık ve ümitsizlik duygularıyla yüzleştiler.

Pandemi sürecinde uzaktan eğitime erişim sağlayamayan yoksul ailelerin çocukları yüz yüze eğitim başladığında aynı sınava muhatap kalmaları onlarda bir kırılmalıya neden olmuştur. Pandemi döneminde öğrenme kayıpları yaşarken diğer taraftan da bu kayıpları telafi edemedikleri için sınavlarda istenilen başarıyı gösterememiştir. Uzaktan eğitime erişim sağlayabilen ve sağlayamayan öğrencilerin aynı sınava tabi tutulmaları, sosyoekonomik açıdan dezavantajlı kesimler nezdinde bir haksızlık düşüncesini doğurmuştur. Maddi durumu elverişli olan aileler çocuklarını özel okul, etüt merkezi, özel öğretmen, donanım, internet ve materyallerle desteklerken dar gelirli ailelerin çocukları ise aile ekonomisine katkı sağlamak için çalışmak zorunda kaldılar. Okula döndüklerinde ise aynı kazanım sınavlarına tabi tutuldular. Bu durum sosyoekonomik durumları farklı olan öğrenciler arasında belirgin bir fark oluşmasına neden oldu. İmkânlardan yoksun öğrencilerin okula ve eğitime karşı güvenlerini yitirmelerine ve duygusal anlamda kırılmalıya uğramalarına sebep oldu.

Devam zorunluluğunun olmadığı Pandemi sürecinde, sosyoekonomik durumları elverişli olmayan dar gelirli ailelerin çocukları çalışmak zorunda kalmaları nedeniyle okula devam edememiştir. Pandemi nedeniyle yoksullukla daha çok karşı karşıya kalan dar gelirli aileler, bu süreçte aile geçimini sağlamak için çocuklarını da bu sürece dâhil etmişlerdir. Bazı aileler mevsimlik işçi olarak ailece çalışmaya gittiklerinden eğitimden tümüyle kopmuşlardır. Mevsimlik tarım işçiliğine dahil olan çocuklar ister çalışsın ister çalışmasın okul ile bağlarında bir kopmaya neden olmaktadır. Bu durum öğrencilerin gelecekte eğitimden ayrılma ve okulu terk etme davranışıyla karşı karşıya geleceğini göstermektedir. Pandeminin yarattığı geçim sıkıntısıyla kayıt dışı çalışmaya başlayan öğrencilerin okula karşı tutum ve algıları değişerek öğrenci kimlikleri geri planda kaldı. Pandemi sürecinde çocukların çalışmaya mecbur kalınması, pandemi öncesine oranla daha fazla bir artış olacağı endişesini de beraberinde getirdi. Bu öğrencilerin eğitimden kopmasını engellemek ve fırsat eşitliği denkleminde onlara yer vermek için eğitim ile ilgili tüm ihtiyaçları karşılanmalı ve okula devam etmeleri bağlamında teşvik edici önlemler alınmalıdır.

Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin bilgisayar, telefon ve tablet gibi donanım eksikliği ve internet erişimine sahip olmamalarının çevrimiçi derslere katılımlarını sınırlandıran en önemli engeller olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda kırsal alanlarda okul ya da devlet kurumlarında öğrencilerin rahat bir şekilde ulaşabilecekleri internet bağlantısı ve bilgisayar bulunan merkezlerin oluşturulmasının öğrencilerin çevrimiçi derslere katılımlarının artırılmasında etkili olacağı söylenebilir.

Araştırmada öğrencilerin devam zorunluluğu olmayan pandemi sürecinde okula devam edemedikleri, maddi olanaksızlıklar nedeniyle çalışmak zorunda olmaları ve okula ulaşım imkânlarının kısıtlı olmasının bu durumun en önemli nedeni olduğu görülmektedir. Bu bağlamda mevsimlik işçi olarak çalışan çocuklar tespit edilerek, çalıştıkları bölgelerdeki en yakın okula yönlendirilmelerinin bu sorunun çözümünde etkili olabileceği düşünülmektedir. Salgın sürecinde özellikle sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ailelere yönelik ekonomik tedbirler alınarak, öğrencilerinin bulunduğu okul ortamında desteklenip devamlarının sağlanması gerekmektedir.

Pandemi süreci ile beraber eğitimsel eşitsizlikler belirginleşip, sosyoekonomik seviyeye göre öğrenciler arasındaki öğrenme kayıpları derinleşti. Araştırmada

öğrencilerin çok büyük bir bölümünün pandemi sürecinde öğrenme kayıpları yaşadıkları belirlenmiştir. Katılımcıların kırsal bölgelerde yaşamaları ve sosyoekonomik düzeylerinin düşük olması nedeniyle internet erişimi ve bilgisayar-telefon-tablet gibi donanımlara erişimlerinin kısıtlı olmasının bu durum üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Araştırma örnekleminin bulunduğu mahalde elektriklerin sık sık kesilmesi ve bu kesintilerin uzun sürmesi de öğrencilerin uzaktan eğitime erişimini sekteye uğratmıştır. Bu bağlamda kırsal bölgelerde öğrencilerin kolay bir şekilde ulaşabilecekleri bilgisayar ve internet erişimi sağlanan ortamların oluşturulması ile elektrik kesintilerinin çözüme kavuşturulması bu sorunun çözümünde etkili olabileceği söylenebilir.

Eğitimsel eşitsizlikler, sosyoekonomik açıdan dezavantajlı olan öğrencilerde daha da belirginleştiği için, bu bağlamda tüm paydaşların katılımıyla kapsayıcı ve işlevsel bir reform programı geliştirilmelidir. Öncelikle ve en kısa zaman zarfında öğrencilerin yaşadıkları öğrenme kayıpları tespit edilerek; ulaşılan sonuçlara göre telafi eğitimlerinin programı, içeriği, süresi ve uygulanacak strateji ile yöntemler belirlenmelidir.

Toplumun üst gelir grubundaki ailelerin çocukları sahip olduğu imkânlar ile hem sosyal-duygusal hem de akademik açıdan kayıplarını telafi etme yoluna giderken, alt gelir grubundaki ailelerin çocukları ise bundan mahrum kalmaktadırlar. Aynı zamanda telafi eğitimleri yaz dönemine denk gelip, isteğe bağlı bırakıldığı için sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ailelerin çocukları ya çalışmak zorunda kaldı ya da katılamadı. Pandemi döneminde yaşananlar hâlihazırda eğitim sistemimizde var olan eşitsizliklerin daha da derinleştiğini açık bir şekilde ortaya çıkardı. Diğer bir ifadeyle imkânı olanlar ve olmayanlar arasındaki uçurumun ne kadar büyük olduğunun her zamankinden daha fazla hissettirdi. Bundan dolayı öğrenme kayıplarını telafi etmek ve fırsat eşitsizliğini en aza indirmek için her çocuğa nitelikli eğitim sunmak en temel hedef olmalıdır. Pandemi dönemindeki öğrenme kayıplarının, kaybedilen gelecek anlamına geldiği düşüncesiyle, öğrenci bazlı eğitim kayıplarının tespit edilerek telafi sürecine geçilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Abuhammad, S. (2020). Barriers To Distance Learning During The Covid-19 Outbreak: A Qualitative Review From Parents' Perspective. *Heliyon*, 6, 1-5.
- Ak, Y. (2019). *Çoklu Bir Dezavantajlılık Olarak Engelli Yoksulluğu: Türkiye Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi SBE.
- Akman, C. (2021). *Uzaktan Eğitimde Yapılan Arduino Etkinlikleri ile 5. Sınıf Öğrencilerine Problem Çözme Becerisi Kazandırılması: Bir durum çalışması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi EBE.
- Akşin, Yavuz, E. (2016). *Bilişsel İşlevlerin Uygulanması Ölçeği'nin Geçerlik-Güvenirlik Çalışması ve 48-66 Aylık Çocukların Bilişsel İşlevlerinin Gelişiminin İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi EBE.
- Akyıldız, S.T. (2020). College Students' Views On The Pandemic Distance Education: A Focus Group Discussion. *International Journal Of Technology In Education And Sciences*. Cilt 4, Sayı 4, 322-334.
- Al, U., Madran, R.O. (2004). Web Tabanlı Uzaktan Eğitim Sistemleri: Sahip Olması Gereken Özellikler ve Standartlar. *Bilgi Dünyası*, Cilt 5, Sayı 2, 259-271.
- Alakoç, Z. (2001). Genel Olarak Uzaktan Öğretim ve Konuya Öğretim Üyelerinin Bakış Açıları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 3, Sayı 4, 403-413.
- Alan, Ü. (2021). Distance Education During The Covid-19 Pandemic In Turkey: Identifying The Needs Of Early Childhood Educators. *Early Childhood Education Journal*, Cilt 49, Sayı 1, 987-994.
- Alkan, C. (2011). *Eğitim Teknolojisi (8. Basım)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Altıntaş Yüksel, E. (2021). Sınıf Öğretmenlerinin Covid-19 Salgını Sürecinde Çevrim İçi Ders-Uzaktan Eğitim Deneyimlerinin İncelenmesi. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 57, 291-303.
- Andrabi, T., B. Daniels ve J. Das, (2020). Human Capital Accumulation and Disasters: Evidence From The Pakistan Earthquake of 2005. *RISE Working Paper Series*, 20/039. doi: 10.35489/BSG-RISE-WP_2020/039 (Erişim Tarihi: 10.12.2022).

- Apuhan, R. Ş. (2006). *Ergenlerle İletişim*. İstanbul: Anı Yayıncılık.
- Arabacı, S. (2021). *Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Algısı ve Öğrencilerin Uzaktan Eğitime Yönelik Tutumları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi FBE.
- Arı, A. (2005). *İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Yaz Tatilindeki Öğrenme Kayıpları*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi EBE.
- Arı, A. ve M. Kanat (2020). Covid-19 Üzerine Öğretmen Adaylarının Görüşleri. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Salgın Hastalıklar Özel Sayısı, 549-492.
- Arık, S., F. Karakaya vd. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinde Uygulanan Uzaktan Eğitim Hakkında Ortaöğretim Öğrencilerinin Görüşlerinin Belirlenmesi. *GEFAD/GUJGEF*, Cilt 41, Sayı 2, 631-659.
- Arslan, İ. ve S. Karagül (2020). Küresel bir tehdit (COVID-19 salgını) ve değişime yolculuk. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 0, Sayı 10, 1-36 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/uskudarsbd/issue/55725/711630> (Erişim Tarihi: 13.11.2022).
- Arslan, S. ve M. Demiröz (2020). Sınıf Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitime İlişkin Görüşleri. *International Sciences Studies Journal*, Cilt 6, Sayı 75, 5633-5645.
- Arthur-Nyarko, E., D. D. Agyei ve J.K. Armah (2020). Digitizing Distance Learning Materials: Measuring Students' Readiness And Intended Challenges. *Education and Information Technology*, Cilt 25, 2987–3002.
- Aslan, R. (2020). Tarihten günümüze epidemiler, pandemiler ve covid-19. *Ayrıntı Dergisi*, Cilt 8, Sayı 85, 35-41. <http://dergiayrinti.com/index.php/ayr/article/view/1353> (Erişim Tarihi: 20.11.2022).
- Ayas, A., Ö. Haluk vd. (2014). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Azevedo, J.P., A. Hasan vd. (2020). Simulating The Potential Impacts Of COVID-19 School Closures on Schooling and Learning Outcomes: A Set Of Global Estimates. *World Bank Policy Research Working Paper*, 9284.

<https://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1596/1813-9450-9284> (Erişim Tarihi: 22 Ekim 2022).

Bakioğlu, B. ve M. evik (2020). Covid-19 Pandemisi Sürecinde Fen Bilimleri ğretmenlerinin Uzaktan Eğitime İlişkin Grşleri. *Turkish Studies Dergisi*, Cilt 15, Sayı 4, 109-129.

Balaman, F. ve S. Hanbay Tiryaki (2021). The Opinions Of Teachers About Compulsory Distance Education Due To Corona Virus (Covid-19). *Journal of the Human and Social Science Researches*, Cilt 10, Sayı 1, 52-84. Retrieved from <http://www.itobiad.com/tr/pub/issue/60435/769798> (Erişim Tarihi: 23.09.2022).

Barış, M. F. (2015). Üniversite ğrencilerinin Uzaktan ğretime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi: Namık Kemal niversitesi rneği. *Sakarya University Journal of Education*, Cilt 5, Sayı 2, 36-46.

Bates, A. W. (2005). *Technology, E-Learning and Distance Education*. New York: Routledge.

Baz, B. (2021). Covid-19 Salgını Sürecinde ğrencilerin Olası ğrenme Kayıpları zerine Bir Değerlendirme. *Temel Eğitim Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, 25-35.

Bergdahl, N. ve J. Nouri (2020). Covid-19 and Crisis-Prompted Distance Education İn Sweden. *Technology, Knowledge and Learning*, 1, 1-17.

Bernstein, B. (2003). *Class, Codes and Control: Theoretical Studies towards a Sociology of Language*. Cilt 1, 149.

Birişçi, S. (2013). Video Konferans Tabanlı Uzaktan Eğitime İlişkin ğrenci Tutumları ve Grşleri. *Journal of Instructional Technologies & Teacher Education*, Cilt 2, Sayı 1, 24-40.

Bourdieu, P. ve J. C. Passeron, (1990). Reproduction in Education, (2. Baskı), *Society and Culture*, Sage Publications, London.

Bourdieu, P. (1986). “*The Forms of Capital*”, in Richardson, John G., ed., *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, Greenwood, New York.

- Bozkurt, A. ve R.C. Sharma (2020). Emergency Remote Teaching İn A Time Of Global Crisis Due To Coronavirus Pandemic. *Asian Journal of Distance Education*. Cilt 15, Sayı 1, 1-6.
- Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) Pandemisi ve Pedagojik Yansımaları: Türkiye’de Açık ve Uzaktan Eğitim Uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, 11-53.
- Canpolat, U. ve Y. Yıldırım (2021). Ortaokul Öğretmenlerinin Covid-19 Salgın Sürecinde Uzaktan Eğitim Deneyimlerinin İncelenmesi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, 74-109.
- Coleman, M. R., S. Kirk ve J. Gallagher (2017). *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Aileleri* (14. Baskı). S. Rakap, H. Sarı ve S. Deniz. (ed.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Çelik, Ç. (2017). Eğitim ve Eşitsizlikler. Konda Barometresi Temalar: Eğitim Sisteminin Yapısı ve Beklentiler: 29-38.
- Çevik, M. (2008). *Öğretmenlik Mesleği Dışında Kamu Kurumlarında Görev Yapan Eğitim Fakültesi Fen Alanı Mezunlarının Bölüm Bilgilerinin İş Hayatlarına ve Günlük Yaşantılarına Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi EBE.
- Çiçek, İ., A. Tanhan ve S. Tanrıverdi (2020). Covid-19 ve Eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, Cilt 49, Sayı 1, 1091-1104.
- Çoban, S. (2013). *Uzaktan ve Teknoloji Destekli Eğitimin Gelişimi*. İstanbul: XVI. Türkiye’de İnternet Konferansı Bildiri Kitabı,
- Daniel, S. J. (2020). *Education and the COVID-19 pandemic*. Prospects, 1-6. <https://doi.org/10.1007/s11125-020-09464-3> (Erişim Tarihi: 29.10.2022).
- Di Pietro, G., F. Biagi vd. (2020). *The Likely Impact Of COVID-19 on Education: Reflections Based on The Existing Literature and Recent International Datasets*. European Commission JRC Technical Report.
- d’Orville, H. (2020). *COVID-19 Causes Unprecedented Educational Disruption: Is There A Road Towards A New Normal?*. Prospects, 1-5. <https://doi.org/10.1007/s11125-020-09475> (Erişim Tarihi: 31.10.2022).

- Duman, S. (2020). Salgın Döneminde Gerçekleştirilen Uzaktan Eğitim Sürecinin Değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, Cilt 49, Sayı 1, 95-112.
- Eğitimciler Birliği Sendikası (2021). Pandemi Döneminde Öğrenme Kaybı: Tespit ve Öneriler. *Araştırma Dizisi*. Ankara.
- Eken, Ö., N. Tosun ve D. Tuzcu Eken (2020). COVID-19 Salgını ile Acil ve Zorunlu Uzaktan Eğitime Geçiş: Genel Bir Değerlendirme. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 113-128.
- Erkan, S. (2011). Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okula Hazır Bulunuşluklarının İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 40, 186-197.
- Ertürk, S. (2013). Eğitimde “Program Geliştirme. *Edge Akademi Yayınları*, Ankara.
- Erümit, S. F. (2020). The Distance Education Process in K–12 Schools During The Pandemic Period: Evaluation of Implementations in Turkey From The Student Perspective. *Technology. Pedagogy and Education*, Cilt 30, Sayı 1, 75-94.
- Es, M. ve B. Menteşe (2018). Yerel Yönetimlerde Dezavantajlı Gruplara Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar: Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Örneği. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, Cilt 7, Sayı 19, 525-551. doi:10.31199/hakisderg.403146
- Fidan, N. (2006). *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Gelbal, S. (2008). Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik Özelliklerinin Türkçe Başarısı Üzerinde Etkisi. *Eğitim ve Bilim*, Cilt 33(150), Sayı 1-12.
- Gilani, I. (2020). Coronavirus Pandemic Reshaping Global Education System?. <https://www.aa.com.tr/en/education/coronavirus-pandemic-reshaping-global-educationsystem/1771350> (Erişim Tarihi:15.03.2022).
- Gökmen, Ö., İ. Duman ve M. Horzum, (2016). Uzaktan Eğitimde Kuramlar, Değişimler Ve Yeni Yönelimler. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, Cilt 2, Sayı 3, 29-51.

- Gül, İ. ve İ. B. Arabacı (2018). Uzaktan Eğitimle Öğrenim Gören Eğitim Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencilerinin Programa İlişkin Görüşleri. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, 79-88.
- Hays P. A. (2004). Case study research. In K. deMarrais & S. D. Lapan (Eds.) *Foundations for Research. Methods of Inquiry in Education and The Social Sciences* (pp. 218- 234).
- Hebeci, M. T., Y. Bertiz ve S. Alan (2020). Investigation Of Views Of Students And Teachers On Distance Education Practices During The Coronavirus (Covid-19) Pandemic. *International Journal of Technology in Education and Science*, Cilt 4, Sayı 4, 267-282.
- Henriksen, D., E. Creely ve M. Henderson (2020). Folk Pedagogies For Teacher Transitions: Approaches To Synchronous Online Learning İn The Wake Of Covid-19. *Journal of Technology and Teacher Education*. Cilt 28, Sayı 2, 201-209.
- Hoq, M. Z. (2020). E-Learning during the period of pandemic (COVID-19) in the kingdom of Saudi Arabia: an empirical study. *American Journal of Educational Research*, Cilt 8, Sayı 7, 457-464.
- Hong, S. (2004). Access to higher education for disadvantaged groups in China, *Chinese Education and Society*, Cilt 37, Sayı 1, 54-71.
- Horzum, M. B. (2003). Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Görev Yapan Öğretim Elemanlarının İnternet Destekli Eğitime Yönelik Düşünceleri. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, 246-262.
- İnan, H. Z. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecinde Okul Öncesi Eğitimin Yeniden Yapılandırılması. *Milli Eğitim*, Cilt 49, Sayı 1, 831-849.
- Kahraman, M. E. (2020). Covid-19 Salgınının Uygulamalı Derslere Etkisi ve Bu Derslerin Uzaktan Eğitimle Yürütülmesi: Temel Tasarım Dersi Örneği. *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, 44-56.

- Kantos, Z. (2020). Sınıf Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitim İle İlgili Düşünceleri. K. Çiftiyıldız (ed.). 8. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi*. 67-81, Elazığ: Asos Yayınevi.
- Kaplan, K. ve B. Gülden (2021). Öğretmen Görüşlerine Göre Salgın (COVID-19) Dönemi Uzaktan Eğitim Ortamında Türkçe Eğitimi. *RueliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*. Cilt 24, 233-258.
- Karaca, Ş. ve D. Kelam (2020). Covid-19 gölgesinde uzaktan eğitim hizmet kalitesinin incelenmesi. *Sivas İnterdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt 5, 7-18.
- Karadağ, E. ve C. Yücel (2020). Distance education at universities during the new type of coronavirus pandemic: an evaluation study within the scope of undergraduate students. *Journal of Higher Education*, Cilt 10, Sayı 2, 181-192.
- Karakaya, F., M. Adıgüzel vd. (2021). Teachers' views towards the effects of COVID-19 pandemic in the education process in Turkey. Participatory Educational Research, 8(2), 17-30. doi: 10.17275/per.21.27.8.2
- Karatepe, F., N. Küçükgençay ve B. Peker (2020). Öğretmen adayları senkron uzaktan eğitime nasıl bakıyor? Bir anket çalışması. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, Cilt 7, Sayı 53, 1262-1274.
- Keskin, M. ve D. Kaya (2020). Covid-19 Sürecinde Öğrencilerin Web Tabanlı Uzaktan Eğitime Yönelik Geribildirimlerinin Değerlendirilmesi. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2, 59-67.
- Kıncal, R. Y. (1993). "Aile ve Eğitim" *Eğitim Dergisi*, Sayı 5, 63-69.
- Kılıçarslan, F. (1997). Farklı Sosyoekonomik Düzeydeki Anaokulu Çocuklarının Okumaya Hazır Olma Durumu. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi SBE.
- Kılıç, Y. ve M. A. Haşiloğlu (2017). Sosyo-Ekonomik Durumun Öğrenci Başarısına etkisi (7. sınıf Türkçe ve fen bilimleri dersleri örnekleme). *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 14, Sayı 1, 1025-1049.
- Kırık, A. M. (2014). Uzaktan Eğitimin Tarihsel Gelişimi ve Türkiye'deki Durumu. *Marmara İletişim Dergisi*, Cilt 21, 73-94.

- Kurnaz, A., H. Kaynar vd. (2020). Öğretmenlerin Uzaktan Eğitime İlişkin Görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, Cilt 49, Sayı 1, 293-322.
- Kurt, K., M.A. Kandemir ve Y. Çelik (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitime İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi(TÜBAD)*, Cilt 6, Sayı 1, 88-103.
- Kürtüncü, M. ve A. Kurt (2020). Covid-19 pandemisi döneminde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim konusunda yaşadıkları sorunlar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 7, Sayı 5, 66-77.
- Lee, Y.K., C. Chun-Tuan vd. (2014). The dark side of smartphone usage: psychological traits, compulsive behavior and technostress. *Computers in Human Behavior*, 31: 373-383.
- Lei, J. ve Y. Zho (2007). Technology uses and student achievement: a longitudinal study. *Computers&Education*, 49(2), 284-296.
- Livari, N., S. Sharma ve L. Venta-Olkkonen (2020). Digital transformation of everyday life- how covid-19 pandemic transformed the basic education of the young generaiton and why information management research should care?. *International Journal of Information Management*, Cilt 55, 1-6.
- Lowenthal, P., J. Borup vd. (2020). Thinking beyond zoom: using asynchronous video to maintain connection and engagement during the covid-19 pandemic. *Journal of Technology and Teacher Education*, Cilt 28, Sayı 2, 383-391.
- Merriam, S. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. S. Turan, (çev.). Ankara: Nobel Yayınları.
- Martinez, J. (2020). Take This Pandemic Moment to Improve Education. EduSource. <https://edsource.org/2020/take-this-pandemic-moment-to-improveeducation/633500> (Erişim Tarihi: 15.11.2022).
- MEB. (2020). *Bakan Selçuk, koronavirüs'e karşı eğitim alanında alınan tedbirleri açıkladı*.[https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-koronaviruse-karsiegitimalanin da alinan -tedbirleri-acikladi/haber/20497/tr](https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-koronaviruse-karsiegitimalanin-da-alinan-tedbirleri-acikladi/haber/20497/tr) (Erişim Tarihi: 12.10.2022).

- Mishra, L., T. Gupta ve A. Shree (2020). Online teaching-learning in higher education during lockdown period of covid-19 pandemic. *International Journal of Educational Research Open*. Cilt 1, 1-8.
- Moore, M. ve G. Kearsley (2005). Distance Eudcation: A System View, Wadsworth, Canada.
- Oktay, A. (1983). *Okul Olgunluğu*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Orhan, G. ve Ö. Beyhan (2020). Teacher's perceptions and teaching experiences on education through synchronous video conferencing during covid-19 pandemic. *Social Sciences and Education Research Review*, Cilt 7, Sayı 1, 8-44.
- Özbay, Ö. (2015). Dünyada ve Türkiye’de Uzaktan Eğitimin Güncel Durumu. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 5, 376-394.
- Özel, N. (2016). Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Etkisiyle Değişen Bilgi Kaynakları, Hizmetleri ve Öğrenme Ortamları. *Milli Eğitim*, Cilt 209, 271-294.
- Özyürek, A., Z. Begde vd. (2016). Uzaktan Eğitim Uygulamasının Öğrenci Bakış Açısına Göre Değerlendirilmesi, *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, 592-605.
- Uğraş, D. A., M. Kına vd. (2020). Covid-19 epidemiyolojisi: pandemiden ne öğrendik?. *Journal of Biotechnology and Strategic Health Research*, Cilt 4, 29-36. DOI: 10.34084/bshr.715153.
- Papagiannidis, S., J. Harris ve J. Morton (2020). Who led the digital transformation of your company? a reflection of it related challenges during the pandemic. *International Journal of Information Management*. Cilt 55, 1-5.
- Petrina, S. (2007). Justifying technology studies, Advanced Teaching Methods for the technology classroom. *IGI Global*, Cilt 2, 186-222.
- Polat, T. (2020). Pandeminin Eğitime Etkisi Raporu. <https://www.yenisafak.com/yazarlar/turgaypolat/pandeminin-egitime-etkisi-raporu-2054923> (Erişim Tarihi: 15.06.2022).

- Rumberger, W. Russell (2011). *Dropping Out: Why Students Drop out of High School and What Can Be Done About It*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Sağlık Bakanlığı (2022). *Covid-19 Bilgilendirme Platformu*. <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html> (Erişim Tarihi: 16.06.2022).
- Sarı, T. ve F. Nayır (2020). Challenges in distance education during the (Covid-19) pandemic period. *Qualitative Research in Education*, Cilt 9, Sayı 3, 328-360.
- Serçemeli, M. ve E. Kurnaz (2020). Covid-19 pandemi döneminde öğrencilerin uzaktan eğitim ve uzaktan muhasebe eğitimine yönelik bakış açıları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, 40-53.
- Simonson, M., S. M. Zvacek ve S. Smaldino (2019). *Teaching and Learning At A Distance: Foundations Of Distance Education*. Charlotte, Information Age Publishing, North Carolina.
- Sintema, E. J. (2020). Effect of COVID-19 on the performance of grade 12 students: implications for STEM education. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, Cilt 16, Sayı 7.
- Sirem, Ö. ve Ö. Baş (2020). Okuma güçlüğü olan ilkökul öğrencilerinin covid-19 sürecinde uzaktan eğitim deneyimleri. *Turkish Studies Dergisi*, Cilt 15, Sayı 4, 993-1009.
- Sunar, L. (2016). Türkiye’de Tabakalaşma ve Eşitsizliği Tartışmak. Lütü Sunar (ed.). *Türkiye’de Toplumsal Tabakalaşma ve Eşitsizlik*, 1-29, İstanbul: Matbu Kitap.
- Süğümlü, Ü. (2021). A Case Study On Teaching Turkish Through Distance Education. *International Journal of Psychology and Educational Studies*, Cilt 8, Sayı 1, 174-190.
- Şirin, S. R. (2005). Socieconomic status and akademik achievement: A meta analytic review of research. *Review of Educational Research*, Cilt 75, 417-453.
- Tabata, L. N. ve L. K. Johnsrud (2008). The impact of faculty attitudes toward technology, distance education, and innovation, *Research in Higher Education*, Cilt 49, Sayı 7, 625-646.

- TeacherTapp (2020). <https://teachertapp.co.uk/what-does-distance-learning-look-like-in-england-and-where-will-teachers-kids-be-today/> (Erişim Tarihi: 21.11.2022).
- Telli, S. G. ve D. Altun (2020). Coronavirüs ve Çevrimiçi (online) Eğitimin Önlenemeyen Yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, 25-34.
- Topçu, Z. N. (2009). *Sınıf Öğretmenlerinin Genel Yeterliklerine ve Öğrenme İhtiyaçlarına İlişkin Algıları*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi EBE.
- Tuncer, Z. (2021). *Uzaktan Eğitimle Uygulamalı Ders Alan Öğrencilerin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüş ve Tutumlarının Belirlenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi SBE.
- Turner, K. L., M. Hughes ve K. Presland (2020). Learning loss, a potential challenge for transition to undergraduate study following COVID19 school disruption. *Journal of Chemical Education*, Cilt 97, 3346-3352.
- Umuzdaş, S. ve A. H. Baş (2020). Konservatuvar Öğrencilerinin Covid-19 Salgını Sürecindeki Uzaktan Eğitim İle İlgili Algılarının Ve Deneyimlerinin Araştırılması (Tokat ili örneği). *Yegah Musiki Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, 204-220.
- UNESCO (2020). School Closures Caused by Coronavirus (Covid-19). <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse> (Erişim Tarihi: 27.09.2022)
- Uşun, S. (2006). *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Uzun, M. (2021). *Birleştirilmiş Sınıflarda Görev Yapan Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim ve Covid-19 Pandemi Sürecine İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi SBE.
- WHO (2020). WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19- 11 March 2020 <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-openingremarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020> (Erişim Tarihi: 25.07.2022).
- Wyse, A. E., E.M. Stickney vd. (2020). The potential impact of COVID-19 on student learning and how schools can respond. *Educational Measurement: Issues and Practice*, Cilt 39, Sayı 3, 60-64.

- Van Lancker, W. ve Z. Parolin, (2020). COVID-19, school closures, and child poverty: a social crisis in the making. *The Lancet Public Health*, Cilt 5, Sayı 5, e243-e244. [https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(20\)30084-0](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(20)30084-0) (ErişimTarihi: 25.08.2022).
- Yıldırım, A. ve H. Şimşek (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, N. (1999). Çocukların Okul Başarısında Aile ve Çevresel Faktörlerin Rolü: Orta ikinci Sınıf Öğrencileri ile ilgili Bir Araştırma. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi SBE.
- Yıldız, A. ve R. Akar-Vural (2020). Covid-19 Pandemisi ve Derinleşen Eğitim Eşitsizlikleri. Türk Tabipler Birliği, Covid-19 Pandemisi Altıncı Ay Değerlendirme Raporu, 1-10.
- Yılmaz, İ., E. Yılmaz ve B. Savaş (2021). İlkokul 1. Sınıf Öğretmenlerinin Pandemi Döneminde Yüz Yüze Eğitime İlişkin Görüşleri. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, Cilt 5, Sayı 9, 38-50.
- Zhao, Y. (2020). COVID-19 as a catalyst for educational change. *Prospects*, 49(1), 29-33. <https://doi.org/10.1007/s11125-020-09477-y> (Erişim Tarihi: 19.08.2022).
- Ziauddeen, N., K. Woods-Townsend vd. (2020). Schools and covid-19: reopening pandora's box?. *Public Health in Practice*. Cilt 1, 1-6.

EKLER

Ek-1: Yarı yapılandırılmış Görüşme Formu

“Covid-19 Pandemi Sürecinde Sosyoekonomik Açıdan Dezavantajlı Ortaöğretim Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi” araştırmasına ait “Öğrenci Görüşme Formu”

Araştırma Sorusu: Covid-19 pandemi sürecinde resmi devlet okullarında öğrenim görmekte olup sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ortaöğretim öğrencilerinin uzaktan eğitim uygulaması ile ilgili görüşleri nelerdir? (Bu araştırmada kullanılan görüşme formu sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ortaöğretim öğrencilerine uygulanmıştır.)

Sayın Katılımcı;

Öncelikle yürüttüğüm bu araştırmaya katılımınızdan ve ilginizden dolayı teşekkür ediyorum. Bu form, araştırmanın amacını ve sizin bir katılımcı olarak haklarınızı tanımlamayı amaçlamaktadır.

Bu görüşmenin temel amacı; Mardin İli, Derik İlçesinde öğrenim görmekte olan sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ortaöğretim öğrencilerinin pandemi salgını sürecinde uzaktan eğitim uygulamasına ilişkin görüşlerinizi öğrenmektir. Araştırmaya katılmak gönüllülük esasına dayanmakta olup araştırmada özel bilgileriniz alınmayacak ve verdiğiniz bilgiler paylaşılmayacaktır. Araştırmanın güvenilir sonuç vermesi adına sizden istenen bilgileri eksiksiz ve tarafsız ifade etmeniz rica olunur.

Araştırmacının Adı Soyadı : Ahmet AKTAŞ

İmza :

BÖLÜM 1

Kişisel Bilgiler

1) Cinsiyetiniz:

() Kadın () Erkek

2) Öğrenim Gördüğünüz Okul Türü:

Anadolu Lisesi	Meslek Lisesi	İmam Hatip Lisesi

3) Öğrenim Gördüğünüz Sınıf:

9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf

4) Ailenizdeki Toplam Öğrenci Sayısı:

BÖLÜM 2

- 1) Ailenizin sosyoekonomik durumu nasıldır? Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz?
- 2) Pandemi sürecinde uzaktan eğitime erişimde ne tür olumsuzluklarla karşılaştınız?
- 3) Devam zorunluluğunun olmadığı Pandemi sürecinde okula devam edebildiniz mi? Eğer devam edemediyseniz niçin devam edemediniz?
- 4) Uzaktan eğitim sürecinde öğrenme kayıplarınız oldu mu? Öğrenme kayıplarınız olduysa niçin ve nasıl oldu?
- 5) Covid-19 pandemi sürecinde yapılan sınavlarda size haksızlık yapıldığını

düşünüyor musunuz? Nasıl?

- 6) Pandemi salgınından sonra telafi eğitimi aldınız mı? Aldıysanız yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
- 7) Uzaktan eğitimin yararlı olması için önerileriniz nelerdir?

Ek-2: Araştırma Uygulama İzni Hakkında Valilik Onayı.

T.C.
MARDİN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-63050228-165.01-52917438
Konu : Araştırma Uygulama İzinleri

28.06.2022

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Sıirt Üniversitesi Rektörlüğünün 25/05/2022 tarihli ve E-47309771-302.08.01-45143 sayılı yazısı.
b) Muş Alparslan Üniversitesi Rektörlüğü Genel Sekreterlik Yazı İşleri Müdürlüğünün bula tarih E 51732808 605.01 52060 sayılı yazısı.
c) Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğünün 20/06/2022 tarihli ve E-65966818-600-57250 sayılı yazısı.
d) Mardin Artuklu Üniversitesi Rektörlüğü Personel Daire Başkanlığının 06/06/2022 tarihli ve E-34233153-900-55524 sayılı yazısı.
e) Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 11/03/2022 tarihli ve E-88179374 -302.08.01-2200084568 sayılı yazısı.

İlgi (a) yazıya istinaden; Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Emrah KARACA, Doç. Dr. Ata PUSEN danışmanlığında "Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Öğretim Programı Farkındalıkları ile 21. Yüzyıl Öğreten Becerilerinin İncelenmesi" başlıklı tez çalışması kapsamında Mardin ili tüm ilçelere bağlı resmi ortaokul ve resmi liselerde 22/06/2022 -22/12/2022 tarihleri arasında uygulama yapması ile ilgili evrakları incelenmiş olup;

İlgi (b) yazıya istinaden; Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 2020218015 numaralı öğrencisi Ahmet AKTAŞ, Dr. Öğr. Üyesi Yunus ANTER 'in danışmanlığında "Covid-19 Pandemi Sürecinde Sosyoekonomik Açardan Dezavantajlı Ortaöğretim Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi: Mardin-Derik İlçesi Örneği" başlıklı tez çalışması kapsamında Mardin ili Derik ilçesine bağlı Resmi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Resmi İmam-Hatip Anadolu Lisesi, Resmi Anadolu Lisesinde 01/09/2022-30/09/2022 tarihleri arasında uygulama yapması ile ilgili evrakları incelenmiş olup;

İlgi (c) yazıya istinaden; Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Bahar MERCAN, Prof. Dr. Abdurrahman EKİNCİ'nin danışmanlığında "Okul yöneticilerinin mültetçi öğrencilere yönelik sosyal adalet liderliği davranışlarının değertendirilmesi" başlıklı tez çalışması kapsamında Mardin ili Kızıltepe ilçesine bağlı İlkokul, Ortaokul ve Liselerde görev yapan okul yöneticileri ve öğretmenlere, 01/09/2022-30/10/2022 tarihleri arasında uygulama yapması ile ilgili evrakları incelenmiş olup;

İlgi (d) yazıya istinaden; Sağlık Bilimleri Fakültesi bünyesinde görev yapmakta olan Dr.Öğr.Üyesi Neslihan SARI, "Mardin'de Burun Kanaması (Epistaxis) Prevelansı" başlıklı tanımlayıcı araştırma çalışması kapsamında Mardin ili Artuklu ilçesine bağlı bulunan ortaokullarda 12/09/2022-23/01/2023 tarihleri arasında uygulama yapması ile ilgili evrakları incelenmiş olup;

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres:

Bu belge Değerlendirme Adresine: <https://www.turkiye.gov.tr/meh-ibys>

ilgi için:

Telefon No : 0 (482) 212 12 58

E-Posta: atlas@millieminer.gov.tr

Kurum Adresi : Milli Eğitim Bakanlığı

Unvan: Vasi Hukuklama ve Kontrol İşlemleri

İnternet Adresi: www.mardin.gov.tr

Faks: 182210 1136

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://220.0.0.0/mardin.gov.tr/atlas> adresinden 5e90-5116-33e8-95b7-793b kodu ile teyit edilebilir.

İlgi (c) yazıya istinaden, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müzik Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Mehmet YÜCESOY, Doç. Dr. Ülku Sevim ŞEN'in danışmanlığında "Mardin Artuklu Yöresine Ait Müzikli Çocuk Oyunları ve Tekarlemelerin Ritim Eğitiminde Kullanılması" başlıklı tez çalışması kapsamında Mardin ili Artuklu ilçesinde yer alan Şehit Pilot Teğmen Ayfer Gök Ortaokulunda 17/04/2022 - 06/06/2022 tarihleri arasında uygulama yapması ile ilgili evrakları incelenmiş olup;

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa, yürürlükteki diğer tüm düzenlemelerde belirtilen hüküm esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek şekilde, denetimleri ilgili ilçe millî eğitim müdürlükleri ve okul/kurum idaresinde olmak üzere, kurum faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına dayalı olarak yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Tekin ORUÇ
Müdür a.
Şube Müdürü

OLUR
Murat DEMİR
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Adres:

Tel:0462 211 40 25 / 211 41 30
E-Posta: iletisim@silvanli.gov.tr
Kurum Adresi: /silvanli/TC Kızılkaya

Web Sitesi: www.silvanli.gov.tr

İlçe Depo Adresi: <https://www.silvanli.gov.tr/iletisim>

İlçe Kurum Adresi: www.silvanli.gov.tr

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://www.silvanli.gov.tr> adresinden 5090-5116-35e8-95b7-793b koda ile teyit edilebilir.

Ek-3: Araştırma İzni Hakkında Rektörlük Yazısı.

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik
Yazı İşleri Müdürlüğü

Sayı : E-51732808-605.01-52060
Konu : Araştırma İzni (Ahmet AKTAŞ)

MARDİN VALİLİĞİNE
(İl Millî Eğitim Müdürlüğü)

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 2020218015 numaralı öğrencisi Ahmet AKTAŞ, "Covid-19 Pandemi Sürecinde Sosyoekonomik Açidan Dezavantajlı Ortaöğretim Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi: Mardin-Derik İlçesi Örneği" konulu tez çalışmasına veri toplamayı planlamaktadır. Söz konusu çalışmanın yapılabilmesi için gerekli izinlerin verilmesi hususunda; Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Prof. Dr. Yaşar KARADAĞ
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek: Yazı Sureti ve Ekleri (13 sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile onaylanmıştır.

Belge Doğrulama: <https://www.durkyu.gov.tr/mus-alparslan-universitesi-elektronik-belge-yazdirma-sistemini-onay-dogrulama>

Belge Doğrulama Kodu: D91_46C5N1Z

Adres: Muş Alparslan Üniversitesi Kütüphanesi 49250- MUŞ

Telefon: (0476) 249 49 49 Faks: (0476) 249 10 22

E-Posta: genel.sekreterlik@alparslan.edu.tr

İnternet Adresi: www.alparslan.edu.tr

Kap Adresi: alparslanuniversitesi@hs101.kap.tr

Diğer için: Uğur AKTAN
Unvan: Başo Paraleli

Ek-4: Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Uygunluk Karar Yazısı.

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

Toplantı Tarihi: 01.04.2022	Toplantı Sayısı: 6	Karar Sayısı: 44
Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu, Kurul Başkanı Prof. Dr. Ekrem ALMAZ başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararları almıştır. KARAR-22: Fen Edebiyat Fakültesi Dekanlığının 22.03.2022 tarihli ve 44639 sayılı yazısı okundu ve ekleri incelendi. Yapılan incelemeler sonucunda; Üniversitemiz Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü öğretim elemanlarından Dr. Öğr. Üyesi Yunus ANTER'in "Covid-19 Pandemi Dönemi Sürecinde Sosyoekonomik Açından Dezavantajlı Ortaöğretim Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi (Mardin-Derik İlçesi Örneği)" isimli projesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından uygun görülmüş olup, durumun Fen Edebiyat Fakültesi Dekanlığına bildirilmesine, Oy birliği ile karar verildi.		
BAŞKAN (e-imzalıdır) Prof. Dr. Ekrem ALMAZ Kurul Başkanı		
ÜYE (e-imzalıdır) Dr. Öğr. Üyesi Bolat GÜNDÜZ Başkan Yardımcısı	ÜYE (e-imzalıdır) Doç. Dr. Mehmet SALMAZZEM İslami İlimler Fakültesi Öğr. Üyesi	ÜYE (e-imzalıdır) Doç. Dr. Bünyamin SARIKAYA Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi
ÜYE (e-imzalıdır) Doç. Dr. Zekeriya ÇAM Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi	ÜYE (e-imzalıdır) Doç. Dr. Fuat KORKMAZER SBF Öğr. Üyesi	ÜYE (e-imzalıdır) Dr. Öğr. Üyesi Necmettin ÇİFTÇİ Sağlık Hizmetleri MYO Öğr. Üyesi
ÜYE (e-imzalıdır) Dr. Öğr. Üyesi Demet DENİZ YILMAZ Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi	ÜYE (e-imzalıdır) Dr. Öğr. Üyesi Atike YILMAZ Spor Bilimleri Fakültesi Öğr. Üyesi	

1 / 1

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek-5: Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu Değerlendirme Formu.

MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ	
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU DEĞERLENDİRME FORMU	
Araştırmanın Başlığı:	"Covid-19 Pandemi Dönemi Sürecinde Sosyoekonomik Açından Dezavantajlı Ortaöğretim Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi (Mardin-Derik İlçesi Örneği)" adlı çalışma.
Başvuru Formunun Etik Kurula geldiği tarih:	22.03.2022
Başvuru Formunun Etik Kurulda incelendiği tarih:	01.04.2022
Karar tarihi	01.04.2022

SONUÇ

1.	☒ Kabul
2.	☐ Düzeltme gereklidir: Etik sorun olabilecek sorular/maddeler, süreçler ya da unsurlar bulunmaktadır. Açıklama:
3.	☐ Red Gerekçe, Görüş, Tavsiye ve Açıklamalar:

Başvuru dosyasının incelenmesinde hazır bulunan ve araştırmayla doğrudan veya dolaylı olarak ilişkisi bulunmayan Etik Kurul başkan ve üyelerinin ad soyad ve imzaları.

Başkan
(e-imzalıdır)
Prof. Dr. Ekrem ALMAZ

Başkan Yrd.
(e-imzalıdır)
Dr. Öğr. Üyesi Bolat GÜNDÜZ

Üye
(e-imzalıdır)
Doç. Dr. Mehmet SALMAZZEM

Üye
(e-imzalıdır)
Doç. Dr. Bünyamin SARIKAYA

Üye
(e-imzalıdır)
Doç. Dr. Zekeriya ÇAM

Üye
(e-imzalıdır)
Doç. Dr. Fuat KORKMAZER

Üye
(e-imzalıdır)
Dr. Öğr. Üyesi Necmettin ÇİFTÇİ

Üye
(e-imzalıdır)
Dr. Öğr. Üyesi Demet DENİZ YILMAZ

Üye
(e-imzalıdır)
Dr. Öğr. Üyesi Atike YILMAZ

Ek-6: Araştırma İzni Hakkında Sosyal Bilimler Enstitüsünün Yazısı.

Evrak Tarih ve Sayısı: 07.06.2022-51869

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ek-1

Sayı : E-97672621-605.01-51869
Konu : Araştırma İzni Hk.

07.06.2022

REKTÖRLÜK MAKAMINA (Genel Sekreterlik)

Enstitümüz Sosyoloji Anabilim Dalı tezli yüksek lisans 2020218015 numaralı öğrencisi Ahmet AKTAŞ'ın, "Covid-19 Pandemisi Sürecinde Sosyoekonomik Açısından Dezavantajlı Ortaöğretim Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi: Mardin-Derik İlçesi Örneği" konulu tez çalışmasını yapabilmesi için ve söz konusu çalışmaya veri toplamak amacıyla T.C. Mardin Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinlerin alınması hususunda;

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Doç. Dr. Bcnyamin SARIKAYA
Enstitü Müdürü

Eklili Yazı ve ekleri (12 sayfa)

Bu belge, görsel olarak elektronik imza ile onaylanmıştır.

Belge Doğrulama: <https://www.turkiye.gov.tr/mus.alparslan-universitesi-sosyal-bilimler-enstitusu/muhsen-yilmaz>

Belge Doğrulama Kodu: 0811460987

Adres: Muş Alparslan Üniversitesi Kulliyesi 49200, MUŞ

Telefon: 0456 240 10 80 Faks: 0456 211 00 54

E-Posta: is@mu.alparslan.edu.tr İnternet Sitesi: www.alparslan.edu.tr

Kep Adresi: arslan@muhsen-yilmaz.kep.tr

Doç. Dr. Feri YILMAZ
Düzenleme

Ek-7: Araştırma İzni Hakkında Sosyoloji Anabilim Dalının Yazısı.

Evrak Tarih ve Sayısı: 30.05.2022-51173

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü
Sosyoloji Anabilim Dalı Başkanlığı

Ek-3

Sayı : E-59111078-100-51173
Konu : Mardin İl Millî Eğitim Müdürlüğü İzni

30.05.2022

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Anabilim Dalınız tezli yüksek lisans programı 2020218015 numaralı öğrencisi Ahmet AKTAŞ 'ın Dr. Öğr. Üyesi Yunus ANTER 'in danışmanlığında yürülmekte olduğu "Covid-19 Pandemi Sürecinde Sosyoekonomik Açidan Dezavantajlı Ortaöğretim Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi (Mardin Derik İlçesi Örneği)" isimli Yüksek Lisans Tezi araştırmasıyla ilgili belgeler ekte sunulmuş olup, Mardin Valiliği - Mardin İl Millî Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinlerin alınması hususunda;

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Doç. Dr. Ejder ULUTAŞ
Anabilim Dalı Başkanı

Ek:Dilekçe ve Ekleri (11 sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama: <https://www.turkiye.gov.tr/mus.alparslan-universitesi-elektronik-belge-yonetim-sistemi-ayrlik-donulama>

Belge Doğrulama Kodu: DSV463VZDZ

Adres: Muş Alparslan Üniversitesi Kütüphanesi 49050- MUŞ
Telefon: 0436(0)249 10 84 Faks: (0436) 213 09 31
E-Posta: sb@alparslan.edu.tr İnternet Adresi: www.alparslan.edu.tr
Kayıt Adresi: mardinunivresitesi@sgs01.k.p.tr

Bilgi için: Mustafa ARSLAN
Ünvanı: Müdür
Tic. Sic. No: 1599

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.